

Az audio-vizuális eszközök használatának
határhatékonysága a nyelvoktatásban

Doktori disszertáció

Készítette: Horváth Gyuláné

/Szabó Sára/

Tartalomjegyzék

	<u>Oldalszám</u>
I. FEJEZET	
<u>Az audio-vizuális eszközök szerepe az oktatás folyamatában</u>	1
1.külön módszer-e az audio-vizuális módszer?	1
2.az audio-vizuális módszer izolált használata	14
3.az audio-vizuális eszközök és a didaktikai folyamat kapcsolata	25
II. FEJEZET	
<u>Az audio-vizuális eszközök helye a didaktikai folyamatban</u>	37
1.az audio-vizuális eszközök hatása a tanulók aktivitására	38
2.felhasználásuk az oktatás folyamán	43
3.az audio-vizuális eszközök pedagógiai jelentősége	84
III. FEJEZET	
<u>Az optimális felhasználhatóság, a határhatékonyság meghatározása, mérése.</u>	90
1.meghatározható-e az a pont, ahol már nem hatásos a felhasználás	91
2.a határhatékonyság vizsgálata /kutatási eredmények alapján/	94
Melléklet a III.fejezethez	113
KÖVETKEZTETÉSEK	122
IRODALOMJEGYZÉK	127

I. fejezet

Az audio-vizuális eszközök szerepe az oktatás
folyamatában.

1. Külön módszere az audió-vizuális módszer

Az audió-vizuális módszer fogalmának feltárásakor felvetődik lényegének pontos tisztázása. Az audió-vizuális módszer különbözik az eddigi hagyományos idegennyelvtanulási metódusoktól.

Sokan úgy tették fel a kérdést; hogy vajon az új módszer csak új technikák alkalmazása miatt különbözi-e az eddigiektől? Az ebből adódó következő kérdés pedig az, hogy ha nem csak az új technika alkalmazásával lép túl az előző módszereken, akkor mennyivel lép túl az egyszerű technikán.

A helyes válasz adásához feltétlenül szükséges áttekinteni, hogy az audió-vizuális módszerrel történő oktatás mennyiben tér el az előző idegennyelvoktatási módoktól.

A hagyományos módszer

Az idegennyelv oktatás során a legfontosabbnak a nyelvtani ismeretek elsajátíttatását és a fordítás gyakorlását tartotta. A tanulás legfontosabb segédeszköze a nyelvtankönyv volt, amelyben a tanuló megtalálhatta a szabályok magyarázatait és a nyelv grammatikai rendszerének leírását. az idegennyelvi tankönyv szövegeit fordítási és nyelvtani gyakorlatok kísérték, ily módon az elsajátítás folyamatában az anyanyelv közvetítő szerepet játszott.

A tanulás során az irodalmi nyelv elsajátításán volt a hangsúly, de az összehasonlító nyelvészeti és stilisztikai ismeretek oktatása is szerepet kapott. A tanulás cél-

ja nem az idegennyelvű beszéd gyakorlása volt, hanem a nyelv szabályainak pontos, hibátlan memorizálása. Következésképpen időtálló nyelvtani ismeretek rendszerét alakította ki, az idegennyelvi civilizáció és irodalom megismertetésével.

A francia nyelv tanításában sokáig uralkodott az a szemlélet, amelynek értelmében az írott nyelv megismertetése volt az egyeduralgó az oktatás folyamán. A nyelv tanulása során nagy súlyt fektettek a tradicionális nyelvtan elsajátíttatására.

A direkt vagy közvetlen módszer

A XX. század elejének nyelvészeti /F.de Saussure/ és fiziológiai /Pavlov/ felfedezései feltárták az idegennyelvtanulás mechanizmusát. Elemezték az idegennyelvtanulás folyamatát feltárva a beszéd /parole/ és a nyelv /langue/ kapcsolatát.

Az idegennyelvi beszéd jelentőségére Leonard Bloomfield hívta fel a figyelmet. Véleménye szerint a nyelv olyan összetett fogalom, amely elsősorban a beszédben jut kifejezésre. Az idegennyelvtanítás folyamán tehát a beszédnek kell érvényesülnie.

A direkt módszer az idegennyelvi beszéd megtaníttatását tűzte ki célul. Az idegennyelvi beszéd közvetlen hatásának hangsúlyozására törekedve nem alkalmazta az anyanyelv közvetítőszerepét, inkább a tanulók anyanyelvének kiküszöbölésére, megkerülésére törekedett.

Az idegennyelvtanítás folyamatában a minimálisra csökkentette a fordítás szerepét. Moulton W.G. véleménye szerint.

a fordítás akadályozza az idegennyelvi beszéd tanulását. /Linguistics and Language Teaching in the United-States 1940-60/. A módszer képviselői nem alkalmaztak anyanyelvi magyarázatot, mivel e szerepet a szemantizációs szemléltetés vette át. A helyes idegennyelvi kiejtés elsajátításának útját imitativ gyakorlatok beiktatásában látták. A módszer alkalmazásáról a fordítási készségek kialakítása háttérbe szorult.

Fő törekvése az volt, hogy közvetlen kapcsolatot létesítsen az idegennyelvtanulás és a valóságos életfeltételek között. Azt vallották, hogy a tanulót legcélszerűbb közvetlen idegennyelvi hatásoknak kitenni. A tanár feladata, hogy közvetlen nyelvi hatást hozzon létre a nyelvtanulás folyamán, ily módon felkészítve a tanulót az idegennyelvvél való közvetlen kapcsolatra.

A direkt módszer szerint az idegennyelv olyan közlések sorozata, amelyek jelentését a jelzett valóságban lehet megtalálni. Az idegennyelvi közlés olyan valóság, amelynek az illető anyanyelvén is van egy megfelelő és megváltoztathatatlan jelentése.

Az idegennyelvi megértést úgy értelmezték, mint egy könnyű, megoldható rejtvényfeladat megoldási folyamatát, amelynek során a tanuló egybevetéseket, analógikus gondolkodási folyamatokat végez. A természetes nyelvi viszonyok felfedezése találékonyságot, rugalmasságot követel, és közelebb visz az élő nyelv megismeréséhez, mint a tradicionális módszer. A közvetlen nyelvi hatások felidézése sokszor lehetetlennek tűnő feladat, nem minden esetben valósítható meg.

Az audió-vizuális módszert közvetlenül megelőző audió-orális módszer. Az Egyesült Államokban alakult ki: A módszer alapelveit Nelson Brooks és Robert L. Politzer határozta meg. Általános módszertanát Leon Jakobovits dolgozta ki. A nyelvet szintén közlések sorozataként értelmezte. A közlés hordozójának a beszédet tekintette. Az idegennyelvi beszéd összetevőinek elemzése folytán feltárta az idegen nyelvtanulás legfontosabb fázisait:

- hallás és megértés;
- szóbeli kifejezés;
- olvasás;
- fogalmazás.

A kiejtés tanításakor szükségesnek tartanak egy intenzív hallási előkészítést, amelynek során olyan hallási készség alakul ki, hogy a tanuló helyesen észleli az idegennyelv hangjait és meg tudja különböztetni az idegennyelv sajátos hangjait a hasonló anyanyelvi hangoktól. A hallási készség megfelelő kialakulása után következhetnek produktív imitációs gyakorlatok, amelyek célja az idegennyelvi artikulációs bázis elsajátítása.

Az idegennyelvi beszéd alapelemeit példamondatok és nyelvi modellek megtanulásával sajátítják el a tanulók.

A tanulás folyamán meghatározásra kerül a megtanulandó szómennyiség, tehát egy meghatározott, ezáltal korlátozott szókészlet kerül elsajátításra. A fordítás ritkán vagy egyáltalán nem fordul elő. Az audió-orális módszer hívei szerint a nyelv független, de elválaszthatatlan elemek együttese, így együttes használatukat csak a beszéd

biztosítja. A beszéd alapjait a mondat modellek képezik. A mondatmodellek megfelelő dialógusban való megtanulása és alkalmazása lehetővé teszi azt, hogy a kifejezés a bemutatott dialóguson kívül, megfelelő beszédsszituációban alkalmazásra kerüljön.

De a helyes és hibátlan alkalmazáshoz azonban a mondatmodellek szituációban való begyakorlását is feladatnak kellene tekinteni. De ezt az audió-orális módszer nem tartja feladatának.

Az audió-orális módszer sokban különbözik a tradicionális módszertől:

Eltérések forrása a következőkben összegezhető:

1. A nyelvi kommunikáció szerepének felismerése.
2. Az idegennyelvtanulás gyakorlati célja a nyelvi kommunikációra való felkészülés.

Főleg az audió-vizuális módszer gyakorlata mutatja, hogy a tanulás kezdetétől fogva a nyelvi kommunikáció a jelentéssel szervesen összekapcsolva - szituációban kerül bemutatásra. A tanulás kezdetétől fogva az idegennyelvet az önkifejezés és a környezettel való kapcsolatteremtés eszközeként értelmezik. A beszéd tanulása folyamán külön jelentőséget kap a beszéd külsődleges kísérőjelenségeinek tanítása, így a viselkedés, a beszédet kísérő mozdulatok, mimika, intonáció, a beszélt idegennyelv ritmusa.

A későbbiekben tárgyalt audió-vizuális módszer alapelvei nem sokban különböznek az audió-orális módszer gyakorlatában érvényesülő fő törekvésektől, de a megvalósítás módja szerint új módszerként értelmezhetők. Mindkét módszer alapvető felismerésnek vallja, hogy

1. a nyelv maga komplexitásában nem az írott, hanem a BESZÉLT nyelvben érvényesül. Ezért az id. nyelv tanításában a legnagyobb súlyt a beszélt nyelv tanítására kell fordítani /ez a felfogás Sossure és Bloomfield tanításain alapszik/.
2. az idegennyelv szokások összessége, ezért az idegennyelv tanulás során feltétlenül szükséges ezen szokárendszer elsajátítása. Az elsajátítás rendszeres gyakorlással és eredeti modellek imitációjával történik /drills/.
3. az idegennyelvtanításban az elmélet és gyakorlat viszonyában az utóbbit, a gyakorlatot kell előnybe részesíteni.
4. a nyelv információkat közvetít, tehát egy élő kapcsolat az idegennyelven beszélők között.

Az audió-vizuális módszer az idegennyelvoktatásban

Az audió-vizuális módszer az előző módszerek pozitív felismeréseire épül. A nyelv kommunikatív szerepének elmélyítésére segédeszközként alkalmazza az auditív és vizuális szemléltető eszközöket. Az eszközök alkalmazásának módját és mértékét mindig a didaktikai feladat határozza meg.

Az audió-vizuális módszer a technika állandó fejlődését követi feladatának mind hatékonyabb teljesítése végett. Tehát állandó fejlődésben van, ez az állapot biztosít lehetőséget arra, hogy a tudomány és technika új, használható eredményeit a maga területén alkalmazza.

A nyelv komplexitásának a beszédben való megnyilvánulása következtében az idegen nyelvet tanulóknak az eleve, élő beszéddel kell megismerkedniük idegennyelvi dialógusok formájában.

Mivel legfontosabb követelményként a gyakorlatban használt idegennyelvet kell megtanítani, így az információ befogadás és közlés komplex műveletére kell előkészíteni az idegennyelvet tanulókat.

A tanulás kezdetén szükséges a kedvező motiváció kialakítása, mivel a teljesítményt, a munka eredményességét döntően befolyásolja. Az egyik legsikeresebb audio-vizuális nyelvi kurzus megalkotójának véleménye szerint is:

"Az idegennyelvtanulás kezdetén az a célunk, hogy egy olyan kedvező aktív magatartást alakítsunk ki, amely kifejleszti a tanulóban a kommunikatív kapcsolatteremtés iránti szükségletet.

A jövőre vonatkozóan pedig az ésszerűség azt követeli, hogy az idegennyelvek tanulása sokkal teljesebb és emberibb legyen". /Guy.Capelle: La France en direct, 1969;

Le Français dans le Monde 1973

/octobre-novembre/ /.

A tanulás kezdetén a szituációkat képek segítségével mutatják be, így a vizuális élmény segíti az idegennyelv megértését és azon túl pedig megkönnyíti az ismeretanyag rögzítését. A nyelvi jelentés a jelzett és bemutatott képi /vizuális/ élmény folytán kiteljesedik, és aktualizálódik. Az auditív és vizuális asszociáció folytán az idegennyelvi közlés rögtön világossá válik.

Az idegennyelvi közlést szituációkban lehet érthetően bemutatni. A szituatív közlések sorozata idegennyelvi szokásrendszert alkot. Az idegennyelvtanulás során ezt a szokásrendszert kell elsajátítani. A nyelvi szokások elsajátítása gyakorlással, illetve a megfelelő típusu gyakorlatok elvégzésével lehetséges. A gyakorlatok során a nyelv sajátos mechanizmusát számtalan és variálható példa segítségével szükséges feltárni, vagy az aktiv ismeretszerzés alkalmazásával "felfedeztetni" a tanulókkal. A feltárások felfedezések tudatosításával és megfelelő számú gyakorlással, a nyelv leglényegesebb sajátosságai szinte reflexként rögződnek. "Az így kialakult dinamikus sztereotípiák, vagy másodlagos automatizmusok"

/Takács Jánosné: Az automatizáció, illetve az idegennyelvtanításban. Modern Nyelv Oktatás IX.évf. 1, 2., 3., 81. old./

pedig a megfelelő valós szituációban aktivizálódnak. Tehát a nyelvi ismeretek forrása a gyakorlat, - amely egyes szituációkon keresztül hat. Az idegennyelvi ismeretek célja is a gyakorlat, mivel adott, specifikus szituációknak megfelelő idegennyelvi viselkedést, kommunikatív megnyilvánulást követel. Ezzel kapcsolatban szeretném idézni Hofman László plasztikusan jellemző meghatározását:

"Világos, hogy az audio-vizuális oktatás-módszertanának minden fázisában a szituációra épít. A képben megnyilvánuló szituáció mindig a kiindulópont az anyanyelvtől eltérő, célnyelvi különböző valóság tudomásulvételének első lépése". /Hofman László: Természetes "Szituáció-pedagógiai" szituáció Modern Nyelv-
oktatás IX. évf. 1., 2., 3.,
91. old./

A kommunikáció egyik meghatározó tényezője - a társadalmi környezet elemei - a társadalmi megfelelések rendszere. Ezért az audio-vizuális módszerrel történő oktatásnál figyelembe kell venni a tananyag megválasztása kapcsán a társadalmi szükségletet. Hiszen a tudós hatékonyságát éppen az dönti el, hogy potenciális lehetőség marad-e vagy eljut a gyakorlatban való megvalósításig, alkalmazásig.

Az idegennyelvoktatással szemben fellépő szakmai és társadalmi igényeket az az UNESCO által kidolgozott /Raymond Hickel: L'Enseignement des langues vivantes par la télévision

L'Éducation en Europe IV. N° 4.

Strasbourg 1965; 59-60 old./

követelményrendszerrel lehetne hatásosan jellemezni:

1. az idegennyelvet lényegében orális módszerrel kell oktatni /Az orális módszer feltételezi a kiejtés, a beszéd központúságot a tanítás folyamán/,
2. a lehető legszélesebb körben szükséges a tanulók aktivitásának felkeltése,
3. az osztályban széles teret kell biztosítani az idegennyelvi beszédnek.
4. az idegennyelvtanulás folyamán a tanulókat inkább a beszéd gyakorlásának fokára kell eljuttatni, mint a nyelvi összetevők teoretikus ismeretéhez,
5. az idegennyelvtanítás célja - az idegennyelvi kultúra

és civilizáció megismertetése, amelynek ismerete gazdagítja az illető tanuló ismereteit, egész személyiségét.

Ugy gondolom, hogy az idegennyelvoktatás hazai célkitűzései megfelelnek az UNESCO által 1965-ben kidolgozott gyakorlati feltételeknek:

"Idegennyelvoktatásunk alapvető feladata, hogy a tanult nyelvet, mint a társadalmi érintkezés eszközt kell elsajátíttatnunk tanulóinknak. A gyakorlati nyelvtudás magában foglalja:

a beszédértést, a szóbeli kifejezés jártasságát, készségét is". /Az audió-vizuális oktatás kézikönyve; Szerk. Szebeni Márton; p. 16. Budapest, 1968./

"Az idegennyelvűség elsajátítása sok gyakorlást igényel, s miután a magnó, lemezjátszó pontosan rögzítik a legjobb kiejtést, és az igényeknek megfelelő számban megismételhetők, igen alkalmas eszközei az idegennyelv tanításnak. Ezek az auditív eszközök a nyelvtanulásban és tanításban már nemcsak információkat közlő funkciót töltenek be, hanem meghatározott cselekvésre is ösztönöznek, készítenek, s jelentős szerepük van az elkövetett nyelvi hibák korrekciójában és a nyújtott teljesítmény valós értékelésében is". /Az audió-vizuális okt. kézikönyve:1968.

Budapest 16. old./

Az idegennyelvtanítás lélektanilag bonyolult folyamatokat egyesít. A szovjet pszichológusok /Gárdus János, Modern Nyelvoktatás; IX. 1-2 104. old./ megállapították, hogy ez

a folyamat 2 fázist foglal magában: Ez a két fázis a következő:

1. az idegennyelvi anyag megtanítása,
2. a közlési tevékenység elsajátíttatása.

A két fázis egymásraépül, közülük a második fázis feltételezi az elsőt, mert az idegennyelvi közlés alapfeltétele az illető idegennyelv fonetikai, lexikai, morfológiai és mondattani alapismerete. Az audió-vizuális eszközökkel történő nyelvoktatás folyamán mindkét fázis megvalósul szemben az iddigi nyelvoktatási módszerekkel, ahol az első, vagy a második fázist tudták csak maradéktalanul megvalósítani.

A tradicionális nyelvtanulási módszer alkalmazásával a tanulók elsajátították a nyelv pontos szabályait és a nyelvi kultúrával és civilizációval közvetlen kapcsolatba kerültek a gyakori szövegfordítások folyamán. Az idegennyelven való beszéd gyakorlata nem játszott domináló szerepet a nyelvi készségek kialakításában.

Valójában a két fázis közül az elsőt tudta megvalósítani a jól bevált tradicionális nyelvtanítási módszer.

A direkt módszer az előző, tradicionális módszer alapvető törekvésével ellentétes célt valósít meg, vagyis a közvetlen idegennyelvi hatással, a beszélt nyelv eleven valóságát mutatja be.

A nyelvi készségeket tekintve legnagyobb súlyt a beszédértés és a szóbeli kifejezési készség fejlesztésére fektette. Ez a módszer főleg a 2. fázisnak megfelelő követelményrendszer teljesítésére volt hivatott. Az első fázist - a másodikra való erős irányultság és koncentráció követke-

tében nem tudta maradéktalanul megvalósítani.

Az audió-orális módszer központi törekvése - az idegennyelvi beszéd alapelemeinek elsajátíttatása: helyes értekes, nagyfoku fonetikai produktivitas, megfelelo szókészlet és az idegennyelv alapvető struktúráinak elsajátítása. A struktúráknak a gyakorlati szituációban való alkalmazásával a cél - az idegennyelvi beszéd megfelelo kialakítása. Az audió-orális módszerrel történő oktatás szintén a második fázis célkitűzéseit valósította meg, míg az első fázis feladatai vagy nem, vagy csak kis mértékben kerültek megoldásra. A megoldatlanság okai a módszer alapvető jellegéből következtek pl.: korlátozott /meghatározott/ szókészletet sajátítottak csak el a tanulók, fordításra nagyon ritkán vagy egyáltalán nem került sor.

Az audió-vizuális módszer a nyelvi kommunikációra koncentrált. A nyelvet szituációkból kiindulva és a tudás szintjén gyakorlati szituációban alkalmaztatva sajátíttatja el. A nyelvi szokásrendszer elsajátíttatásával az idegennyelvi, nyelvi mechanizmus mind teljesebb feltárására törekszik.

"A beszédközpontu oktatás céljainak megfelelően természetes a nyelvi szituációkra épülő cselekménysorozat, ahol a képek egymás után következnek. A képek egymással összefüggnek az értelemre hatnak, segítik a szituáció jelentésének megfejtését". /Sipka Sándorné: A tudományos kutatások legújabb eredményei és az idegennyelvoktatás. Modern Nyelvoktatás, X. 1. 130. old./ A szerző az idegennyelvoktatásban sikeresen felhasznált CRÉDIF és Petar Guberina struktúrá-

lis-globális módszerével közösen kidolgozott audió-vizuális módszerű nyelvtanfolyam tanításának gyakorlati tapasztalata alapján alkotta meg ily módon véleményét. A nyelvtanulás haladó fokán, - a cikkiró rámutat - a statikus-illusztratív szemléltetés jelentőségére. A statikus-illusztratív szemléltetés a nyelvi ismeretek bővítését szolgálja, de feltételezi az idegennyelvi alapismeretek hatékony birtoklását.

Ezzel kapcsolatban - az orosz nyelvre kidolgozott nyelvi kurzus előszavában a következőképpen értékelik az audió-vizuális módszert:

"Az audió-vizuális módszer lehetővé teszi, hogy az idegen nyelv tanulásának folyamán egyformán fejlődjön az értelem és a memória, a látás és a hallás következtében. Ez az a módszer, amely az oktatás elejétől kezdve biztosítja a nyelvet tanulónak az idegennyelven való önkifejezés lehetőségét. A nyelvi kifejezés forrásaként képsorokat érdemes bemutatni, mivel a képsor, a valóság képi kifejezése, az idegennyelvi kísérszöveg pedig a valóság szóbeli kifejezése. A kép láncszemet képez az anyanyelvi és az idegennyelvi önkifejezés között. Ennek következtében megkönnyíti az anyanyelvről az idegennyelvre való áttérést".
/Volos: Méthode audio-visuelle de Russe, Préface./

Itt felmerül az anyanyelv kiküszöbölésének problémája, de ezt a kérdést a fejezet következő részében fogom tárgyalni.

A technika és a tudomány fejlődését figyelemmel kíséri, ezért állandó fejlődésben van. A fejlődési folyamat biztosítja a módszer állandó tökéletesedését, amelyet a nyelvészet, a pszichológia és pedagógia legújabb eredményeinek alkalmazásával ér el.

2. Az audió-vizuális módszer izolált használata

Az audió-vizuális módszerrel való idegennyelvoktatás nagy elterjedtségét hatékony eredményeinek köszönheti.

Egymás után hoztak létre audió-vizuális nyelvoktatási központokat. A francia nyelv legnevesebb terjesztői a CRÉDIF /Centre de Recherche et d'Étude pour la Diffusion du Français/ és a BELC /Bureau de l'Enseignement de la Langue et la Civilisation/. A két nevezetes idegennyelvtanítási központ által kidolgozott audió-vizuális nyelvi kurzusok

- a/ Frère Jacques, 1967. Hachette
- b/ Pour parlez Français 1967. Istra
- c/ La France en direct 1969. Hachette
- d/ Bonjour Line, - H. Gavvennet, P. Neveu
- e/ Voix et images de France - P. Rivenc, P. Gubérina
- f/ De vive voix - M.T. Moget, P. Neven

hatásos követei voltak a francia nyelvnek és kultúrának.

Általános jellemzőjük:

1. a tanfolyamok szókészlete a Français Fondamental Gougheimeim, Mickéa, Rivenc,: Français Fondamentalra korlátozódott,
2. a hatékony eredményeket csak az általuk meghatározott eszközök használata biztosította. A Frère Jacques módszer esetében elkerülhetetlenül szükséges a filctábla használata /tableau de feutre/,

3. a szükséges tananyagot csak komplex felszereléssel lehetett megvásárolni, ami kedvezőtlenül magas árat jelentett,
4. funkcionális grammatikai ismereteket foglaltak magukban, anyaguk attól függően változott, hogy kiknek a számára készítették. /Pl. gyermekeknek, szenegáliaknak/.

Az audió-vizuális eszközökkel történő oktatás speciális követelményeknek tesz eleget. De hatóköre nem terjed túl a meghatározott körön. Az idegennyelvoktatást a társadalmi szükséglet egyre nagyobb mértékben ösztönzi a tömeges, intenzív és hatékony idegennyelvi ismeretterjesztésre.

Az audió-vizuális módszer kereteinek kibővítése

Petar Guberina, a Zágrábi Egyetem Fonetikai Tanszékének professzora továbbfejlesztette az audió-vizuális oktatás kereteit.

"Az audió-vizuális eszközök alkalmazása azonban csak akkor eredményes, ha figyelembe vesszük a beszéd alapvető törvényszerűségét. Így tehát nem egyszerűen audió-vizuális módszerre van szükségünk, hanem arra, hogy olyan módszereket hozzunk létre, amelyek felhasználják az audió-vizuális eszközöket.

Ezeknek a módszereknek figyelembe kell venniük mindazoknak a tudományoknak a legújabb eredményeit, amelyek segítséget nyújtanak az idegennyelvoktatás leghatékonyabb

eljárásainak kialakításához" /P. Guberina: La Méthode audio-vizuelle structuro-globale Szerk: Illés Lajosné - A pedagógia időszerű kérdései, külföldön. Fordította: Dr. Banó István, Budapest./

Guberina hangsúlyozza a továbbfejlesztés lehetőségét és szükségességét. Ez a továbbfejlesztés az alapja a nyelvoktatás fejlődő jellegének és a technika fejlődésével való párhuzamos fejlődésnek. Véleményem szerint az audio-vizuális módszer izolált használata specifikus célkitűzéseknek felel meg. Láthattuk ezt a B.E.L.C. audio-vizuális kurzusainak esetében. Az általános és gyakorlati hasznú idegennyelvoktatásnak fel kell használnia a fejlődő tudományok és az új technika vívmányait.

Tehát kereteit ki kell szélesíteni, mert csak ez az állandó kölcsönhatás adhat megfelelő alapot és lehetőséget az idegennyelvtanulás és tanítás megfelelő továbbfejlődéséhez. Az idegennyelvek metodológiája csak akkor lehet modern, ha felhasználja a modern nyelvészet és pszichológia vívmányait.

A képi szemléltetéssel az idegennyelvtanulás kezdetén az anyanyelv alkalmazása, használata nélkül érthetővé válik az új, ismeretlen idegennyelvi közlés. Az idegennyelvtanulás későbbi haladó szakaszában is, a technikai eszközök közvetítik az idegennyelvi információt, amelynek a felfogása, "dekódolása" legtöbbször az anyanyelvi kommunikáció igénybevétele nélkül történik. A reakció pedig mindenképpen idegennyelven történik.

Amint már említettem a szovjet pszichológusok megállapítása szerint az idegennyelvek tanítási folyamata 2 fázist foglal magában: a nyelvi anyag megtanításán kívül a közlési tevé-

kenység elsajátítását. Az audió-vizuális módszerrel történő oktatásnál az anyanyelvi kommunikációs készségek általában csak közvetve befolyásolják az idegennyelvi kommunikáció kialakítását. Az orosz nyelvnek, idegen nyelvként való oktatásának öt fázisa közül az első Leontyev szerint - "a cselekvés orientációs alapjának létrehozása. Ebben az első fázisban kell bemutatni a nyelv strukturális jellemzőinek egy részét, és számba kell venni az anyanyelvi jártasságokat." - /A.A. Leontyev:

Az orosz nyelv, idegen nyelvként történő oktatásának néhány problémája, 1970. Moszkvai Állami Egyetem./ Az anyanyelvi jártasságok számba vétele az idegennyelvi kommunikáció kialakításának távoli céljából szükséges. Tehát a szovjet pszichológia idegen nyelvoktatásban való alkalmazásának megfelelően - az oktatás hatékonyabbá tétele szempontjából - támaszkodni kell - az anyanyelvi beszédképesség alkotóelemeire. Természetesen az anyanyelvi és idegennyelvi beszédképességet alkotó elemek nem teljesen azonosak. - ez már eleve hibaforrásként jelentkezhet, amelyet rögtön korrigálni kell.

Az idegen nyelvek tanítására vonatkozóan, a szovjet metodikus véleménye szerint "az anyanyelvi kommunikátor nagy szerepet játszik az idegennyelvi kommunikációs készségek kialakításában". /E.Subin: Nyelvi kommunikáció és az idegen nyelv tanítás, 1972. Moszkva/. Tehát az eredményesség szempontjából intenzívebb lesz az idegennyelvi kommunikatív készségek kialakítása, ha ezt a képességkialakítást fejlett szintű, alapos anyanyelvi kommunikációs készségek támasztják alá.

A szovjet nyelvészek szerint tehát az audió-vizuális okta-

tás keretein belül az idegennyelvi kommunikativ készségek kialakításánál tehát a szemléltetés alkalmazásával nem zárjuk ki az anyanyelvi kommunikativ készségekre való támaszkodás lehetőségét, mivel az értelmi rögzítés, a tudatosítás az idegennyelvi kommunikativ készségek kialakulását még intenzívebbé teszi. Erről a tudatosításról az oktatás eredményessége szempontjából nem mondhatunk le.

Az audió-vizuális módszer további tökéletesítését szolgálta a strukturára és az egész nyelvi globalitásra vonatkozó szemlélet alkalmazása. P. Guberina strukturális globális, audió-vizuális szemléletének alapja a szituáció, a szövegösszefüggés, rajz, szócsoporthoz, jelentés, hang kölcsönös összefüggésének felismerése. Véleménye szerint az előbb érintett elemek strukturákká szerveződnek és strukturálisan funkcionálnak. A nyelv globalitásként való felfogása teszi lehetővé, hogy a tanítás kezdeti szakaszában a beszélt nyelvet, később pedig az írott nyelvet párhuzamosan megtanítsa a strukturális - globális - audió-vizuális módszer segítségével. A struktúra jelentőségét így határozzák meg az idegennyelvoktatás szempontjából. "Az idegennyelvoktatásban a strukturák megismertetését kell előnybe részesíteni, mivel a strukturák készítenek elő legjobban az idegennyelvi kommunikációra". /Les exercices structuraux pour quoi faire? Szerk. P. Delattre 8. old./

A nyelvtanításban a strukturális szemlélet érvényesülése a nyelvtani ismeretek elsajátíttatásában hoz jó eredményeket.

Az idegennyelvi nyelvtani jártasságok nem felelnek meg a

nyelvtani szabályok szép, szabatos megfogalmazásának. Véleményem szerint ez csak mechanikus ismeret, de nem teljesítőképes tudás.

Az idegennyelvi teljesítőképes tudásszint feltételezi a nyelvtani ismeretek gyors alkalmazását, magas szintű automatizálását.

P.Guberina is kiemeli a strukturákban tanított nyelvtani ismeretek manipulálhatóságát, de ezen túl felhívja a figyelmet az optimális beszédértés kialakulásának jelentőségére.

"Tehát a strukturákban tanított nyelvtan, amelyeknek elsajátítását a strukturális formák állandó ismétlése elősegíti, a tanulót képessé teszi arra, hogy bizonyos közléseket gyorsan és zökkenőmentesen értsen meg - úgy, mintha ismert jelenségről volna szó - ez a készség elősegíti a beszéd gyors megértését". /Guberina: La Méthode audio-visuelle structuro - globale Szerk:Illés Lajosné. A pedagógia időszerű kérdései külföldön, fordította: Dr. Banó István./

A strukturák fontosságának felismerése közelebb visz az idegennyelvi gondolkodás kialakításához. A strukturák rögzítése strukturális gyakorlatokban történik.

Az audio-vizuális structuro - globális módszer és az aktív pedagógia kölcsönös kapcsolatát mutatja be C. Stourdzé: /Méthode structurale et pédagogie active 1967. Sévres;CIPE; /azzal a céllal, hogy bebizonyítsa - hogy a strukturális módszer alkalmazása nem korlátozódhat a nyelvtanítás kezdeti szakaszára, hanem a felsőbb osztályokban is eredménye-

sen használható fel audio-vizuális eszközök segítségével. Az idegennyelv ily módon történő oktatásánál a beszélt nyelv megismertetése dominál.

Ez a módszer strukturális gyakorlatok formájában valósítja meg az idegennyelvi ismeretek elsajátíttatását.

A strukturális gyakorlatok helyes alkalmazásánál a következő körülményeket kell szemelőtt tartani.

1. Minden kifejezést vagy új strukturát először szóban kell bemutatni, hogy a tanuló a hangalakot reális, vagy képzelt helyzetben a jelentéssel egyidőben rögzíthesse emlékezetében - ez az elsődleges rögzítés.
Az aktív emlékezetbevésést hatékonyá teszi a hallott kifejezés - azonnali használata - az előzőleg ismerttetett, vagy az előzőhöz hasonló szituációban.
2. Az elsődleges rögzítés és az aktív emlékezetbevésés után következhet csak az új szerkezet írásban való rögzítése.
3. A beszélt nyelv prioritását ki lehet emelni, az 1. pontban felvázolt gyakorlatok "dialógus" formájában való feldolgozásával.
4. A haladósintű idegennyelvoktatásnál két alapvetően fontos követelmény jelentkezik:
 - az utánzás;
 - az új ismeretek felfedezése.

Az utánzással kapcsolatban a cikkíró /C.Stourdzé: Méthode

sturcturale et la pédagogie active, 1967. CIEP, Sevres/
hangsulyozza, hogy ez a folyamat nem azonos a mechanikus ismétléssel, mivel az elhangzott, új idegennyelvi szerkezet megismétlésekor a tudatos figyelem és a tanuló auditív memóriájának a kölcsönös működése - tehát a figyelem és gondolkodás kölcsönhatása megy végbe.

Az új ismeretek felfedeztetésének jelentőségét a következőkben lehet összefoglalni - az új ismeret "felfedeztetésével" a tanulói gondolkodást lehetséges ösztönözni arra, hogy az eddig tanult ismeretek alkalmazásával új összefüggésekre jöjjön rá. A tanulói gondolkodás állandó - szinte a tanulók számára észrevétlenül - történő inspirációjának eredményeképpen állandó szellemi frissességre, kritikai érzékre tesznek szert a tanulók.

5. A beszélt nyelv hatékony tanításához hozzátartozik a tanulói aktivitás széleskörű kialakítása. Ennek formái:
-tanár-diák, vagy diák-diák dialógus.

Az aktív fizikai és szellemi részvétel folytán a tanuló mindig éber figyelmi állapotban van, ennek következtében - kevés hibát ejt; - az új ismereteket a tanuló saját maga fedezi fel.

A fentiekben körvonalazott követelmények teljesítéseképpen kialakuló eredmények várhatók:

1. A beszédbeli kommunikáció kifejtése a beszélt nyelv elsődleges oktatásával.

2. Az idegennyelvi aktivitás kialakul - a gátlásoktól a gyakorlatok során megszabadulnak a hallgatók.
3. Az új ismeretek láncszem-szerűen kapcsolódnak egymáshoz, az új láncszemeket a hallgatók önmaguk "fedezik" fel.
4. Az idegennyelvi produktivitást alakítja ki.

Az "aktív pedagógia" /C. Stourdzé: Méthode structurale et la pédagogie active 1967. Sévres, CIEP;/ alkalmazásával a tanulói figyelmet, érdeklődést, érzelmi és értelmi motiválást felfokozva az aktív ismeretszerzés és ismeretelsajátítás állapotába tudjuk eljuttatni.

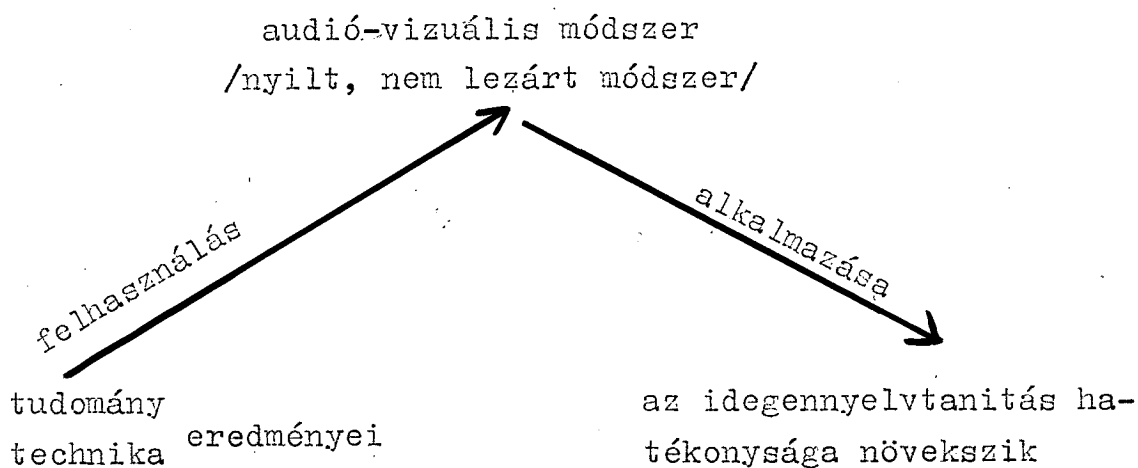
Ennek az állapotnak a felidézéséhez a tanár pedagógiai módszereinek aktivitásra ösztönző jelleggel kell rendelkezniük. Tehát az "aktív pedagógia" feltételezi az aktivitást felkeltő módszerek alkalmazását. Az "aktív pedagógia" olyan ok-okozati összefüggés, amely a tanár aktivitásra serkentő pedagógiai módszereinek alkalmazásával a tanulói aktivitást eredményezi.

Az audió-vizuális módszer alkalmazása történhet izoláltan, vagyis a módszer kereteit kialakultnak, lezártnak tekintve - az audió-vizuális eszközök pedagógiailag indokolt felhasználásával a strukturális /strukturális/ szemlélet - strukturális gyakorlatok alkalmazása nélkül. Az ilyen típusú felhasználás a nyelvoktatás speciális céljának elérését teszi lehetővé.

Az audió-vizuális módszer tágabb értelmezése szerint, ez az idegennyelvoktatási módszer kereteit nem tekinti lezárt-

nak, megszilárdultnak, tehát egy nyílt módszer, amely az eredmények hatékonyabbátétele érdekében felhasználja a szaktudományok eredményeit, az új technikai megoldásokat.

Ezta folyamatot szemléletesen így tudnám érzékeltetni.

Az eredmények, az idegennyelvek oktatásának területén lehetővé teszik a megfelelő idegennyelvi szakirodalom megismerését. A hatékony idegennyelvi ismeretek társadalmi szinten viszont lehetővé teszik a tudomány és technika további, magasabbszintű fejlődését. Az idegennyelvtanítás fejlesztése így széleskörű, társadalmi szükségletből fakad. A felmerülő új és új szükségleteket - amelyek tendenciája növekvő jelleget mutat -, csak az új hatékonysági tényezők, vagyis az tudomány és technika új eredményeinek az idegen nyelvoktatásban történő alkalmazásával lehet kielégíteni.

Ez a folyamat korunkban, a fejlődés nagy távlatait jelenti, viszont veszélyeket és buktatókat is rejt magában.

A technikai tulzott alkalmazása az elgépiesedés veszélyét jelenti. A technika tehát kétélű fegyver.

Mi határozhatja meg mégis a helyes felhasználást. Egy érdekes és plasztikus rámutatást szeretnék megoldásként idézni: "A technika - Aesopusnak a nyelvre vonatkozó megállapításának analogiájaként - a legjobb és a legrosszabb megoldást is nyújthat. Hogy a kettő közül mivé válljon, jó vagy rossz megoldássá - ennek irányítása és meghatározása a pedagógia feladata". /R.Mandra: L'enseignement et ses supports. Éducation Nationale 1965. N° 29 15-16. old./

A technikai eszközök használatának széleskörű elterjedése és az oktatásban történő alkalmazása még lelkiismeretesebb és felelősségteljesebb pedagógiai feladatokat ró az oktatás folyamatában résztvevő pedagógusokra.

A hatékony technikai modernizálódás alapvető feltétele, hogy a didaktikai folyamat determinálja a technika oktatásban való alkalmazásának mennyiségét és minőségét.

Az idegennyelvoktatással szemben fellépő társadalmi szükséglet korunkban általános követelményként a tömeges, hatékony gyakorlati idegennyelvismeretet kíván.

Véleményem szerint a növekvő követelményrendszernek, a nyelvoktatási módszerek hatékonyságának növelésével, intenzívebbé tételével lehet eleget tenni. Az állandó fejlődés követelménye viszont nem zárja ki az eddig bevált módszerek pozitív eredményeinek felhasználását, mert ez az alapja a fokozatos fejlődésnek. A fentiekben vázolt fejlődési folyamat követelményének az audio-vizuális módszer, oly módon tud eleget tenni, ha határait nyitottnak

értelmezve, képes az új tudományos és technikai eredmények magába fogadására az új pozitív vívmányok felhasználására.

3. Az audio-vizuális eszközök és a didaktikai folyamat kapcsolata

Példaként szeretném ismertetni a pszicho-lingvisztika - szerintem hatékony - az idegennyelvi beszédre motiváló kísérleti törekvést, amelyet W.RIVERS: /Nos étudiants veulent la parole; Le Français dans le Monde, 1972/93./ cikéből ismertem meg.

A kísérlet célja az aktív ismeretszerzés megszervezése volt az idegennyelvtanítás folyamán. A kísérletnek nem célja a jelenleg vagy az eddigiekben alkalmazott nyelvoktatási módszerek kétségbevonása, vagy az eddigieknek egy újjal való helyettesítése, hanem az aktív ismeretszerzés megvalósítása, amely a következő úton történik.

Először ritkábban, később rendszeresen olyan alkalmat teremtettek, amelyek során kibontakozhatott az ismeretek alkalmazását serkentő, de kezdetben átmeneti folyamat - az átmeneti aktivitás.

Az aktivitásra ösztönző alkalmak számának gyakoribbátételével az átmeneti aktivitás autonómmá válik. Az előbbiek szükségszerű velejárója - a tanulók felkészültsége szempontjából - a szellemi kezdeményező és alkalmazkodási készség kialakítása. Ezen készség birtoklása és aktivizálása folytán a tanulók bármilyen szituációban aktív kommunikációra, reakcióra képesek; tudásuk, idegennyelvi ismereteik legjavát nyújtva. Példaként csak néhány ilyen szituációt ragadnék ki:

- telefonbeszélgetés;
- idegennyelvű önálló alkotások bemutatása - /vers, élménybeszámoló/;
- interview készítés;
- sajtókonferencia bármilyen aktuális eseményről;
- bemutatkozás /önálló, egyéni vagy kollektív/;

A fentemlitett kísérlet jelentőségét kiemelném az idegennyelvoktatás hatékonysága szempontjából.

Véleményem szerint a szellemi kezdeményező és alkalmazkodási készségre való motiválás hatékonyabbá válik, ha a szituációteremtést az audió-vizuális eszközök alkalmazásával megkönnyítjük. Az audió-vizuális eszközök felhasználásának hatékonysága didaktikai szempontból fontos szerepet játszik az idegennyelvoktatásban.

Az oktatás egész folyamatát vizsgálva, az audió-vizuális eszközök felhasználásának didaktikai feladatai a következők: /Magyari László: Az audió-vizuális eszközök helye az ismeretszerzés folyamatában. Audió-Vizuális Közlemények, 1974.XI.3.

336. old./

1. a dolgokat, jelenségeket bemutató felhasználási mód,
2. az oktató-nevelő folyamat irányítását segítő felhasználási mód,
3. az oktatás tárgyát képező felhasználási mód.

Az idegennyelvtanítás folyamán mindhárom felhasználási mód szükséges. A legfontosabb azonban - véleményem szerint - az első felhasználási mód az idegennyelvi új fonetikai, lexikai, morfológiai, mondattani ismeretanyag bemutatására.

A cikkiró az első, vagyis a dolgokat, jelenségeket bemutató felhasználási mód alkalmazásakor létrejövő didaktikai hatásokat tekintve megkülönböztet:

- a/ motivációs hatású szemléltető anyagokat,
- b/ tényfeltáró hatású szemléltető anyagokat,
- c/ elemző hatású szemléltető anyagokat,
- d/ általánosításra ösztönző anyagokat,
- e/ rendszerező hatású szemléltető anyagokat,
- f/ alkalmazást bemutató szemléltető anyagokat,
- g/ ellenőrzést biztosító szemléltető anyagokat,

Az idegennyelvtanítás folyamatára koncentrálnak a fenti osztályozás mechanikus jellegűvé válik. Nem lehet a fentiekhez hasonlóan szétválasztani a szemléltetőeszközök kategóriáit. Véleményem szerint egy szemléltetőanyaggal többféle didaktikai hatást érhetünk el.

Példaként a II. osztályos gimnáziumi francia nyelvű magnószalag felhasználását említeném.

A II. lecke elejének meghallgatásával, - amely "Saint - Söns" muzsikával kezdődik - a tanulói figyelem felfokozásával - motivációs hatást érhetünk el. Ugyanezen lecke utolsó részében az elhangzott idegennyelvű szöveghez kapcsolódó kérdéssorozat hallgatható le. A kérdések viszont az idegennyelvű beszédre motiválnak.

Ugyanezen lecke szövegének ismételt meghallgatása során a tanulói feladat lehet tényfeltáró jellegű is pl.: találkoznak-e eddig ismeretlennek tűnő igealakokkal a szöveg hallgatása és a tankönyv szemlélése közben.

/A feladat helyes megoldása 2 közvetlen igeidő a szövegben előforduló alakjának feltárása./

A lecke szövegében előforduló 2 közvetlen igeidőben álló igealak ismételt lassított, tördelt meghallgatása /a tankönyv/ vizuális tükrének korrelációjában - elemző hatásu szemléltetést ad, amelynek segítségével a tanulók gyorsan, de fokozatosan felfedezhetik az összetett igealak komponenseit.

A közvetlen igeidők, grammatikai tudatosítása és gyakorlással való rögzítése után a szöveg ismételt meghallgatásakor - a tanulók feladatként kaphatják a következő kérdést - a konkrét igealak alapján - hogyan lehet képezni a közvetlen mult időt? A kérdés általánosításra készítet az általánosítás gondolkodási folyamatát elősegíti, ill. meggyorsítja a magnószalag alkalmazása.

A gyakorlati példák további felsorolása nélkül is kézenfekvő az a felismerés, hogy nem a szemléltető anyag határozza meg a didaktikai felhasználás módját és idejét. Ellenkezőleg - és a fenti példák is azt bizonyítják, hogy az oktatás folyamatában a tanár céltudatos oktatótevékenysége és a maga elé tűzött cél az a tényező, amely meghatározza a szemléltető anyag felhasználását. Ugyanaz a szemléltető anyag az oktatás különböző fázisaiban más és más ösztönző hatást fejthet ki és alkalmazható hatékonyan.

Cohen az audioó-vizuális oktatás elnevezését vitatva, így határozza meg az audioó-vizuális oktatás folyamatának lényegét:

"Az audioó-vizuális anyagok, - korszerű technológiai eszközök, amelyek bőséges és pontosan meghatározott tapasztalatok gyűjtését teszik lehetővé a tanulók számára. A

tanár teendője pedig "a tapasztalat-tervező és gondolat-szabályozó munkájával egyenlő.

Alapjában véve a tanár feladata az oktató anyagokat és eljárásokat akként kiválasztani, illetve kezelni és irányítani, hogy kedvező változásokat idézzen elő a tanulók megnyilvánulásainak összességében" /S.COHEN: Az audió-vizuális oktatás; Audiovisual Instruction 1965. március 196-199. old./

A tanár a "tapasztalattervező" és "gondolatszabályozó" munkája során a tantervi célkitűzésekből indul ki alapvetően. A tantervi célkitűzések alkotják a távolabbi célt, amelyet a tanulóknak a tevékenységük folytán el kell érniük. A távolabbi cél elérésének feladatait a tanulók jelenlegi /kiindulási/ ismeret és tudásszintjének állapota határozza meg. Az ismeretszerzés további folyamata csak abban az esetben lehet hatékony, ha nem alap nélküli az új ismeretek befogadása; tehát a fokozatosság elve érvényesül az új ismeretek elsajátíttatásának folyamatában.

Az ismeretszerzés folyamatát a tanár a pedagógiai feladatok és célkitűzések ismeretében a technikai eszközök alkalmazásával a megfelelő helyen és időben hatékonyabbá teheti.

Az audió-vizuális eszközök alkalmazásánál figyelembe kell venni a tanulók különleges képességeit és érdeklődési körét.

A fentemlitett tényezők összhangja alapvetően befolyásolja a tanulás eredményességét. A tanulói pozitív motiváció a tanulás eredményességének domináns tényezője. Ez az állítás szélesebb körben érvényesül az idegennyelvtanulás területén.

Az audió-vizuális eszközök felhasználását, tehát mindig a pedagógiai és oktatási célkitűzés határozza meg. Ezt a felismerést hangsúlyozza Buti Ernő is:

"A technika tehát bevonult az iskolába. De a technika, az oktatás technikai eszközei csak lehetőségek. Hiába a legcsodálatosabb nyelvi laboratórium, az automatizált diavetítő - önmagukban nem sokat érnek, ha nincsenek hozzájuk megfelelő programok és nincs pedagógus, aki az oktatás technikai eszközeit és programjait használja, akinek kezében az oktatás technikai eszközei pedagógiai tényezővé válnak". /Az audió-vizuális oktatás kézikönyve; Budapest, 1968. Szerk. Szabeni Márton, Buti Ernő előszava 5. old./

A technikai eszközök helyes pedagógiai irányítással hozzájárulhatnak a tanulók empirikus tapasztalatszerzéséhez, a cselekvő ismeretszerzéshez. A helyes pedagógiai irányítás feltételezi a tanulók előkészítését, vagy felkészítését a technikai eszközzel való kontaktusbalépés előtt. Bár ez nem jelenti azt, hogy a kellő felkészítés után már magától dolgozik a "technika" és a tanuló...

Az audió-vizuális szemléltetés közben sem hanyagolhatja el a tanár a pedagógiai irányítószerepet. A szemléltetés folyamán a kívánt mértékben és a kívánt problémakörre kell irányítani a tanulók figyelmét.

Az audió-vizuális szemléltetés után kerül előtérbe a pedagógia gondolkodást fejlesztő és nevelő jellege. Magyar László /Az audió-vizuális eszközök helye az ismeretszerzés folyamatában, Audió-vizuális Közlemények 1974. XI.3. 332-342 old./ a következő didaktikai feladatokat hangsúlyozza az audió-vizuális szemléltetés után:

1. elemzés,
2. megerősítjük a lényeges jegyeket,
3. meggyőződünk az elsajátítás mértékéről,
4. értékeljük a tanuló tevékenységét.

Az audio-vizuális oktatás kézikönyvében az iskola televízió helyes felhasználási módjaként hangsúlyozza a felkészítés szerepét, valamint az adás előtt, a megfigyelési feladatok megadásának jelentőségét. Az adás ideje alatt a pedagógiai törekvés a tanár figyelemirányító tevékenységében valósul meg.

Pedagógiailag elhanyagolhatatlan követelmény - a tanulók munkájának ellenőrzése - vagyis annak ellenőrzése, hogy milyen mértékben sikerült teljesíteniük az adás előtt rájuk bízott megfigyelési feladatokat.

A közös elemzés a legkonstruktívabb momentum a televízió adást feldolgozó órának, amely ugyanugy szolgálja a cselekvő ismeretszerzést, mint a tapasztalatokon felépülő tantárgyi gondolkodás fejlesztését.

Az audio-vizuális eszközök alkalmazása hatékonyabbá és dinamikusabbá teszi az oktatási folyamatot, azonban a tömegkommunikációs eszközök alkalmazásával bizonyos negatív jelenségek is felmerülnek; a hatékonyságot csökkentik. Ilyen hatékonyságot csökkentő tényező pl.

A/ A pedagógus oldaláról:

1. A természetes pedagógiai eszközöket visszaszorítják.
2. Az ismétlések, és adaptálások mechanikus, sztandardizmust alakítanak ki.
3. A technikai tökéletesség visszaszorítja az alkotó, önálló aktivitást.

B/ A tanulók szempontjából:

1. A tömegkommunikációs eszközök információtömege a tanuló tudását felszínessé teszi.
2. Figyelmének koncentrálását gyöngíti, csökkenti, mert egyszerre több irányu figyelemmegoszlást követel.
3. Fokozza a tanuló érzékenységét.

C/ A tanár-diák viszony szempontjából:

1. A technikai eszköz közvetítő szerepet tölt be a két pólus között.
2. A két pólus /tanár-diák/ közötti viszony meglazul.
3. A tanár oktatószerepének nagy részét a technika veszi át.
4. A tanár nem ismeretközlő, hanem az ismeretközlést előkészítő tevékenység részesévé válik.

Az előzőekben felvázolt negatív tényezők csökkentik az oktatás hatékonyságát. Ennek következtében a minimálisra kell csökkenteni a negatív tényezőket a pedagógiai eredményesség távlati céljának megvalósításaért.

A pedagógus szempontjából a technikai eszközök visszaszorítják a természetes pedagógiai eszközöket, de a régiek, a természetesek helyét, az új körülményekhez alkalmazkodó, és azokat hatékonyan felhasználó tevékenységi formák kerülnek előtérbe:

1. a tanár tapasztalattervező és gondolatszabályozó tevékenysége,
2. kevesebb idő szükséges a tanórához való felkészüléshez,
3. kevesebb lexikális ismeretanyagot kell fejbentartania,

4. az óránkénti kollektív ellenőrző munka előtérbe kerül.

Az új tevékenységi formák több "szabadságot" biztosítanak a tanár számára, aki a felszabaduló idejét és energiáját hatékonyabban fordíthatja a tanulók egyéni megfigyelésére és ha szükséges áthatóbb segítségnyújtásra, a tanulókkal való differenciáltabb foglalkozásra. Ha ezt a "szabadságot" a pedagógus az előbbiekhöz hasonlóan felismeri és a tanulók érdekében hathatósan alkalmazza, akkor a negatív tényezőt pozitív irányban használja fel, így annak bomlasztó hatását semlegesítheti.

Az ismétlések, adaptálások főleg az audio-vizuális nyelvi kurzusokon, alakíthatnak ki mechanikus, lélek nélküli gépszerű sztandardokat, ha a beidegződés fázisában már nem követi a szituáció ismételt felidézése az ismétlést, az adaptálást. A sztandardizmus kiküszöbölésére, a pedagógiai hatékonyság elérésére - soha ne ismételjünk anélkül, hogy közben a szituációt ne teremtenénk újra. Ha ezt a követelményt betartjuk nem kell félnünk a "mechanikusság" kialakulásától.

A technika tökéletessége csak abban az esetben szorítja vissza az alkotó, önálló aktivitást, ha a pedagógus nem törekszik az eszközök hatékonyabb felhasználására, nem kísérletezik. Véleményem szerint éppen az audio-vizuális eszközök adnak lehetőséget a határtalan, alkotó aktivitásra - természetesen szemelőtt tartva a kitűzött pedagógiai, didaktikai célt. A technikát a pedagógia szolgálatába állítva, pedagógiai tényezővé kell tenni.

A tömegkommunikációs eszközök információáradata felszínessé teheti a tanuló tudását. A pedagógus feladata éppen abban áll, hogy "tapasztalattervező" munkája során a tanulói tudás hathatós elmélyítését valósítja meg, és kiaknázza a felszínes ismeretek motivációs jellegét. Vagyis olyan helyzetet idézzen elő, amely a tanuló kíváncsiságát fokozza a hiányzó ismeretek aktív pótlására, ösztönzi.

A tanulói figyelem dekoncentrálttsága valóban negatív tényező marad, ha a pedagógus - változatos órafelépítéssel, a tanulói érdeklődés felfokozásával nem igyekszik megszüntetni.

A tanulói érzékenység csak addig negatív tényező, amíg nem használjuk fel a tanuló aktivizálására. Érzékenysége folytán a tanuló mindenre aktívan reagál. Ezeket a reakciókat kell felhasználnunk a tanulói aktivitás felfokozására, amelynek az a módja, hogy a tanulót be kell vonnunk az új ismeretek feltárásába. Olyan helyzetbe kell hoznunk, hogy az új ismeretet "szinte magától" fedezze fel. Ennek előidézésére viszont elengedhetetlen fontosságú a tanár "észrevétlen" előkészítő munkája.

A tanár és diák közötti viszony megváltozik. A kettőjük viszonyába közbeékelődik a technikai eszköz. A tanári pedagógiai tevékenység következtében a technikai eszköz "pedagógiai tényezővé" válik.

A tradicionális oktatási folyamatban a tanár és diák viszonya feltételezte, hogy a tanár ismereteket közöljön, a tanuló pedig mindazokat befogadja. Az előző tevékenység során a tanár volt az aktív, a tanuló pedig a passzív tényező.

Az audio-vizuális eszközök pedagógiai tényezőként funkcionálva lehetővé teszik a tanuló pozitív irányú motiválását és az ismeretszerzés folyamatában való aktív részvételét. "A mechanikai segédeszközök használata és az anyag programozása megváltoztatta az idegennyelvi órák megszokott képét. A "mutatós tanári" teljesítmény helyébe "kollektív munkaóra lépett", ahol a technikai berendezés lehetővé teszi a korszerű ismeretközlést, a kollektív gyakorlást, egyéni gyakorlást, az ismeretek órán való elsajátítását". /Sipka Sándorné: A tudományos kutatások legújabb eredményei és az idegennyelvoktatás; Modern Nyelvoktatás X. 1. 130. old./

Az audio-vizuális oktatás jövőjét tekintve igen derűs módon látja a pedagógia jövőjét J.Giraud: /Comment enseigner par les moyens audio-visuel, Paris, 1957. 124. old./ aki a permanens nevelés /une éducation permanente/ perspektíváját villantja fel, a pedagógia szerepét kiszélesítve.

"A jövő pedagógiájának új feladataként - tervezni a szerző -, hogy a pedagógia kutassa fel és vonja meg a fiatalok munkaidejének és szórakozásra fordított idejének összhangját. A kutatás célja az lenne, hogy hogyan lehetne a fiatalok szórakozásra szánt idejét a pedagógia szolgáltatába állítani - mivel a fiatalok jó része nem tudja helyesen felhasználni a szórakozásra szánt idejét".

Az előbbieken felvázolt perspektíva megvalósulásáig azonban az audio-vizuális eszközök alkalmazását effektívvé kell tenni. Ez csak a didaktikai folyamatban használt eszközök kölcsönhatásában valósítható meg. Dialektikus kap-

csolatukban a domináns a pedagógiai cél-és-módszer-komplexum. Ebben a meghatározottságban az audio-vizuális eszközök "pedagógiai tényezőkként" funkcionálnak és gondolkodási folyamatokra serkentenek, felkeltik az aktivitás iránti kedvet, kifejlesztik az esztétikai érzékenységet, értelmileg és érzelmileg nevelnek. Biztosítják az ismeretek aktív elsajátítását, alkalmazásra képes tudást alakítanak ki. Az önálló alkotó készség előtt új formákat tárnak fel, új területeket nyitnak meg.

Ha jó pedagógiai célkitűzés vezényli, akkor a technika alkalmazásánál a minimálisra korlátozódik a mechanikuság, sztandardizmus, automatizmus és az elgépiesedés veszélye.

Az audio-vizuális eszközök használata; így nem okoz sem "képrombolást" sem "bálványimádást". /M. Fauquet: Ni iconoclaste ni idolâtre, Éducation National, 1965. N° 15-16. 1. old. 30. old./

Ily módon elkerülhető az a hibás szemlélet, amely a pedagógiát "ancilla machinae" szintjére redukálja, vagyis a "gép" szolgálóleányának titulálja. E téves szemlélet az ismeretek elégtelenségéből fakad és a pedagógiai gyakorlat által igazolt eredmények önmagukért beszélnek. Így az ehhez hasonló tévhitek alaptalanná és nevetségessé válnak.

II. fejezet

Az audió-vizuális eszközök helye a didaktikai folyamatban

1. Az audió-vizuális eszközök hatása a tanulók aktivitására

Jelen dolgozatomban az audió-vizuális eszközök fogalmát kibővítve, szélesebb körre alkalmazva használom. Az audió-vizuális eszközök közé sorolom az olyan technikai segéd-eszközöket is - a képi és auditív egyidejű szemléltetést nyújtó eszközökön kívül - amelyek a kétféle szemléltetésből /auditív és vizuális/ csak az egyik szemléltetési lehetőséget nyújtják.

Az audió-vizuális eszközök tágabb értelmű alkalmazásával a magnetofon is audió-vizuális eszköz, annak ellenére, hogy az idegennyelvi szöveg hangbeli felidézésével az idegennyelv auditív tükrét, hangos szemléltetését nyújtja. Az audió-vizuális eszközök közé sorolható így a rádió, lemezjátszó, írásvetítő, diafilm is.

Az idegennyelvtanulás folyamán fokozott mértékben befolyásolja az elérendő eredményt az idegennyelv iránti érdeklődés és tanulási kedv kialakulása. Bár a tanulás más területein sem lehet elhanyagolni az érdeklődési, érdekeltségi tényezőket. Comenius megállapításai axiómaként határozzák meg a tanári előkészítőmunkát, a reális tényezőkre irányítva a figyelmet.

Tehát szinte hiábavaló a tanulás, ha a tanuló nem mutat hozzá kedvet, ha nem akar tevékenyen résztvenni az ismeretszerzés folyamatában.

Következésképpen a tanulás eredményessége szempontjából szükséges a tanulóban felébreszteni az érdekeltséget a tanulási folyamat tárgya és eredménye iránt. A tanulás

folyamán a tanulónak aktívnak kell lennie, mivel az idegennyelvoktatásban nagymértékben érvényesül a gyakorlás útján való tanulás. Az idegennyelv elsajátítása sok gyakorlást igényel az ismeretek emlékezetbe vésése és a készségek, jártasságok kialakítása szempontjából is.

A gyakorlások során az eredményesség szempontjából fontos az értékelés folyamata - a gyakorlások során kialakuló pozitív eredmények megerősítésére. A megerősített, jól begyakorolt ismeretek így válhatnak alkalmasakká a kiterjedtebb, szélesebb körű alkalmazásra.

Az audió-vizuális technikai eszközök felhasználásával oktató idegennyelvtanítás lehetővé teszi az aktív ismeret-szerzés folyamatának megvalósítását. Hatékony ismereteket csak aktivitás árán lehet szerezni, viszont az aktivan, értelmesen szerzett ismeretek tartósabbak, és a tanuló nagyobb erőfeszítés nélkül képes az ily módon elsajátított ismereteket közölni, továbbadni. A tanár feladata tehát abban foglalható össze, hogy a technikai eszközök sajátosságainak, hatásainak ismeretében úgy szervezze meg a tanulás folyamatát, hogy a tanulók minél több pozitív tapasztalatot szerezhessenek a technikai eszközökkel létrejövő kontaktusok során. A tanári pedagógiai szervezőmunka a biztosíték arra, hogy nem a mechanikus, gépies ismeretközlés, hanem a tanulói tapasztalat és gondolatirányítás valósul meg, amelyet a közölt ismeretanyag tartalma csak elmélyít.

A tanulói ismeretek pozitív értékelése sikerélményként hat vissza. A sikerélmény pedig a tanulás további folyamatában ösztönző hatása.

"Minthogy motiváció nélküli tanulás nincs, a motivációt meg kell teremteni, és olyan hatékonyá kell tenni, hogy a céloknak megfelelően határozza meg a tanulási problémákat, hozza létre megoldásuk feltételeit, és végig a leg-szorosabban hassa át a tanulási folyamatot és annak egyes aktusait". /Kiss Árpád: A tanulás programozása. Budapest, Tankönyvkiadó, 1973. 48. old./

A motivációs hatás létrejöttének alapját a társadalmi környezet szolgáltatja. Korunkban a tömegkommunikációs eszközök több fajtájával kerül közvetlen kapcsolatba a felnövekvő nemzedék. A mindennapi élet során éppen az új generáció a legfogékonyabb a technikai újdonságok és újítások befogadására. A technikai eszközök használatának gyakorlati tapasztalata iskolán kívül már bizalmat ébreszt a tanulóknál, a technikai eszközöket segítőként tekintik. Ez a pozitív irányú beállítódás hozza létre azt a légkört, amelynek során a technikai eszközök az iskolában, az idegennyelvoktatás folyamán motiváló hatásukat kifejezhetik.

A hagos film felhasználása az idegennyelvi órán: a dinamikus képi élmény és a vizuális eseménysorhoz kapcsolódó auditív hangélmény kondicionálja a tanulót:

- figyelem felfokozásával;
- érzelmek felkeltésével;
- érdeklődés felkeltésével, gondolkodásra;
- állásfoglalásra vagy önálló megnyilvánulásra való késztetéssel;
- asszociációkra késztet,

az óra új ismeretközlő szakaszában és a gyakorlás folyamán is.

Az audió-vizuális szemléltetés következtében az ismeretek maradandóbban, tartósabban rögződnek. Ennek következtében a visszacsatolás eredményességének a lehetősége alakul ki. Az eredményes visszajelentés a tanulói sikerélmény kialakítója, amelynek következtében a motiváció külsődlegessége belső motivációvá alakul át.

A film fontos eszköz az önálló tanulásra nevelés folyamatának kialakításában.

A televízió iskolai kereteken belüli felhasználása a következő motivációs hatást fejti ki:

"Problémahelyzetet teremt, esztétikai élményt nyújt, gyakorlati kérdésfeltevéssel beláttatja az ismeretek szükségességét". /Szebeni Márton: Az audió-vizuális oktatás kézikönyve. Budapest, 1968. 163. old./

Az iskola televíziós órák az individuális munka helyett elsősorban csoportos munkaformát honosítanak meg. A csoportos foglalkozás idején azonban a tanulók önállósága is szerephez juthat. Az önálló aktivitás egyik rugója éppen a kollektívából való kitűnés, vagyis az a törekvés, hogy a többiekhez képest jobban oldja meg a megfigyelési feladatot, vagy felvetett problémát. A csoportos foglalkozás másik pozitív hatásaként a jó irányú önellenőrzés alakul ki.

A magnetofon alkalmazása az idegennyelvoktatásban fejleszti az auditív memóriát, amely biztosítja a tanulói figye-

lem tartósságának fejlődését. Az ismétlési lehetőség állandó ellenőrzésre és önellenőrzésre ad lehetőséget. Állandó és sikeres alkalmazás önellenőrzésre és önálló hatékony munkára ösztönöz. A magnetofon stabil nyelvi laboratóriumban történő alkalmazásával az önálló tevékenységre való ösztönzés nagyobb szerepet kap.

A fent említett folyamat hatékonysága növelhető, ha a laboratóriumot, illetve a magnetofont a tanuló a tanítási órán kívül a következő idegennyelvi órára való felkészülés során is igénybeveheti.

A technikai eszközök motivációs szerepe az idegennyelvtanulás folyamán nagy fontosságúvá válik. A nyelvet tanító tanár törekvését hatékonyabbá teszi, mivel felkelti a tanulók érzelmeit, cselekvési és magatartás formákra ösztönöz. Az idegennyelvoktatás szempontjából ismételten kiemelném az aktív ismeretelsajátításra való inspiráló hatását, ezen belül pedig az idegennyelvi önkifejezésre, beszédre ösztönző hatást.

A technikai eszközök alkalmazása termékeny idegennyelvi légkört teremt, amely lehetővé teszi az illető idegennyelv direkt módon való érvényesülését.

Ennek hatásaként a tanulók aktív ismeretelsajátító munkája során nem az idegennyelvről tanulnak, hanem magát az idegennyelvet tanulják.

Az idegen nyelv tudása nagymértékű gyakorlást feltételez a gyakorlásra a régi tanári vezényszavak helyett a technikai eszközök alkalmazása alakít ki a tanulóknál egy belső közlési ingert, amely az idegennyelvi önkifejezésre tör.

Az audio-vizuális technikai eszközök az idegennyelv-tanítás folyamatában külsődleges aktivitásra ösztönző eszközökként teremtenek kapcsolatot az ismeretanyag és az azt elsajátító alany, a tanuló között - természetesen tanári közvetítéssel. A technikai eszközök alkalmazása elősegíti a hatékony és eredményes ismeretelsajátítást. Az elért eredmények a tanulónál már belső motivációként jelentkeznek, és belsőleg ösztönzik a további erőfeszítésre az ismeretelsajátítás folyamán.

2. Felhasználásuk az oktatás folyamatában.

Napjainkban a tudományos technikai forradalom korában, amikor az információk tömkelege áraszt el bennünket, a technika szerepe egyre nagyobbá válik.

"Korunk az új tudományos és technikai forradalom kora. A tudomány és technika e forradalmi lendületű fejlődésének része a pedagógia tudománya is, de az iskolai oktatónévelő munka gyakorlata is. Új oktatási-nevelési módszerek alakulnak ki és terjednek el világszerte". /Az audio-vizuális oktatás kézikönyve, Budapest, 1968. Szerk. Szebeni Márton, előszó: Buti Ernő 5. old./

A fiatalok oktatásában is fokozott szerephez jut a technika. "Az ifjúság szereti a technikát, jó barátjának tekintti" - írja Radnai Béla. A szerző hangsúlyozza a technikai eszközök felhasználásának jelentőségét az idegen nyelvek tanításában. A modern technikai eszközök segítségével könnyebben juthatnak el a tanulók a napjainkban beszélt

idegen nyelv megértéséhez. Ugyanakkor a technika maradandó sikerélményt adhat a tanulóknak az idegen nyelvek megértésében, mivel ezen az úton szinte kézzelfogható módon győződhetnek meg arról, hogy komoly tanulmányi, szorgalmi munkájuk nem volt hiábavaló.

Alig pótolható egy olyan magas szintű sikerélmény, mint amikor a tanuló először érti meg az idegen nyelvű rádióműsor, anyanyelven beszélő riporterét. Ez az élmény ugyanakkor ösztönzést jelent az idegen nyelv további tanulásához.

Az audió-vizuális eszközök fejlődése a tudományos technikai forradalom fejlődésével egyenesen arányos. Felhasználási területük szakadatlan növekszik. Az idegen nyelvek tanításában is egyre szélesebb körű felhasználást nyertek. Természetesen a technikai eszközök alkalmazása, magában nem hoz szenzációs eredményt, mert ezek a gépi eszközök önmagukban nem tudnak oktatni a tanári irányítás, valamint az audió-vizuális oktatás pedagógiai elveinek érvényesülése nélkül.

Petar Guberina /P: La méthode audió-visuelle structuro-globale, fordította: Banó István/ szerint a technikai eszközök használatánál feltétlenül érvényesíteni kell néhány ugynevezett alapelvet, amelyek közül én - eddigi pedagógiai gyakorlatom alapján a következőket emelném ki:

1. A beszélt nyelv prioritása az írott nyelv fölött, hiszen a nyelv gondolatok továbbítására szolgál, így valósul meg a kommunikáció, vagyis a kiejtés, hang-

suly, mondatdallam és jelentés helyes ismeretében, alkalmazásában.

2. A nyelvi kommunikációs - aktivitás - megköveteli, hogy a tanulói érdeklődést felhasználva motiváljuk a tanulót az idegen nyelven való beszédre. Minden lehető eszközt megragadva, fel kell keltenünk a tanulók vágyát, akaratát az idegen nyelven való önkifejezésre, az idegen nyelven való beszédre.

Az idegennyelvi órán és azon kívül is törekedni kell az idegennyelvi környezet létrehozására. Tehát ösztönözni kell a tanulót a tanórán kívüli kötetlen idegennyelvű beszélgetésre.

3. Az idegen nyelvet beszédközpontusággal - szituációkban kell elsajátíttatni - ez a kritériuma a nyelv gyakorlati életben való alkalmazhatóságának, vagyis az elvont, absztrakt ismeretanyag konkréttá, gyakorlatiá válásának.

A fent említett követelmények szükségességét az ismeretelmélet is bizonyítja. A nyelvi megismerés alapja az eleven szemlélet, amelyet az idegennyelvi ismeretanyag életszerű, konkrét szituációban való bemutatásával, valamint az ugynevezett "illusztrált" grammatika tanításával érhetünk el a nyelvoktatás kezdeti szakaszán. Később egyre lényegesebb a grammatikai sajátosságok elsajátítása.

Az új ismeretek szerzésének folyamatában a tanulókat aktivizálni kell, hogy ily módon ők fedezzék fel az új törvényszerűségeket. Nagy motiváló jelentősége van az ösz-

szefüggések önálló felismerésének, mivel a helyes és sikeres felismerés a tanulói sikerélményt okozza. Ennek következtében nemcsak gondolatilag, de érzelmileg is köti a tanuló az ismerethez.

Az ismeretek rögzítésének optimális módja az új ismeretanyag alkalmazása, amelynek során az általános törvényszerűség életszerű gyakorlati szituációkban kerül szélesebbkörű begyakorlásra. Piaget megállapítása szerint a gondolkodás belső műveletei a külső cselekvéses műveletek belsővé válásából, interiorizációjából alakulnak ki.

Ez a megállapítás fokozottabb jelentőséggel bír az idegennyelvoktatás területén az új ismeretek elsajátításának stádiumában. Viszont a nyelvi szituációban való helyes reagálás feltételezi az elsajátított idegennyelvi ismeretanyagnak a reális szituáció által determinált aktív alkalmazását. Ebben a stádiumban az előbb érintett folyamat ellenkező irányu lefolyása szükséges, vagyis a gondolkodás belső műveletei külső cselekvéses műveletekké alakulnak át. A következőkben szeretném feltárni, hogy milyen szerepet játszanak a gyakorlati célú idegennyelvi tudás kialakításában az audio-vizuális technikai eszközök. A kérdés elmezése folyamán legfőbb célkitűzésemnek tekintem, hogy az idegennyelvoktatás melyik fázisában alkalmazhatók a siker reményében az audio-vizuális technikai eszközök.

Elsőként a legnagyobb közkedveltségnek örvendő audio-vizuális technikai eszközt, a filmet szeretném az elemzés tárgyává tenni. A film alkalmazhatósága általában a következő előnyös tényezőkön alapszik:

"A vetített képek, diapozitívok, diafilmek a valósabb érzéketek, észleletek révén sokoldalubb és indokoltabb szemlélet kialakulásához segítik hozzá a tanulókat. Megkönnyítik a tárgyak, jelenségek és a folyamatok lényegének kiemelését és mindezek nyomán az absztrakciót és az általánosítást". /Az audióvizuális oktatás kézikönyve, 1968. Budapest, Szerk. Szebeni Márton p. 17./

A film közelít a valósághoz, mivel az eseményeket a maguk dinamikájában mutatja be. Egy filmkocka az adott szituációt a maga teljességében mutatja be. Ennél fogva az adott helyzet optimális megértését teszi lehetővé. A filmkockák egymásután való bemutatásával bonyolult cselekménysorokat tehetünk szemléletessé és a szituációk érzékelésével gyorsabban felfoghatóbbá. A pszichológusok adatai szerint a szóban felvázolt szituáció felfogásához 2,4 másodperc szükséges. A valóságos életben előforduló szituáció felfogásához 0,4 másodperc elegendő.

A film segítségével bemutatott szituáció felfogása a 2 szélső határ között van, tehát a megértés idejét a film alkalmazásával lehetséges lerövidíteni.

Egy időegység alatt a film több információt közöl intenzív módon és dinamikusan. Így az emberi gondolkodás folyamátát idézi fel, ennél fogva az általa közölt ismeretek értelmileg mélyebben kötődnek.

A nyelvi oktatófilmek alkalmazása lehetőséget ad a szóbeli leírás és a szituatív önkifejezés fejlesztésére.

Különösen a nyelvtanulás haladó fokán kerül előtérbe, mivel az illető nyelvi civilizáció bemutatásának egyik hatékony eszköze. A kezdeti szakaszban sikeresen alkalmazható az egynyelvű szemantizációnál.

A tanuló a filmbeli fogalmat az adott nyelvi környezettel együtt raktározza el memóriájában. Ennek következtében a fogalom nyelvi jele a képet idézi fel a későbbiekben, és a fogalom vagy tárgy képe a nyelvi jelet a megfelelő nyelvi környezettel együtt idézi fel. A film a gondolatalkotás dinamikáját tükrözi. A film nyilvánvaló előnyökkel rendelkezik a beszélt nyelv tanításában.

A film előnyei tagadhatatlanok didaktikai szempontból, mivel a film reális helyzeteket mutat be, a szereplők szituációs játékát, beszédét, gesztusait és szokásait tükrözi, tehát a nyelvi anyag a maga didaktikájában szituációhoz, gesztushoz, cselekményéhez kapcsoltnak jelentkezik. A tanuló olyan önkéntelen figyelmi állapotba kerül, amikor a filmre való koncentrációjával tudomást sem vesz a környezetéről. A film a maga dinamizmusával fejleszti a tanuló idegennyelvi auditív - megértési készségét, és felgyorsítja a tanuló reakcióit, ennek következtében öntudatlanul a legnagyobb hatásfoku motivációba kerül.

Az iskolán kívüli film megtekintése ritkán megszervezhető és megoldható, sokszor akadályt képez pl. a film tartalma, eszmei mondanivalója - nem eléggé pozitív hatása, - nevelési szempontból értéktelen - krimi - felesleges félelmi, illetve izgalmi állapotba juttatja a tanulót, amikor a tanár minden óráján az oktatás folyamatával nevelni is szándékozik. A hangosfilm felhasználása a nyelvi oktatás folyamatában nagyfokú, motivációjánál fogva szélesebb körben is fontos oktatási formává fog válni a technikai felszereltség fejlődése folytán.

Az idegennyelvtanítás folyamán felhasználásra kerülő filmek fajtái:

1. hangosfilm,
2. némafilm,
3. diapozitív,
4. diafilm,
5. mozzanat és hurokfilm.

A hangosfilm rendelkezhet 1. eredeti idegennyelvi kísérő szöveggel,
2. idegennyelvi kommentáló szöveggel.

A némafilm nem rendelkezik auditív kommentáló anyaggal, csak a tanári kommentálással kiegészítve képes teljes audió-vizuális élményanyagot nyújtani.

Az újabb oktatófilmek - így a tanítási óra szerkezetében legharmonikusabban beilleszthető hurokfilmek sem hangosítottak. Rövidségüknél fogva "ismételhető illusztrációi az elsajátítandó ismeretanyagnak". /Az audió-vizuális oktatás kézikönyve. 1968. Budapest, szerk. Szepeni Márton p. 18./

A némafilm hangosítása szinkronizátor és magnetofon segítségével valósítható meg. Ugyanígy járhatunk el a diapozitívok és diafilmek hangosításának esetében is.

A filmek hatékony felhasználását biztosító technikai előnyök:

1. A film képenkénti levetítése, képek bemutatása utáni szünettel,

2. a film levetítésének ismételhetősége,
3. a film hátulról előre /fordított sorrendben/ való lejátszása.

Eddigi tapasztalataim szerint a filmvetítés felhasználásával történő idegennyelvi ismeretanyag feldolgozásának módjai a következők lehetnek:

1. A film teljes levetítése előtt előkészítésképpen a film legfontosabb képeinek - "skeccseinek" bemutatása.

Az új lexikai egységek szemantizálására, az új anyag eredeti szövegkörnyezetben való bemutatásánál a megértést a képi szemléltetés biztosítja. Ugyanezt az eljárást alkalmazhatjuk az ismeretek rögzítésekor is az aktiv emlékeztet-bevésés folyamatának előidézésére.

2. A film teljes bemutatása elejétől végéig /ez akkor célravezető, ha a tanulók már rendelkeznek előzetes ismeretekkel és a film bemutatása - az ismeretek tudatosítására szolgál/ - akkor előkészítés nem szükséges. Ekkor a rendszerezés a feladat, vagy az események egymásután való következésének rögzítése.

3. A film részenkénti bemutatása - hogy részenként könnyebben rögződjenek az ismeretek, rész ismétlésekkor az idegennyelvű szöveg rekonstruálása céljából.

Csak akkor eredményes a felhasználás, ha a film cselekményét ezzel nem bontjuk meg.

4. A film egészének ismételt bemutatása utáni feldolgozás formái - természetesen idegennyelven - az idegennyelvi

beszédkésztség fejlesztésére

- "film kritika" - szóban;
- vita a megtekintett film mondanivalójáról;
- a filmbeli történet elmesélése az egyik szereplő szemszögéből;
- a filmbeli történet elmesélése úgy kívülálló szemével /közvetett stílus gyakorlására/;
- a filmbeli történet továbbfolytatása a jövőben /a tanulói fantázia ösztönzőhatását felhasználhatjuk a jövő idejű igealakok gyakoroltatására/;
- a filmbeli történet múltba való elhelyezésével való elmeséltetés - /a múlt idejű igealakok gyakoroltatására/;
- a szövegrekonstrukció /kép segítségével nélkül/;
- a rövid tartalmi kivonat készítése írásban;
- "filmkritika" írása stb. /írásbeli idegennyelvi kifejezés fejlesztésére/.

5. A film ismételt részenkénti bemutatása a kísérő-

a/ szöveg nélkül,

- szövegrekonstrukció kép segítségével,

b/ szöveg segítségével,

- a szöveg kis változtatással való alkalmazása, más szituációban való alkalmazás céljával összefoglalásként, tehát a film idegennyelvi alkalmazása a következő típusú gyakorlatok elvégzését teszi lehetővé:

1. imitációs gyakorlat - a helyes kiejtés és intonáció kialakítása,

2. átalakításos gyakorlat - az igeidők, közvetlen és függő beszéd gyakorlására
3. rekonstrukciós gyakorlat - a kíséreshözvege felidézése, és rögzítése céljából.

Ahogy a technikai eszközök használata általában, a film vetítés - mint audio-vizuális eszköz alkalmazása kétoldalu felkészültséget követel meg:

1. szubjektív oldal,

amely magában foglalja a tanár felkészültségét mind szakmailag, mind technikailag, és legalább ugyanilyen mértékben a kettő optimális korrelációját

2. objektív oldal

a hibalehetőségek forrása a tanár felkészültségétől függetlenül is előfordulhat a filmszakadás. A rossz beállítás következtében elég a film, ha egy percnél tovább mutatunk álló képet. A vetítő felszerelése hosszú és alapos óra előtti előkészítést igényel.

Mindkét oldal elégtelensége a hatékonyságot rontó tényezőként léphet fel. Így egy kis szakmai, technikai hiba kockára teheti a film sikerét és az óra eredményességét.

Az előbb említett felkészültségek meglétével sem lehet sikeres az óra, ha a tanulók nincsenek hozzászokva a filmvetítéshez.

Bár igaz, hogy az új varázsa pezsdítőleg hat, de ugyanakkor a tanulók csak a nem mindennapi szórakozásra gondolnak és már előre kikapcsolják tudatos figyelmüket.

Az idegennyelvtanítás egyik igen fontos célja az, hogy a nyelvi anyag elsajátításával pozitív irányban formálja a tanuló egyéniségét. Ezért a rendelkezésre álló vagy készülő filmanyagok közül ki kell válogatni, hogy melyek azok, amelyek legjobban szolgálják a tanulók nevelését. A film felhasználása az idegennyelvi órán, ha nem az üres órák eltöltésének a céljával történik, hanem az oktató a pedagógiai produktivitás igényével alkalmazza, akkor az idegen nyelv hiteles bemutatásának új formájává válik.

Mivel a film kifejezőereje életszerű, közelít a reális viselkedési módhoz, az idegennyelv szokásrendszerét kommunikatív közegben mutatja be. Hatékonyságát a következő tényezők biztosítják: a tanulói hallás élességének fejlesztése /idegennyelvi hallás/
a tanulói megértés élességének, gyorsaságának fejlesztése az idegennyelvi beszédképesség fejlesztése szóbeli és írásbeli téren is.

A hangosfilm az egyik legkorszerűbb szemléltetőeszköz, de nem mozi és főleg nem valamilyen "nevelőpótló" berendezés.

"Ellenkezőleg".... a film felhasználása megköveteli a tanár részletbemenő igényesebb felkészülését, az óra alapos előkészítését, ami összehasonlíthatatlanul több energiát követel, mint a hagyományos módszerekkel vezetett óra. Enélkül a film nem játszhatja az oktatásban a neki járó szerepet" /Vasas Samu: Hangosfilm a tanórán: Tanügyi Újság, 1966. N° 45. 2. old./

A film jelentős segítséget nyújt a korszerű oktató-nevelő

munkához. Hatékonyságának azonban korlátai vannak.

A túl gyakori használat egyhangusághoz vezet.

"A film különleges tevékenységek eszköze. Információ értéke nagyfoku, univerzális ismereteket ad, kiterjeszti a látókört". /G.Rosen: Le cinématographe; Hommes et Techniques, 1966. 22. sz. 503. old./

A cikkíró a film felhasználásának viszonylagos hatékonyságát bizonyító kísérletről szól, amelyet Washingtonban -/Port Washington Special Service Center du Port de Washington/- folytattak fél éven keresztül.

Négy különböző tantárgy oktatása folyamán használtak fel filmeket szemléltetésként. Három tanulócsoport; A, B, C vett részt a kísérletben. Az "A" csoportban a tantárgyak tanítása során nem alkalmaztak filmeket. A "B" csoportban az oktatást filmvetítéssel tették szemléletessé, de a film nem rendelkezett kommentáló szöveggel. A "C" csoport kommentáló szöveggel ellátott filmeket tekintett meg.

A félévi eredmények összegezésekor a következő tényeket és a film viszonylagos hatékonyságát bemutató és alátámasztó eredményeket tárták fel:

1. A legmagasabb szintű tájékozottságot a "C" csoport érte el, ahol a filmek kommentáló szöveg kíséretében kerültek bemutatásra.
2. A "B" csoport megközelítette az előző csoportot, de lemaradt mögötte - mivel a bemutatott filmek nem rendelkeztek kommentálással.

3. Az "A" csoport a tájékozottság legalsó szintjén maradt - a félév folyamán hagyományos oktatásban részesültek.

"Az idegen nyelvet tanulóknak egyik legnagyobb nehézsége abból adódik, hogy megtanulva az idegen nyelvű szót és annak magyar megfelelőjét, óhatatlanul a magyar nyelv jelentéstani viszonyait vetítik át az idegen nyelvre". /A televízió és a film felhasználásának módszertani kérdései, OPI, 1970. 33-34. old. Szerk: Dr. Bodó László/

Az idegennyelvi oktatófilm az illető nyelvet a maga nyelvi dinamizmusában mutatja be, így az új nyelvi jelenségeket az illető idegennyelv sajátos nyelvi rendszerének dialektikájában tárja fel. Példaként szeretném felhozni az orosz nyelvtanulásában oly sok problémát okozó mozgást jelentő igék helyes használatának megértését elősegítő idegennyelvi oktatófilmet. A mozgást jelentő igék helyes használatát a tankönyvbeli magyarázatokat vizuálisan alátámasztó rajzok kísérik. A helyes igehasználat alapja a mozgás irányának és milyenségének /határozott, vagy határozatlan uticéllal történő/ a megértetése. A mozgásfajták eltérő sajátosságait absztrakt sémákkal való vizuális szemléltetésekor az elvonatkoztatásra képes tanulók - bár kevés számban - megértik.

A tanulók többsége azonban csak ismételt érzékeltetések sorozata után képes megérteni, vagy nem érti meg csak a gyakorlás során mechanikusan memorizálja.

A mozgást jelentő igék című oktatófilm, pedig a különböző irányú mozgásokat a maguk dinamikájában orosz nyelvű

jelentéstartalmában mutatja be. A film képi és auditív bemutatása során az orosz nyelvű jelentéstartalom és a konkrét mozgásforma együttesen rögződik, és a didaktikailag előkészített, a bemutatás alatt irányított, és a bemutatás után felhasznált, alkalmaztatott ismeretek az aktív ismeretelsajátítás következtében világosakká, egyszerűkké, alkalmazásra képesekké válnak.

Az idegennyelvoktatásban felhasználható középiskolai oktatófilmek a szemléltetés célját tekintve főként motivációs és a tényanyagot a tanulók elé táró filmek. A motivációs filmeket főleg az idegennyelvtanulás kezdeti szakaszában alkalmazhatjuk sikeresen. A tényanyagot feltáró filmeket pedig az idegennyelvi kultúra és civilizáció tanításakor a speciális művelődési ismeretek nyújtásakor.

Nagy felhasználási lehetőség kínálkozik a nevelési tematikának megfelelően elkészített mozgó-hangosfilmek kölcsönzésével a Megyei Művelődési Központból. Bár a filmek száma és kölcsönzési ideje korlátozott, feldolgozásuk azonban életszerűvé, frissé teheti az órát. Az idegen nyelvek tanításának folyamán az aktualitás és a nyelvi civilizáció, illetve kultúra mind mélyebb megismerése érdekében szükséges volna a követségek, illetve Kulturális Kapcsolatok Intézetének segítségét igénybevenni és kialakítani a hirodó filmek kölcsönzését. A nyelvtanítás így közeledhetne a mindennapi közélet aktualitásához. A feldolgozás időtálló auditív és vizuális ismereteket nyújtana a tanulóknak, hiszen az eredeti képanyaghoz eredeti kommentár tartozik, amelyet sok esetben a szaktanár nem képes utolérni még hosszú előkészítő munkával sem.

A nyelvkönyvek absztrakt világot tárnak a tanulók elé. Például a gimnázium IV. osztályában első téma Provence-szal foglalkozik. Egy erről a témáról szóló "Cronique de France" 15 perces színes filmjével a téma absztrahált ismereteit térben kötötté lehetne tenni a táj földrajzi bemutatásával, időben kötötté lehetne tenni történelmi emlékeinek bemutatásával és az új ismeretet előző irodalmi ismeretekhez lehetne kötni a táj legnagyobb írójának /Daudet/ és költőjének /Mistral/ bemutatásával.

A diafilmek és diapozitívok töltik be a nyelvi civilizáció és kultúra képi, szemléltetését. A képzőművészeti, országismereti témák tárgyalásánál is hatékony eszköznek bizonyulnak bár nem képesek az ismeret és tapasztalatszerzésnek a mozgófilmhez hasonló élményét felkelteni. Mégis előnyös a felhasználásuk a fokozottabb figyelem, érdeklődést felkeltő és kiváltó, ébrentartó hatásuk következtében. Statikusságuk miatt a vetítés időtartama, ritmusa legjobban alkalmazkodhat a tanulók munkaritmusához.

A látási - vizuális - érzéketek szerepe az ismeretszerzésben, egyáltalán a valóság megismerésében jelentős "rendkívül gazdag és finoman differenciált adatokat szolgáltat az ember számára, méghozzá hatalmas terjedelemben.

A látás nyújtja számunkra a tárgyak legtökéletesebb valódi észlelését. Éppen ezért van különösen nagy jelentőségük a megismerés és a gyakorlati cselekvés szempontjából". /Az általános pszichológia alapjai I. Akadémia, Budapest, 1964. p. 360-361. Sz. L. Rubinstein:/

A film alkalmazásánál kényelmesebb megoldás a televízió adásának felhasználása az idegennyelvi órán. A film és a

televízió is univerzális audio-vizuális technikai eszköz, azonban egymáshoz hasonló előnyeiken kívül különböző technikai megoldással rendelkeznek.

A film többször egymás után megismételhető, míg az iskola-televízió adásait is legfeljebb egyszer ismétlik. A mozgófilm információközvetítésének gyorsaságát viszont a televízió aktualitása túlszárnyalja. A televízió közvetlenebb kontaktust teremt a hallgatókkal, a visszacsatolásra nincs lehetőség ennél fogva feszültségi állapot nem lép fel.

"Az iskola televízió műsoraiban megnyilvánuló pedagógiai eljárások két szempontból jelentősek, egyrészt direkt hatást gyakorolnak az osztályban ülő tanulókra, másrészt indirekt uton, de hatással vannak az osztályban tanuló pedagógusokra is". /Az audio-vizuális oktatás kézikönyve, Budapest, 1968. Szerk.: Szabeni Márton p. 18./

A televízió idegennyelvi adásai optimális lehetőséget biztosítanak az intenzív, de élvezetes tanuláshoz, - ha a tanuló megfelelő előkészítés után tekinti meg a TV adását. Az adás után pedig az új nyelvi ismeretek alkalmazásra kerülnek. A TV iskolai adásainak órán való felhasználása egyre tömegesebbé válik, mert minden iskolában van TV készülék. A megfelelő előkészítés időben megoldható, mivel az adás pár nap differenciával megismétlődik. A tanár az első adás alkalmával megismerheti a történetet, az új kifejezéseket, strukturákat; megtervezheti a tanulók előkészítését, kiválaszthatja, hogy milyen gyakorlattípusok látszanak célravezetőnek az adást követő feldolgozás során.

Az 1974/75. tanév folyamán két hetenként folyamatosan bekapcsolódtam egy III. osztály 16 főből álló francia nyelvi csoportjával a francia nyelvlecke adások tanórán történő feldolgozásába.

Az előkészítő szakaszban megismertettem a tanulókkal az új szavakat és kifejezéseket. Ez szükséges feladat volt, mert a tanulók első hallásra nem tudták tartósan megtartani emlékezetükben az új kifejezéseket. A lexikai előkészítés fokozatosan történt:

1. Első foku auditív rögzítés /tanári közlés - ismétlés fennhangon/.
2. Írásban való rögzítés /másodszori hangoztatás - hang és írásbeli kép - másodszori auditív rögzítés összekapcsolására/.
3. Harmadfoku auditív rögzítésként - az új kifejezést mondatba foglaltuk. A mondatok alkotását szituációkhoz kötöttük.

Igy már előre eljátszhattuk a legfontosabb kifejezések szituációkban való alkalmazását. A szituációs játék az adás előtt már előre felcsigázta a tanulók érdeklődését. Ezután következett az adás megtekintése.

A magyar szereplő személyek bevezetőjét mindig nagy figyelemmel hallgatták és nagyrészt meg is értették, mivel állandó szereplői voltak az adásnak és a tanulók rögtön hozzászórtak hanglegjtésükhöz, kiejtésükhöz. Ez a bevezető egyben a motiváció is volt az utána következő hiteles fran-

cia történetéhez, melynek szereplői eredeti nyelven beszéltek.

A cselekmény megértését kielégítővé tette az auditív lexikai előkészítés, valamint a szereplők játéka természetes gesztusai, mozdulatai. A cselekmény sodrása még a gyengébb tanulókat is átsegítette a szöveg megértésének nehézségein. Láthatóan jól szórakoztak és együtt éltek a cselekmény szereplőivel, hiszen hol egyikük, hol másikuk ismert rá a már előre begyakorolt szituációra és ennek megfelelő struktúrára.

Az eredeti cselekmény levetítése után a nyelvtani szerkezetek begyakorlása következett a két magyar állandó szereplő, Kelemen Jolán, Szediánszky János kérdésekkel fordultak a TV nézőihez, ezzel ösztönözték őket a kijelölt struktúra használatára.

Nagy megdöbbenéssel észleltem, hogy a vidám és élénk figyelem teljes passzivitássá fagyott, annak ellenére, hogy a kérdés világos volt a tanulók számára. Ekkor volt szükség a tanári ösztönzésre, a figyelem irányításra amellyel ismétlésre birtam a teljes passzivitásba burkolódzott tanulókat. Az adás után kérdés-felelet formában mesélték el a tanulók a látottakat, néhányuk a látott gesztusokat is mimelte. A TV nyelvlecke adásainak felhasználása igen pezsdítőleg hatott az órák sorában. De az új kifejezések csak abban az esetben maradtak meg a tanulók emlékezetében, ha többszöri alkalmazásukra serkentettem őket.

A leckék cselekménye mindig szellemes és magával ragadó, helyenként humoros volt. Bár a tanórai felhasználásuk eléggé körülményes. Előkészítés hijjával nem lehet hatásosan felhasználni. Ezért szükséges az előkészítés, illetve az

adás utáni összegezés, amely plusz 2 órát jelentett 2 hetenként. Az iskolánkban ez megoldható, mert 2 óra áll rendelkezésre francia, illetve idegennyelvi korrepetálásra, de ilyen megoldás nem lehetséges mindenütt.

A leckék témája nincs szinkronban a tananyaggal, inkább kiegészítő jellegű, tehát csak a legrugalmasabb óratervezéssel lehet kiegészítésképpen felhasználni a nyelvtanítás folyamán. Tapasztalataim alapján jelentkezik egy negatív jelenség az adás megtekintése folyamán. Ez a tanulók többségének teljes passzivitása. Hiszen az otthoni szokásaik alapján a TV otthonukban a kényelmes, szórakozás eszköze, ahol a teljes kikapcsolódásképpen teljes nyugalomba helyezhetik magukat. Többszöri alkalmazással ezt az előre kialakult rossz szokást el lehet oszlatni és ki lehet alakítani azt az egészséges szemléletet, amely a tömegkommunikáció egyik legfontosabb eszközét, - nemcsak információközlés, hanem információbefogadás és elsajátítás hatékony eszközévé lépteti elő a televíziót. A TV elterjedtsége folytán az idegennyelvtanítás házi segédeszközévé is válhat haladó szinten.

Az előzetes adások rögzítésével az iskolai stúdiókban magnetofon felvételek készítésével állandóan feldolgozható hiteles nyelvi anyagokat lehet létrehozni. Az auditív megértési készség fejlesztésével ily módon elkerülhető, hogy csak a szaktanár speciális kiejtéséhez alkalmazkodjanak a tanulók, hanem az életszerűen variálódó kommunikációt közvetítő idegen nyelven beszé-

lők kiejtéséhez, intonációjához, hangsúlyához. Így lehetne növelni a nyelvtanulás és tanítás hatásfokát és a tankönyvbe való bezárkózás kereteit felfeszítve a való élet hétköznapi beszédjéhez megtalálni az utat.

Ennek egyik módja a televízió hatékony felhasználása az idegennyelv tanítás folyamán. Ezt bizonyították az iskolatelevízió francia nyelvlecke adásait aktívan néző tanulók nyelvi készség szintjének fejlődése:

- a szóbeli megértési készség;
- az auditív memória;
- szóbeli kifejezési készség területén.

Az auditív memória fejlődése nem járt együtt sajnos a szókészlet bővülésével, mert a későbbiekben nem használt szavak és kifejezések teljesen passzívvá váltak. De sokkal több eredményt jelentett azonban, véleményem szerint a gátlások csökkenése. A tanulók a későbbiekben nem huzódoztak az olyan feladatoktól, ahol az idegennyelvi beszédet kellett gyakorolniuk. Legyen az dialógus vagy monológ. Az idegennyelv iránti érdeklődésük fokozódott, ennek következtében nagyobb kedvvel és örömmel foglalkoztak a nyelv tanulásával.

"A televíziós oktatásban egyoldalú kapcsolat van az oktató és tanuló között, a visszacsatolás gyakorlatilag személyhez szólóan lehetetlen". /Dr. Fekete József: A televízió és a programozott oktatás néhány kérdése. Tévépedagógia 1970/6; Szerk. Kiss Zsuzsa, Kelemen Endre; 8 old./

Ennek kiküszöbölésére kell a televíziós adást felhasználó tanárnak a tanulókat felkészíteni. A felkészítés feladata

az, hogy teljes mértékben kialakítsa a tanulóknál a cselekvő ismeretszerzés aktív figyelmi állapotát és olyan alapismereteket adjon, amelyeken alapszik az elkövetkezendő televíziós tanóra. Felkészítésképpen -ha az idegennyelvi óra rendszerző jellegű- megfigyelési feladatokat is lehet adni a tanulóknak. A tanár didaktikai feladata az adás sugárzása alatt - a tanulók figyelmének irányítása, vagy aktivizálásra való serkentése.

Az adás befejeztével a tanárnak ellenőrizni kell a megfigyelési feladatok teljesítésének minőségét. A problémahelyzetek ismételt analizálásával az új ismeretek alkalmazására kell ösztönözni tanulókat. Ebben az esetben nem válik közvetetté és kihasználátlanná a televíziós óra a visszacsatolás szempontjából sem.

"A televíziós nyelvoktatás a nyelvoktatás direkt módszerét ujtja fel és egészíti ki.

A televízió képi és auditív élménye lehetővé teszi, hogy az idegennyelvről az anyanyelvre történő kontroll-fordítás szerepe csökkenjen és a maximális hatékonysággal az egyénekre és a tanuló kollektívára az idegennyelv a maga eredeti nyelvi közegével hasson". /R. Hickel: L'enseignement des langues vivantes par la TV; Strasbourg 1965. 123. old./

"Az idegennyelv tanulás auditív és vizuális észlelést követel. Mindkettőt realizálja a televízió alkalmazása az idegennyelvoktatásban. A televízió alkalmazása lehetővé teszi a gondolatok felfedezését..." /Hickel id. műve. 57. old./

A televíziós idegennyelvtanítás eredményességének lehetőségét sokan tették vita tárgyává. Legfontosabb érvként azt hozták fel, hogy a televízió teljesen "passzív audió-vizu-

ális eszköz és részlegesen alkalmazható; nem alakít ki operatív ismereteket, az audió-vizális eszközre alapuló oktatás nem tudja pótolni a tanár egyéniségét, személyiségét". /P. Le Corre: Les auxiliaires audió-visuels; École et la Nation 1963. N° 123. 24. old./

A fenti érvek igaznak bizonyulnak akkor, ha didaktikailag nem alkalmazzuk a cselekvő ismeretszerzés megvalósítását. A szókészlet passzív marad, ha a filmet az idegennyelvi kommentárral együtt többször is megismétlik és a tanuló csak passzív szemlélője az ismétléseknek. Az idegennyelvi ismeret megszerzésének alapja az aktivitás. Így a szókészletet csak személyes ismétléssel lehet aktív ismeretté alakítani. A képi szemléltetés csökkenti az anyanyelv szóbeli pótlólagos alkalmazásának szükségességét és ennél fogva lerövidíti az idegennyelvi ismeret rögződésének útját. Az audió-vizuális eszközök alkalmazásának célja nem a tanár személyének kiküszöbölése, hanem az aktív, empirikus-audió-vizuális segédeszközökkel történő dinamikus, életszerű ismeretszerzés. "A TV-t úgy kell tekintenünk, mint az oktatás egy eszközét, nem pedig valami "tanárpótlót". A televíziós kép és hang nem csupán azért jó, mert jobban belevésődik a tanuló emlékezetébe, hanem mert olyan oktatási eszköz, amely annak a társadalomnak a nyelvét beszéli, amelyben a tanuló él, fejlődik". /Boriello, T.: Didaktikai kísérletek a TV-vel. Audiovisivi 8. 5. 1968. p. 7.; fordította: Katské Béla./

A televízió oktató jellegénél fogva hatékony felhasználást tesz lehetővé az idegennyelvoktatás folyamán. Pozitív irányban fejleszti a tanuló és a tanár munkastílusát. Össze-

foglalva megállapítható, hogy a TV-nek a tanárra irányuló hatása

1. Száműzi a rutinmunkát, állandó önképzésre serkent
2. Új hatékony módszerek kutatására ösztönöz
3. Az óra intenzívebb felhasználását követeli meg.

Az auditív szemléltetés az idegennyelvtanulás folyamán ugyancsak nagy jelentőségű.

A nyelvtanulásnak a rádió az előbbihez hasonló házi segédeszköze, vagy hasznos kiegészítője. A hordozható készülékek nagy elterjedtségnek örvendenek az ifjúság körében. A rádióadásokat kétféleképpen lehet felhasználni:

1. közvetett,
2. közvetlen módon.

A közvetlen felhasználás szűkkörű, mivel a műsoridő nincs szinkronban a tanórával, így magnetofon segítségével közvetetten lehet széles körben felhasználni. A közismereti és természettudományos tantárgyak megfelelő témakörű műsorainak felvételével auditív szemléltető anyagokat készíthetünk házilag is. A nyelvtanulás középiskolai keretén belül a rádió közvetett felhasználása adódik, tehát magnófelvételek készítésével.

A rádióműsorok között való tallózások folyamán gondot kell fordítani arra, hogy az idegennyelvű műsorokból, a tanulók számára legkönnyebben megközelíthető, érthető nyelvi típust válasszuk ki. Természetes, hogy a köznyelvi vagy a tudományos nyelvi típus vagy az irodalmi nyelv szintjéig nem jut-

hatunk el teljes siker reményében. Reális és elérhető az aktualitás és mindennapi élet megismerésére a jelenkori beszélt nyelvet tükröző műsorok meghallgatása.

Nem az időjárásjelentéssel kell kezdeni, hanem a naponta többször ismétlődő sztereotip kifejezésekkel teletűzdelt napi hírekkel. A rádióműsorok felvételekor ellent kell állni a kényelmesebb utat felkináló, nem eredeti idegennyelvű műsoroknak, pl. a Prágai Rádió francia nyelvű adása, vagy a France-Inter orosz nyelvű hirei.

Franciaországban 1972-től kezdődően bizonyos iskola-rádiós műsorok vizuális szemléltetéseképpen 15-16 darabból álló diapozitív-sorozatokot adtak ki. A kétféle szemléltetési módszer együttes alkalmazása miatt Rádió-visionnak hívják. Igen hatékony, mivel a rádióadás hallgatása közben képi bemutatással megjelenik a beszéd tárgya vagy cselekménye. A látás és a hallás kettős ingere folytán mélyebb emléképet hoz létre, az auditív segédeszköz így audió-vizuálissá válik.

Az idegennyelvű rádióműsorok közvetett vagy közvetlen felhasználása az idegennyelvi óra atmoszféráját hatékonyabbá teheti, a közvetlen idegen nyelvi környezet megteremtésével. A rádióműsor auditív élményközlése közben a tanár irányíthatja a tanulói munkát, a tanulók figyelmét. Motivációs hatása nagy mértékű ösztönzést jelent az idegennyelv további tanulására. A rádióműsornak az idegennyelvi úrán történő felhasználása serkenti az idegennyelvi fantáziát, játékos szellemet, az idegennyelv utánzásának és elsajátításának kedvét.

Az idegen nyelv tanulás kezdetén csak megfelelő előkészítés segítségével alkalmazható a siker reményében. Az előkészítés során az előforduló új szókészletet auditive, majd írásban rögzítik, majd az új strukturák rögzítését szituációkban teszik effektivebbé.

"A rádióadások megértéséhez elő kell készíteni a hallgatókat. Ezt az előkészítést leghatékonyabban az idegen-nyelvi laboratóriumban lehet végezni a rádióadás leegyszerűsített szövegének felvételével. De előfordulhat, hogy a legjobb előkészítés után sem értik meg a tanulók a bemondó beszédét. Ennek elkerülésére egyszerű szövegű, de érdeklődésre számot tartó témát feldolgozó szöveget kell felvenni - sport, hírek - de az egyszerű nyelvi közlések szintjén". /G. G. Gorogyilova: A technikai eszközök szerepe az orosz nyelv, mint idegen nyelv oktatásában II. Ruszkij jazyk za rubezsom 1975/5, 46. old./

A rádióműsorok közvetett felhasználásánál már említettem a magnetofont, mint segédeszközt. Hiszen ez a technikai eszköz feltalálása óta forradalmasította a nyelvtanulást, mint a beszéd rögzített auditív tükre. A nyelvtanulás és tanítás folyamán különböző didaktikai céllal használható fel:

1. hangok, vagy idegennyelvű beszéd felidézésére,
2. mondaton belüli nyelvtani összefüggések bemutatására és feltárására,
3. ismert kontextusban lévő ismertlen szavak fonetikai jelentéstani bemutatására,
4. ismert kontesztusban lévő ismeretlen szavak felismerése.

A magnetofon felhasználásának fokozatai:

1. recepció fokán - hallás utáni értés /versek, dalok hallgatása, auditív lexikai előkészítés után az új anyag közlésekor,
2. receptív - produktivitás fokán - a hallgatás produktív szintje, amikor a tanulók mondatonként hallgatják a szöveget és az elhangzás után reprodukálják a hallottakat,
3. produktivitás fokán - a tanulók egy bizonyos idegennyelvű szöveg teljes ismeretében saját maguk olvasnak, miközben hangfelvételt készítenek olvasásukról. A felvételt visszahallgatva a tanulók saját maguk fedezhetik fel az általuk elkövetett hibákat... A hiba felismerésével kísérletet tesznek azok kijavítására. Ez a törekvés pedig észrevétlenül kialakítja bennük az önkontrollt és az önkritikai szellemet.

A magnetofon felhasználása az idegennyelvi óra minden momentumában keresztülvihető. Hosszas hozzászoktatás után a tanulók szóbeli számonkérésénél is alkalmaztam a produktivitás fokozására nemcsak olvasáskor, hanem kérdés-felelet, vagy képről való beszéd vagy önálló felelet szóbeli számonkérésénél.

A fent említett pozitív következmények segítették elő a tanulók szóbeli kifejezési készségének fejlesztését. Mivel hónaponként rendszeresen visszatértem erre a számonkérési formára, a tanulók szégyelték a többiek előtt visszahallgatni vontatott vagy lassu feleletüket; ezért presztizskérdést csináltak belőle. Ennek eredményeképpen min-

degyikük kísérletet tett az összefüggő, pergő idegennyelvi feleletre. A magnetofon használatának előnyei az ismeretközlés, bevésés, számonkérés folyamán tagadhatatlanok.

A tanulók eredeti idegennyelvű magnószalagot hallgathatnak anyanyelvű bemondók előadásában. A gyakorlás eredményeképpen fejlődik a tanulók auditív megértési készsége. Tökéletesedik a tanulók kiejtése, intonációja. A szaktanár számára is ösztönzést jelent, mert állandó versenyben van az anyanyelvi bemondókkal szemben. Nem szabad lemaradnia, mert az igényes hallgatóság ezt rögtön észreveszi.

A magnetofon alkalmazása metodológiai szempontból megkönnyíti a tanár tervezőmunkáját az óra megtervezése során és a tanórán is eredményesebbé teszi a tanár munkáját. Míg a tanulók a magnetofon szövegét hallgatják, addig a tanár optimálisan fel tud készülni és pszichológiailag át tud állni az óra elkövetkezendő szakaszára.

Ennek következtében a tanár munkája didaktikailag hatékonyabbá válik. A magnetofon használatának előnyei mellett, ha dialektikusan szemléljük az eredményt, akkor észre kell vennünk bizonyos kellemetlen negatív tényezőket is:

- A tankönyvek auditív szemléltetését szolgáló hangszalagok a tankönyv absztrakt modellekkel teletűzdelt szövegeit adják vissza.

A modellek viszont absztrakciók eredményei. Ennek következtében eltávolodnak a való élet mindennapi nyelvétől. Pedig idegennyelvoktatásunkkal is az életre akarjuk nevelni tanulóinkat.

- A hangszalagok használata nem célravezető minden órán, mert nem mindegyik téma szolgálja az auditív megértési készség fejlesztését. A Tanterv és Utasítások, valamint a tanulók adott képességeinek ismeretében disztinkválunk kell, mert csak az egész évi tananyagelosztás és tervezés ismeretében tudunk helyesen dönteni. A rendszeres használat a "papagájosdi" - a tulzottan mechanikus ismeretelsajátításhoz vezet.

A mechanikus memorizálással viszont a tanulók értelmi gyarapításáról, személyiségének megnemesítéséről mondunk le, és az ismereteket sem tudjuk rögzíteni csak motorikusan.

A magnetofon alkalmazásával fennáll a lehetősége annak - főleg nyelvi laboratóriumban -, hogy a tanuló saját vagy társai által elkövetett hibát begyakorolja és emlékezetébe rögzíti, ha a tanuló feleletében lévő hibákat a tanár a felelet elhangzása után nem javítja ki. Vagy ismeretelsajátítás közben, illetve a gyakorlás folyamatában a mondatokra tördelt idegennyelvű szöveget a tanuló többször hibásan reprodukálja, amely hibás változat rögtön felvételre kerül, kiértékelés nélkül; így a tanuló szorgalmasan, a modern technika segítségével begyakorolja a hibás, a saját egyéniségének nyomát hordozó hibát, amelyet ennek következtében nagyon nehéz kijavítani. A negatív tényező kiküszöbölésére a magnetofon összehasonlító /comparatif/ szerepét kell hangsúlyozni.

A magnetofon szerepét nem akarom fetisizálni, de optimális felhasználásához még hiányzik egy terület, amely nélkül nyelvoktatásunk nem lehet teljes, ez pedig a magnetofonnal való egyéni ismeretelsajátítás eddig még kihasználatlan, de hasznos módja.

Valóban hasznos volna, hogy az órán a technikai eszközök segítségével tökéletesen bemutatott idegennyelvi szöveget otthon ugyanolyan eszközök segítségével tanulná meg, mint az iskolában. Példaként a "Le Français dans le monde" című francia idegennyelvtanítási szakfolyóirat cikkére hivatkozom, amely a Tel-Avivi egyetem nyelvi laboratóriumának kihasználásáról írja /Wodowski: Le laboratoire de langue á l'Université de Tel-Aviv

Le Français dans le Monde N° 64./

megemlíti, hogy a nyelvi laboratóriumban készülnek fel a tanulók a következő nyelvi órákra. Rendelkezésükre áll a magnetofon, mikrofon és az eredeti idegen nyelvű szöveg. Jelen körülményeink között természetesen ez a felhasználási mód csak távoli lehetőség lehet. Pillanatnyilag azonban a rendelkezésre álló szűkkörű lehetőségeket is intenzívebben használhatnák ki, ha az audió-vizuális segédeszközöket nemcsak az új ismeretek bemutatásánál és elsőfoku bevézésénél alkalmazzuk, hanem lehetőséget biztosítunk a felkészülés idején való alkalmazáshoz is. Konkrétan a nyelvi korrepetálások "gépesítésére" gondolok.

A magnetofon felhasználása akkor lesz intenzív a tanórán, ha az a felkészülés idején is a tanulók rendelkezésére áll. Az már a helyi iskolai lehetőségek-től függ, hogy milyen keretek között biztosítanak rá lehetőséget. A forma különböző lehet:

- nyelvi tanulószoba;
- korrepetálás;
- idegennyelvi szakkör.

Mindezen keretek kihasználásával a tanulóknak eggyel több

lehetőséget és segítséget adhatunk a felejtés ellen, a nyelvtudásért való harcban.

A tanórai kötöttségeket - a fentemlitett foglalkozásokon - fellazítva; játékosabb formájú gyakorlatokat taníthatunk be a tanulóknak, amelyeket ők már saját maguk ellenőrzésére is felhasználhatnak, így a tanulás helyes módszereinek megtanításával, illetve tudatosításával eredményesebbé tehetjük az idegennyelvtanulás nehéz munkáját.

1. Olvasási gyakorlat: - hangos olvasás magnetofonfelvétele, majd összehasonlítás az eredeti szöveggel. Az összehasonlítás után a hibák tudatos javításával való újbóli felvétel.
2. Játék a kérdésekkel: - egy mondat elolvasása, után kérdést kell feltenni az elolvasott mondatra vonatkozóan, a kérdést fel kell venni magnóra, majd össze kell hasonlítani az eredeti mondattal.
3. Szóbeli teszt: - 6 szóból álló mondatot háromszor kell meghallgatni és közben meg kell jegyezni a hiteles hangsúlyt és intonációt. Negyedszerre kell megismételni a 6 szóból álló mondatot és felvenni a magnetofonra. Utána kell összehasonlítani az eredeti szövegrésszel. A meghallgatás és kiértékelés után ujrakezdhető a gyakorlat és gyakorolható addig, amíg nem kielégítő a reprodukálás. Ha jól begyakorolta a 6 szóból álló mondatokkal az előbbi gyakorlatot, akkor meg lehet nyújtani a mondatthatárt, kibővíteni 7, illetve 12 szóig.

4. Játék a "Szkeccsekkel": - a szöveg, ha dialógus - akkor lehetséges, hogy élje bele a tanuló magát az egyik beszélő személy helyzetébe, és a dialógust úgy kell magánóra venni, hogy az egyik beszélő eredeti szövegei mellé a tanuló felel.

A felvétel után adódik ahiteles szöveggel való összehasonlítás lehetősége. Az összehasonlítás után a szerepet meg kell cserélni, így leellenőrizhető, hogy mi maradt meg tökéletesen a dialógus másik beszélőjének szövegéből.

5. Szóbeli beszámoló: - el kell képzeltetni a tanulókkal, hogy egyik barátnőjüknek vagy szülőnek vagy nagyszülőnek mesélik el a történetet idegen nyelven és erről rögtön magnetofon felvétel készül.

Önálló alkotási gyakorlat: - az elsajátított szöveg lényeges trukturáinak felhasználásával rádió riportot vagy tudósítást kell készíteni, az éther hullámainak közelségét itt a mikrofon és a magnetofon helyettesíti.

Érdekes formai megoldást jelenthet a tanuló számára egy képzelt interview készítése is.

Magnetofon, diapozitív, illetve diafilm együttes felhasználása

Az audióvizuális módszerrel történő oktatás auditív segédeszköze mellett vizuális segédeszköz a diapozitív vagy diafilm, vagy kép, amely látási ingerrel tetézi a hallási ingert. Ennek következtében kétszeresre erősíti fel a külvilágból jövő hatást és az új ismeret bevésoédését. A diapoziti-

tívek magnetofonnal szinkronban történő bemutatása nem ér el optimális hatást, addig amíg a tanuló el nem jut az idegen nyelv akusztikai komplexumának teljes elsajátításához. Amíg ez meg nem valósul addig a kép megjelenésének meg kell előzni a hangot 2-3 másodperccel. A képnek a hang elhangzása után is még 2-3 másodpercig a tanulók szeme előtt kell maradnia. E ritmus hozzásegíti a tanulókat ahhoz, hogy könnyebben felismerjék a szó értelmét, és meg tudják őrizni emlékezetükben a szó jelentését és hangképét.

A diapozitívok felhasználásával az osztály, illetve az iskola kereteit képzeletben szétfeszíthetjük és hatalmas tereket biztosíthatunk az alkotó fantázia kibontakozásához. A diapozitív témáját tekintve lehet:

1. Tananyaghoz kapcsolódó konkrét eseményt bemutató.
2. Általános, mindennapi életet bemutató banális történet /esetleg humorral fűszerezve/.
3. Képregény - melynek figurái gondolataikat a szájukból kijövő "buborék" formájában rögzítik /itt a felhasználás sikerét humoros voltuk biztosítja/ pl. PIF-képregényei.

A felhasználás intenzív sikerét a magnetofon szöveg és a vizuális szemléltetés szinkronja szolgáltatja. Szinkronizátor segítségével az összhang megvalósulhat.

A diaképek, vagy filmek felhasználásával az óra minden momentumát érdekessé, élénkebbé tehetjük. A szemléltetés elősegíti az idegennyelvoktatás pedagógiai, igazi céljára.

nak a megvalósítását - vagyis az ismeretanyag szituációkban történő alkalmazását.

Az egyes képek auditív szemléltetését szolgáló - magnetonról hallatszó struktúrák - többszöri felidézésére, begyakorlására a képek segítségével maradandóbb memorizálást érhetünk el. A felhasználásuk metodikailag igen széleskörű:

1. A kép bemutatásával a tanuló önállóan rögzíti az auditív anyagot.
2. Megértett ismeretek begyakorlása strukturális gyakorlatokban.
3. Az elsajátított ismeretanyag felhasználása:

a/ a kép leírása szóban,

b/ a kép alján egy dialógus /2-3 tanuló részvételével/,

c/ önálló beszélgetés a konkrét témáról vagy vita "provokálásával" a tanulók mind szélesebb körének bevonása a társalgásba.

A diapozitívok felhasználása során a tanulók a képi hatás ösztönzésére gondolataikat ki akarják fejezni. A beszéd megkezdése előtti gátlást és félelmet a kép megjelenítése feloldja és természetessé teszi a tanulói önkifejezést. Az előbb említett hatás még fokozódik, ha a diapozitív humoros helyzetet ábrázol. Ennek következtében

1. A tanuló nevetése közben a gátlás feloldódik és az izgalom okozta görcsös izommozgás fellazul, természetessé válik az idegennyelvű beszéd ennek következtében a tanuló kiejtése tökéletesebb lesz, önkifejezése szabaddabbá válik.

2. A tanuló szinte ösztönösen beszél az érdeklődés olyan nagyfoku.

3. A nyelvtan legnehezebb strukturái rögtön kötődnek egy humoros kép bemutatása által. A képi megjelenítés fogja kötni legnagyobb mértékben a tanuló memoriáját, az új ismerethez és ennek következtében többé már nem fogja eltéveszteni a struktúra helyes alkalmazását, tehát nem követ el hibát.

"A magnetofon térhódítása a tanításban komoly értéket jelent, emeli az oktatás színvonalát. Alkalmazása azonban nem csökkenti, sőt emeli a tanár szerepét". /Szabó Mózes: Mire jó a magnetofon? Tanügyi Ujság 1966. N° 45. 2. old./

"Az idegennyelvtanítás folyamán a szóbeli kifejezés készsége fejleszthető magnetofon segítségével. A gyakori használat következtében erősödik a tanulói figyelem, koncentrációja, a részletek megfigyelése és rögzítése könnyebbé válik". /P. Ducassé: Le rôle du magétophon dans le perfectionnement des moyens d' expression. Art Technique Science N° 139. 20 old./

A hatékony felhasználás alapja az, hogy a tanulók megszokják a segítségével végzett munkastilust, jártasak legyenek a technikai eszköz kezelésében, mivel ez az alapja az eredményes együttműködésnek. Gyakori felvételi készítés, visszahallgatás és értékelés következtében a tanuló képessé válik önmaga kontrollálására. Saját munkája iránti önigényesség alakul ki a tanulóban, amely további fejlődésének rugóját képezi.

"A magnetofon az idegennyelvi beszédben elkövetett hibák kijavításának és a helyes kifejezés rögzítésének eszköze" /P. Burney-R. Damioseau: La classe de conversation; Paris 1971. Hachette/

Az előbbieken érintett magnetofon és diafilm vagy dia-
pozitív együttes használata technikailag optimálisan
oldható meg a stabil nyelvi laboratóriumban, annak hi-
ányában is jól használható "mobil laboratórium"-i meg-
oldásként.

"A magnószalag alkalmazása idegennyelvi légkört teremt.
A nyelvi laboratóriumban koncentrálhatók a szemlélteté-
si lehetőségek. A szemléltetés kitágítja az osztályte-
rem falait. A magnetofon megsokszorozza az auditív inger-
forrásokat, dinamikus sztereotípiák kialakítását szolgál-
ja, fejleszti az auditív percepciót". /Az audió-vizuális
oktatás kézikönyve, 1968. Budapest, Szerk.: Szebeni Már-
ton 176. old./

A magnetofon csak auditív élményt nyújt a kommunikáció
vizuális eszközeit /mimika, gesztusok/ csak vizuális szem-
léltetéssel lehet pluszként hozzáadni, hogy univerzális
benyomások alakuljanak ki.

A vizuális szemléltetés /diafilm, diapozitív/ az idegen-
nyelvi magnetofonszöveg kíséretében

"szemantikai jelentésfeltáró funkciót tölt be, az anya-
nyelvi interferencia kikapcsolásával közvetlen asszoci-
áció alakul ki a tárgy és az idegennyelvű kifejezés kö-
zött". / Az audió-vizuális oktatás kézikönyve; 1968. Bu-
dapest, Szerk: Szebeni Márton 177. old./

A nyelvi laboratórium technikai eszközeinek felhasználásával az idegennyelvi óra az első percétől az utolsóig igen hatékonyvá válik. A diapozitív vagy más vizuális szemléltetés következtében a lecke témájának megfelelő hangulat és képi élmény alakul ki. Ennek következtében a tanári magyarázat érdekesebbé, a szöveg aktuálisabbá válik és közeledik az élethez.

Az auditív lexikai előkészítés optimálisan valósul meg; az új strukturák begyakorlása hatékonyabbá és intenzívebbé válik, és az elsajátítás mértéke precízen lemérhető, vagy megfelelő gépi berendezéssel regisztrálható. Például a magnetofonszalagon a szöveg mondatonként, szünettel van felvéve, amelynek következtében az elhangzott mondat rögtön megismételt variánsa a tanuló magnóján felvételre kerül. A laboratóriumi órán a tanulók tudatában már a kiejtés és a leírt kép összekapcsolódott. A nyelvtani ismeretek strukturái vizuális képekhez kötődnek.

Megállapítható tehát, hogy már az órán megtörténik az
=====

új ismeretek elsődleges rögzítése, megvalósul az aktív
=====

ismeretszerzés.
=====

A fent említett pozitívumok mellett van néhány negatív tényező, amely az ismeretelsajátítás hatékonyságát csökkenti.

1. A tanuló otthoni környezetében csak a hagyományos módon tudja az ismeretanyag másodszori bevézését el-

- végzi. Így az iskolai és az otthoni tanulási módszer nincs harmóniában. Ennek a következménye hatványozottan jelentkezik abban az esetben, ha a két idegennyelvi óra között 2-3 nap eltelik. Ez idő alatt az emlékképek megfakulnak.
2. Az auditív lexikai előkészítés során a tanulók a szó hangalakját és jelentését képhez kötik és a kettős inger hatására erősen emlékezetükben marad. Az idegennyelvi lexikai anyag sok olyan elemet tartalmaz, azonban - kérdőhatározó-indulat-szavak, amelyek nem köthetők semilyen képhez, szerepük a beszédben mégis felbecsülhetetlen.
 3. Az auditív lexikai előkészítéssel és a vizuális szemléltetéssel az új szavak etymológiai és etnológiai jelentése háttérbe szorul és a szavak mechanikus memorizálása előtérbe kerül, amely gátolja a logikus gondolkodás fejlesztését. A középiskolán tanulók viszont éppen gondolati megértés irányában a legfogékonyabbak. Így a tanulók adott életkori sajátosságainak nem felel meg az eljárás.
 4. A fonetika, a hangsúly és intonáció hiteles elsajátítása végett gyakran kényszerítjük a tanulókat ismétlésre, amely mechanikussá válhat. A tanulók szellemi szintje nagymértékben fölötte áll az ilyen mechanikus ismétlés gyermeki nivójának, így a képességek alatti terhelés - az alulterhelés veszélye áll fenn, pedig az idegennyelv tanításának célja a gondolkodás fej-

lesztése. B. V. Beljajev - szovjet metodológus véleménye szerint "az idegennyelvtanítás és az idegennyelven való beszéd folyamán fejlődik az idegennyelven való gondolkodás".

5. A tanulók figyelmének hatása véges. A laboratóriumi intenzív foglalkoztatást egy órán keresztül csak nagy megerőltetéssel tudják végigdolgozni, mivel a serdülők életkori sajátossága a gyors intenzív koncentráció, amelyet dekoncentráció követ.
6. Az idegen nyelvet tanulni kezdő tanulók nem tudnak már kezdettől fogva aktívan dolgozni az idegennyelvi órán, hiszen a környezet ismeretlen számukra, a technikai eszközök csak izgalmat okoznak számukra. Mert a gombok megnyomása is külön koncentrációt igényel. Így csak kezdeti szoktatás után tudnak hatékonyan résztvenni az órán, amikor már elsajátították az idegennyelv teljes hangrendszerét, és megfelelő jártasságra tettek szert a technikai eszközök kezelésében.
7. A kezdő tanulók még nem rendelkeznek az önkontroll, önkritika képességével és kiejtési hibáikat sem érzékelik a magnón történő visszajátszáskor. Így először meg kell tanítanunk őket az önkritikus hallásra, amely feltételezi és biztosítja a hibák észrevételét, valamint a kijavításra való törekvést.

A negatív tényezők semlegesítésével és kiküszöbölésével a nyelvi laboratórium meg tudja teremteni az idegennyelvű beszéd kialakítását.

"A laboratórium a nyelvtanítás folyamatában nem az új anyag bemutatását és a begyakorolt anyag alkalmazását, hanem a begyakorlás, rögzítés szerepét tölti be. Általában azt lehet mondani, hogy a rendelkezésre álló idő 1/3-át célszerű gyakorlásra fordítani. Ezt az időarányost azonban befolyásolja a tanulók tudásszintje - /szókincse, a feladat bonyolult volta/ a pillanatnyilag előttünk álló feladat jellege, sőt a tanulók személyi tulajdonságai /életkor, műveltségi szint/. /Göngyössy Istvánné: Szempontok a nyelvi laboratórium munkájának megszervezéséhez; Audió-Vizuális Közlemények, 1972./ /IX/ 1. p. 107.

A vizuális szemléltetési, beszédre ösztönző eszközök sorába tartozik a "tableau de feutre", a filctábla. A falon, falra vagy táblára felfüggesztett filctábla magához vonzza a hátsó oldalán speciális anyagból készült /papier floqué/ figurákat. A figurák készítése a helyi szükségleteknek megfelelően változó. A B.E.L.C. gyermekek számára készített nyelvi kurzusa "Frère Jaxques" /BELC; J. Malzac; J.L. Frerot; J. Bertrand M. Garnier, G Romary 1967. Hachette/ vizuális szemléltetése erre épül.

Segítségükkel mozgásban ábrázolhatjuk a nyelvtani struktúrákat. Például egy kis ház és egy felé irányuló nyíl az jelenti, "megyek a házba"- Ez a kis mondat oroszul és franciául is bonyodalmat okoz. Ezt a strukturát filc-

tábla segítségével hibátlanul el lehet sajátíttatni, a beszéd elemek dinamikus összerakása folyamán.

A filctábla felhasználásának területei:

1. magyarázatnál,
2. az ismeretek gyakorlással való rögzítéséhez,
3. önálló helyzetalkotás az ismert lexikai egységek gyakorlatban való alkalmazása.

Külső megjelenésével és használatával filctábla hasznos motiváló eszköz, mert növeli a tanulói aktivitást. A tanulói figyelmet felerősíti és az önkifejezést motiválja. Dinamikus szemléltetést nyújt, amely közvetett jellegű, feltétlenül igényli a tanári közvetítést, vagy a tanulók aktivitását az ismeretek alkalmazása során. Az idegennyelvtanulás kezdeti szakaszában beszédre ösztönöz annak ellenére, hogy a tanulók az idegennyelv elementáris ismereteivel rendelkeznek, tehát a tanulóknál éppen az elsajátított ismeretek alacsony szintje miatt nagyfokú gátlás lép föl, amely akadályozza az idegennyelvi kezdetleges társalgást.

A filctábla expresszív hatású figurái ezeket a gátlásokat oszlatják el közvetlen kapcsolatot hozva létre az idegennyelvű közlési tartalom és a közlés vizuálisan megjelenő figurái között, amelyek szimbolikáinak összessége az idegennyelvű közlési tartalommal egyenlő.

Az idegennyelv tanításban vizuális szemléltetésként a lexikai előkészítés folyamán felhasználható az írásvetítő. Ez a vizuális szemléltetési eszköz közvetlen kapcsolatot teremt a tanuló és a vizuális szemléltetett fogalom között.

Az írásvetítő felhasználása kétféle módon történhet:

1. extenzív,
2. intenzív.

Az írásvetítő extenzív használata folyamán rajzok segítségével egyfajta szituációt lehet érzékeltetni; a következő szituációhoz már az előző rajzot ki kell venni a gépből és újat kell belerakni.

Az írásvetítő intenzív használatakor a logikusan egymásból következő ismeretek érzékeltetésére 1 szituációt ábrázoló rajzhoz az előzőt kiegészítő, hozzácsatolható - ráhajtható ábrákat készítünk. Például Franciaország földrajzi ismereteit feldolgozó III. osztályos II. leckénél jól alkalmazható: a következő rajzsorozat;

- az első az országhatár konturjait és a szomszédos országokat mutatja;
- a második rajz csak a folyókat jelöli az országhatár kontúrokon belül;
- a harmadik rajz csak a hegyeket jelöli az előzőkben említett kontúrokon belül;
- a negyedik rajz a legnagyobb városokat jelöli meg a kontúrokon belül.

Az említett rajzsorozatot egyszerre kell behelyezni és kivenni a gépből. A bemutatás folyamán először az első rajzot mutatjuk - ekkor a többi háromat a megvilágítás irányától eltakarva félrehuzzuk. Az idegennyelvű beszéd-

téma logikai felépítésének megfelelően mutatjuk a többi rajzot, az előzőek tetejére ráhajtván. Így a tanulók figyelmi koncentrációját az adott részfeladatra irányíthatjuk és ezúton biztosíthatjuk a beszéd felépítés logikus rögződését.

Véleményem szerint az intenzív felhasználási mód a hatékonyabb és gazdaságosabb az idegennyelvi órán.

3. Az audio-vizuális eszközök pedagógiai jelentősége

A technikai eszközök használata önmagában az idegennyelv-oktatásban még nem biztosít elegendő alapot a korszerű oktatás követelményeinek teljesítésére. A technikai eszközök csak akkor válnak pedagógiailag hatékony tényezőkké, ha elősegítik

- a/ a tanulók értelmi fejlődését,
- b/ tudásuk gyarapítását,
- c/ az ismeretek hatékonyabbá tételét.

Az eredmények elérésének folyamatában szem előtt kell tartani, hogy az eszközök felhasználását didaktikai célkitűzések determinálják, és a mechanikusság teljes kiküszöbölésére kell törekedni, így a technikai eszközök alkalmazása nem gépiesíti el, nem dehumanizálja a pedagógus és a tanuló emberi kapcsolatát.

Az audio-vizuális eszközök használatának jelentősége az ismeretszerzés szempontjából a következőkben foglalható össze:

1. Az auditív és vizuális szemléltetéssel az idegennyelv megismerésének folyamatában egyszerre két érzékszerv kapcsolódik be intenzíven, amelyek együttes hatása az idegennyelven való beszédet és gondolkodást segíti elő.
2. Az audió-vizuális szemléltetés folyamán a megismerő alany az ismeretek nem passzív befogadója, hanem aktívan, cselekvően kapcsolódik be a szemléltetés folyamán az oktatási folyamatba, így megvalósul a cselekvő ismeretszerzés, amelynek eredményeképpen kialakult ismeretek sokkal időtállóbbakká válnak, mivel értelmes cselekvő folyamat során rögződtek.
3. Az audió-vizuális eszközök alkalmazásával megvalósítható az idegennyelv direkt hatása. A közvetlen hatás elemzése folytán a tanulók közvetlen tapasztalatokat szerezhetnek a tanulás tárgyáról, az idegennyelvről.
4. A technikai eszközökkel megtanult idegennyelvi ismeretek a gyakorlati életben is alkalmazhatókká válnak, ha az idegennyelv tanulása nemcsak az iskola falain belül történik, és nem marad abba a tanulás az iskola elvégzésével, hanem a cselekvő ismeretszerzés az iskola elvégzése után is tovább folytatódik. Az állandó, jövőbeli tanulás feltételeit a technikai eszközökkel végzett eredményes oktatási tevékenység abban az esetben biztosítja, ha
 - kialakítja az önálló tanuláshoz szükséges tanulási módszert, tehát megtanítja tanulni;

- olyan nagyfoku érdeklődést alakít ki az illető idegennyelv és kultúra iránt, amely az iskola falain túlterjedő motivációként hat;
- időtálló idegennyelvi jártasságokat és készségeket alakít ki, amelyekre mint bázisra épülhet a kiegészítő, önálló ismeretszerző folyamat;
- kialakítja az önellenőrzés kritikai érzékét.

Az idegennyelvtanulás az audió-vizuális eszközök segítségével a tanulás gazdaságosságának szempontjából tekintve is pozitívan értékelhető. Mivel az auditív és vizuális szemléltetés intenzív hatásaként az új ismeretek rövidebb idő alatt asszociatív úton rögződnek.

Az idegennyelvet a beszéd központúság súlypontosításával tanítjuk, a nyelvi kommunikáció kialakítása a tanulás gyakorlati célja. Ez a cél határozza meg az oktatás menetét. Ennek következtében az idegennyelvtanításnak kezdetétől fogva ennek a célnak a megvalósítása történik intenzív módon - a tanulói aktivitás és a technikai eszközök ösztönző és tökéletesítő szerepének felhasználásával /szóbeli kezdőszakasz/.

Az idegennyelvtanulás folyamán a technikai eszközök nyújtanak lehetőséget az állandó ellenőrzésre, az eredmények regisztrálására. A teljesített feladatok permanens

értékelése és egymáshoz való viszonyításuk következtében megakadályozza az ismeretek téves vagy félreértett rögzítését, állandó korrekcióval az ismeretek hatékony, hibamentes elsajátítását teszi lehetővé. Az állandó értékelés, a tanulók szempontjából is helyes érték és követelményrendszer és a legkisebb mértékre visszaszorított szubjektivitás által befolyásolt önértékelést alakít ki. Az objektív értékelés felé való törekvés tendenciája, egészséges tanár-diák viszonyt alakít ki.

Összefoglalva tehát az audió-vizuális eszközökkel megvalósított idegennyelvoktatás a tanulás gazdaságosságát szolgálja.

Az audió-vizuális eszközök alkalmazásával az idegennyelvet tanító tanár munkastilusában is változás áll be. Miben mutatkoznak meg ezek a változások:

1. A tanár pedagógiai eszköztár a technikai eszközök repertoárjával kibővül. Eddig a hagyományos parancsszavak segítségével ösztönözte a tanulót az idegennyelvi beszédre, a technika alkalmazásával a film expresszivitása, az amely a tanulót szórabirja.
2. A kibővített eszköztár helyes alkalmazása megköveteli azt, hogy pedagógus a technikai eszközök szakértője is legyen ne csak az idegennyelvé. Csak a technikai ismeretek birtokolása folytán működhet

univerzális segítségként a tanítás intenzívebbé tételének folyamatában.

3. A technikai eszközök megfelelő időben és módon történő hatékony felhasználásához a tanárnak jól kell ismernie és alkalmaznia az audió-vizuális oktatás módszertanát. Mivel a technikai eszközök önmagukban történő alkalmazása még nem jelenti a korszerű oktatást.
4. Állandó kapcsolatban kell állni a technika, tudomány fejlődésével. Az új felismerések alkalmazása tökéletesíti az audió-vizuális eszközök felhasználásának hatékonyságát és a negatív tényezők kiküszöbölését. Az audió-vizuális módszerrel oktató tanár abban az esetben tud korszerűen oktatni, ha a módszert magát is állandó fejlődésben lévőnek tekinti. Ez a fejlődés a gyakorlat és az elmélet kölcsönhatásaként fejlődik, tökéletesedik.
5. Állandó kapcsolatban kell állni a társadalmi szükségletekkel kitérve az élet felé az iskola kapuit, mert csak ebben az esetben valósulhat meg az élet és az iskola kapcsolata.
6. Az idegennyelvi órára való felkészülés munkája összetettebbé válik.

7. Az idegennyelvi óravezetés intenzív időbeosztást követel, mivel a technikai eszközöket a hatékonyság határain belül kell lenni.
8. Az idegennyelvi órán a tanári egyéni teljesítmény helyét a kollektív cselekvő munkaforma váltja fel. Ahol a tanár előkészítő és irányító szerepet játszik, amíg a tanulók aktivitásuk folytán fedezik fel az új ismereteket.
9. A jól előkészített idegennyelvi óra folyamán a technikai eszközök működése idején a tanár felszabaduló energiáját - amelyre eddig az új ismeret bemutatásánál, magyarázatnál volt szükség - most a tanulók munkájának, egyéniségének a megfigyelésére fordíthatja.

A fentiekben érzékeltetett változások jelzik a tanári munka felelősség teljesebbé és bonyolultabbá, ugyanakkor nehezebbé válását is. Felvetődik a kérdés vajon nem egyszerűbb-e az idegennyelvtanítás az audio-vizuális eszközök alkalmazása nélkül?

A technika alkalmazása nélkül valóban egyszerűbb, de extenzívebb, eredménytelenebb. Korunk társadalmi szükségletét a régi módon már lehetetlen kielégíteni, az idegennyelvoktatás csak akkor tölti be jól feladatát, ha nem szakad el a társadalmi szükséglettől, hanem céljának tekinti annak kielégítését.

III. fejezet

Az optimális felhasználhatóság a határhatékonyság
meghatározása, mérése.

1. Meghatározható-e az a pont, ahol már nem hatásos a felhasználás

Az audiovizuális eszközök alkalmazása az idegennyelv oktatásban intenzív és aktív részvételt kíván a tanártól és a tanulóktól is. A tanári aktivitás látens módon jelentkezik az órát előkészítő felkészülésben, valamint az idegennyelv órái figyelem irányításában és technikai eszközök működtetésében.

A tanulói aktivitás kifejeződése nyilvánvaló és látható, mivel reakcióiból kikövetkeztethető, rögtön felmérhető.

A tanóra folyamán felhasználásra kerülő audiovizuális eszközök /magnetofon, diafilm, iskolatelevízió/ intenzív figyelmet követeltek, azonban ez a figyelem - a technikai eszközök motívációs hatását is beszámítva - a középiskolás tanulók életkori sajátosságaiknál fogva nem terjedhet ki a 45 perces óra egész időtartamára.

A figyelem megszűnésével pedig a technikai eszközök mechanikusan ismétlő, emlékeztetbeviteli jellege kerül előtérbe; mivel értelmi gondolkodási folyamatok a figyelem kikapcsolásával nem képesek a gondolkodó, cselekvő, értelmes ismeretszerzésre és elraktározásra; így nyelvoktatásunk hatékony ismereteket nem alakíthat ki, ebben a közegben. A hatékony ismeretkialakítás és elsajátíttatás szempontjából fontos és célszerű lenne annak a hasznos időtartamnak a meghatározása, amely időintervallumban - az ismeretek kialakítása szempontjából - hatékonyan lehet felhasználni az audio-vizuális eszközöket.

/Mielőtt saját kísérleteimet, illetve számításaimat ismertetném, röviden áttekintem az idevonatkozó nézeteket, próbálkozásokat./

A megfigyelések azt bizonyítják, hogy az intenzív figyelemi koncentrációt dekoncentráció követi. Az új technikai eszközök ritkán történő alkalmazásával lehet számítani az eszközök tanórára való alkalmazásának következtében kialakuló pozitív irányú figyelem "doppingoló"-koncentráló hatására.

Ennek a hatásnak következtében a hatékony figyelem határai kibővíthetők - természetesen nem korlátlanul.

Az idegennyelvi órán, a gyakorlatok nagyszáma következtében rendszeresen kell alkalmaznunk a diapozitívot és magneto-font, vagy más vizuális, illetve auditív szemléltetését az új lexikai egységek szemléletes bemutatásához, és alkalmazásuk begyakorlásához. A rendszeres eszközhasználat következtében az újdonság doppingoló hatása, megszűnik, szükségsszerűvé válik használata, amely egyrészt a hétköznapi megszokottság érzésének kialakulásához vezet; másrészt az auditív, illetve vizuális élmény olyan mértékben válik szükségessé, hogy elmaradásuk esetén eredménytelenség lép fel.

A tanítási óra egész időtartama alatti audió-vizuális eszköz felhasználás nyelvi laboratóriumban felnőttek esetében nem hatékony. Szeretnék utalni az "Audió-vizuális közlemények" című szakfolyóirat alapján a szakirodalom állásfoglalására, amelynek ismeretében tényként kell elfogadnunk, hogy az intenzív figyelem a huszonötödik perc után kezd dekoncentrálttá válni. Tehát a produktivitás reményében ezt a 25 percet lenne szükséges felhasználni az idegennyelvi óra folyamán. 14-18 éves korosztály esetében azonban ez a produktívan felhasználható intenzív figyelmi szakasz azonban tanulóként változó. Az óravezetés rugalmassága és a szemléltetés ideje alatti tanári figyelemirányító munka eredménye koncentrálhatja egy bizonyos tanórafázisra a figyelem összpontosítását, a tanulók többségére kiterjesztve.

Az audió-vizuális oktatás kézikönyvében meghatározásra kerül felnőttek nyelvi laboratóriumi foglalkoztatása esetében a produktivitás intervalluma. Ez a meghatározás 20 percnyi időtartamot vél helyesen és hatékonyan kihasználhatónak.

Az iskolatelevízió felhasználása során végzett megfigyelések eredményeképpen próbálták meghatározni azt az időtartamot, amely pedagógiailag a legnagyobb siker reményében használható fel.

A francia iskolatelevíziós adások vezetője, Dieuzeide úgy gondolta, hogy a legjobban felhasználható szakasz az adás tizedik és huszadik perce közti intervallumába esik.

O.D. Jakovleva és munkatársai /Ujhegyi Lajos: Az ITV hatékonyságának pszichológiai problémái II., Audió-vizuális Közlemények 1974/XI.2./ 211. old./ azt vizsgálták, hogy meddig terjed a tanulók figyelme és munkaproduktivitása az iskolatelevíziós adás ideje alatt. A kutatás eredményeként pozitív tapasztalatokat szereztek. A tanulók figyelme és munkaproduktivitása nem csökkent, sőt magasabb volt, mint az óra előtti figyelemhez és a kontroll osztályokban tapasztaltakhoz képest. A kutatócsoport ezt a tényt azzal magyarázta, hogy a jól szerkesztett, dinamikus a tanulók érdeklődési szintjével korreláló televíziós program felfokozott érdeklődést és aktivitást vált ki a tanulóknál.

Preszman és Sapovalenko /L.P. Presszman, Sz.G. Sapovalenko: A televíziós adásoknak mint oktatási eszközöknek tévépedagógiai vizsgálata 1970./III./6.13.old/ kísérletei különösen matematikai, irodalmi, iskolatelevíziós adások vizsgálatát foglalták magukba. Kísérleteik eredményeként megállapítást nyert, a televíziós oktatás nagyfokú érzelmi hatással van a tanulókra, az adás előtt és az adás után is. Ennek az érzelmi hatásnak pozitív vagy negatív volta befolyásolja a hatékonyan elsajátított ismeretek tartósságát.

Természetesen a televíziós feldolgozású órák nem mindegyikén képesek a tanulók egyforma alapossággal elsajátítani az anyagot. Az objektív véleménykialakításához a tantárgy keretén belüli sajátos megfigyelés-sorozatok, mérések készítése szükséges.

Az eddigiekben említett felmérések és megfigyelések mégis azt bizonyítják, hogy érdemes a továbbiakban a szakterület sajátos nehézségeinek ismeretében is megfigyeléseket és kísérleteket végezni a hatékonyság feltárására, mert a kutatók meghatározhatják - természetesen nem abszolút mértékben - azt az időpontot, ameddig egy tanítási óra folyamán az intenzív tanulói figyelmi állapot koordinálásával az oktatómunka pedagógiai hatékonyságát intenzíven fel lehet használni.

2. A határhatékonyság vizsgálata

Nyelvtanári tevékenységem kezdete /1970/ arra a periódusra esett, amikor talán a legtöbbet beszéltek pro és kontra az audió-vizuális eszközök használatáról, hatékonyságáról. Abban az időben azonban túlsúlyban voltak a jelentőségüket eltúlzó vélemények. Különösképpen az tűnt fel nekem, hogy a szakirodalom, az előadók, az esetek többségében megmaradtak az általánosítás szintjén. A sok egyoldalú dicséret azt a látszatot keltette - és szinte "beleszugerálta" az emberbe, hogy az audió-vizuális nyelvtanítás az egyetlen célra vezető, szinte kizárólagos módszer.

Ugyanakkor azonban saját tapasztalataim legtöbbször nem támasztották alá mindenben és mindenkor kollégáim megállapításait. Tekintettel azonban, hogy egzakt mérésekkel, kísérletekkel igen kevesen próbálták alátámasztani mondandóikat - kezdő tanár létemre - elkezdtem kutatni, kikísérletezni azokat a módszereket, amelyek segítségével közelebbről és meghatározhatom, mérésekkel alátámaszthatom az audió-vizuális eszközök használatának optimális határát.

A mérés módszere

Több évi kísérletezés után a legmegfelelőbb módszernek a következő eljárás bizonyult.

Az 1973/74-es tanévben két szakközépiskolában tanítottam.

A Kereskedelmi Szakközépiskolában és az Élelmiszeripari Szak-

orosz, és francia nyelvet. A Kereskedelmi Szakközépiskolában /továbbiakban KSz/ két párhuzamos osztályokban, az Élelmiszer-
ipari Szakközépiskolában /továbbiakban ÉSz/ egy osztályban.
Mindkettőben a III. évfolyamon. Mindkét iskolában ugyanazt
a tananyagot tanítottam, egyazon tanterv alapján.

A kísérletbe nem vontam bele az egész osztályt, egyik isko-
lában sem. Tekintettel arra, hogy a diákokat elsőtől fogva
tanítottam, ismertem őket. Tudatában voltam képességeiknek,
tudásuknak. Ilymódon az osztályt reprezentálandó 20-20 ta-
nulót vontam be a kísérletbe.

Mindegyik osztályban a 20 tanuló idegennyelvből kapott osztályzat alapján 4 csoportot alkotott:

1. csoport	5 tanuló	jeles osztályzatu
2. "	5 "	jó "
3. "	5 "	közepes "
4. "	<u>5</u> "	<u>elégséges</u>
	20 tanuló	3,5 átlag.

Ilymódon igyekeztem elkerülni a szélsőségeket. Pl. a nagyon
kiemelkedő nyelvtelhetségű hallgatót nem vontam be a kísérlet-
be, épp úgy mint a legrosszabb, nem egy esetben ismétlő hall-
gatókat. Bár ez az eljárás talán vitatható, azonban figyelem-
be kellett vennem az adott lehetőségeket - azaz egyedül dol-
goztam fel a mérések eredményeit és figyelmemet az átlagra
kellett koncentrálni, ilymódon nem vállalkozhattam az átlag-
tól lényegesen eltérő, illetve azt komolyan befolyásoló -
egyedinek tekinthető esetek vizsgálatára.

A kísérlet első részében az audió-vizuális eszközök haszná-
latának hatékonyságát vizsgáltam. A KSz A osztályának 20
tanulója /a továbbiakban az egyszerűség kedvéért osztályról
beszélek/ volt a kísérletsorozatban rendszerint az "intakt"

a kontroll osztály. Ebben az osztályban a hagyományos módszerrel oktattam. A kísérleteket tehát a másik két osztályban, a Ksz B-ben és az ESz-ban folytattam le.

/Meg kell jegyeznem, hogy a két intézet tanulóanyaga között, lényeges differencia nem volt. Bár összetételük egyaránt heterogén, komoly tudásszintbeli különbséggel nem kellett számolnom./

A kísérletet nem kezdhettem közvetlenül az év elején - előző évi tapasztalataim azt mutatták, hogy egy hónap elteltével kell számolni az optimális kísérleti idő megválasztásánál. Ugyanezen okból kellett felfüggesztenem a kísérletet december-január hónapban ill., május második felében, amikor a tanulók többségénél különböző okok /pl.: elmaradás, jobb jegyre pályázás egy másik tárgyból/ azt eredményezik, hogy egy-egy kiemelt tárgyra jobban koncentrálnak. Különösen figyelembe kellett ezt vennem, hiszen szakközépiskolában tanítottam.

A III. osztályos tankönyv Moszkva, Leningrád, Szputnyik, Tretyakov múzeum c. olvasmányát választottam ki, egyik kísérleti anyagrészül, ugyanis ezek az anyagrészek sok lehetőséget kínálnak szemléltetésre. A kísérlet célja tehát most az audio-vizuális eszközök hatékonyságának vizsgálata.

Egy anyag tanítására 5 órát szántam. 4 órában tárgyaljuk az anyagot, az 5. óra az ismétlő, kontroll óra.

Először arra voltam kíváncsi, hogy az audio-vizuális eszközök használata során növekszik-e a tanuló által az órán kifejtett aktív időmennyiség.

Időbeli mérés

Ismeretes, hogy a tanulók a tanítási óra egy töredékében képesek aktívan követni az óra menetét. A pedagógus számára nem közömbös, hogy ez az időszak az egész óra 45 percéből hány percig tart, hiszen ez az idő az óra legértékesebb része, ugyanis azok a hatások, amelyek ebben az időben érik a tanulót a legmaradandóbbak. Ennek kapcsán tehát arra voltam kíváncsi, hogy ez az aktív idő megnyújtható-e az audió-vizuális eszközök használatával.

Mindenekelőtt azt kellett tudnom, hogy az óra melyik részében, ill. részeiben a legaktívabb a tanulók figyelme és mennyi ideig? Hogy véleményemet ne csak a megfigyelésre alapozzam, tehát hogy kimutathatóvá ill. mérhetővé tegyem, a következő eljárást választottam.

Mindhárom osztályban 12 színes diaképet vetítettem, mindegyiket kb. 2 percig egyenlő nehézségi fokú orosz nyelvi szöveggel kísértem a vetítést. Az egyes képek vetítése között kb. 12-14 perc másjellelű elfoglaltsága volt a tanulóknak, pl. kérdés-feleletek, te mit tudsz erről és erről a képről, stb. Ügyeltem arra, hogy a képek meglehetősen pontos időközökben kövessék egymást. Az óra végén a kiválasztott 20 tanulót megkértem arra, hogy írja le/csak sorolja fel/visszaemlékezési sorrendben a látott képeket. A következő eredményt kaptam.

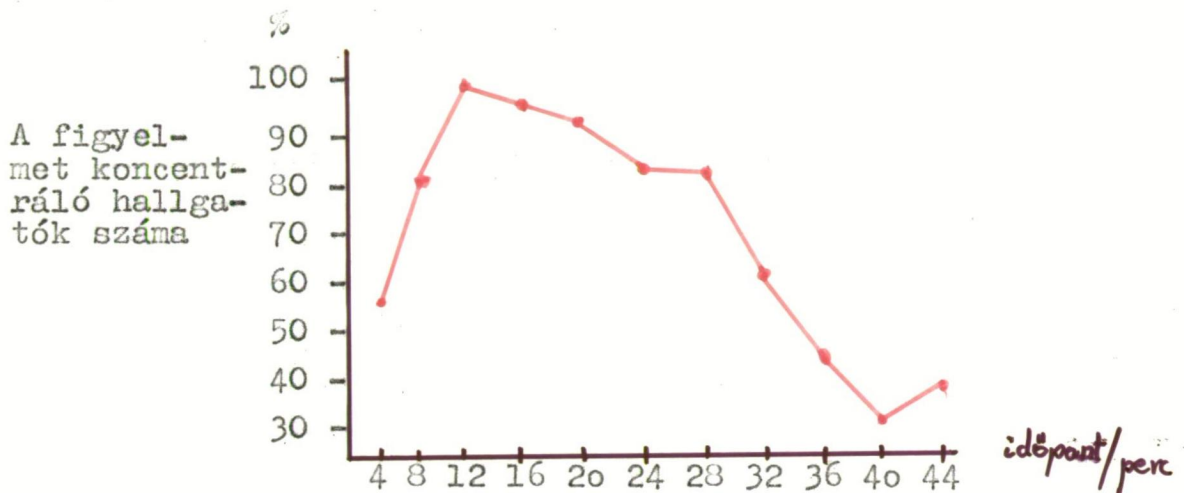
I.sz.táblázat.

Képek sor- rendje ¹	Visszaemlékező tan. száma			Összesen %			
	KszA	KszB	Ész				
1	11	12	12	55	60	60	58,3
2	15	17	16	75	85	80	80,0
3	20	19	20	100	95	100	98,3
4	20	19	18	100	95	90	95.0
5	18	20	18	90	100	90	93,3
6	17	18	16	85	90	80	85,0
7	17	16	18	85	80	90	85%
8	13	13	12	65	65	60	63.0
9	8	10	9	40	50	45	41,6
10	7	7	5	35	35	25	31,6
11	11	8	8	55	40	40	45,0
12	9	8	7	40	40	35	38,3

1./ A vetített képek nem tartalmazták Moszkva legismertebb nevezetességeit pl.Lomonoszov egyetem, Vörös tér,stb.

Tehát a tanulók figyelme igen megosztott képet mutat. A tanév folyamán ezt a kísérletet /a feladat nehézségi fokának és tartalmának variálásával pl.szövegmegértés ellenőrzésekor melyik részre hogy emlékeznek,stb./ többször is elvégeztem és a fent felvázolt táblázatba foglalt eredményt kaptam igen minimális eltérésekkel.

Ennek alapján felrajzolható a tanulók figyelme koncentrációjának grafikonja:

A grafikonról leolvasható, hogy kb. az első 5 percben a figyelemkoncentráció 50-60%-os. Majd hirtelen felszökik és 80% körül mozog kb. 20 percen keresztül. Onnan igen meredeken zuhan lefelé és a továbbiakban még a kiinduló szintet sem közelíti meg. A figyelmi koncentráció tehát átlagosan 20 perc az 5. perctől a 25-percig.

Második lépésként az audió-vizuális eszközök szerepét vizsgáltam a figyelemkoncentráció vetületében. Az Ksz A osztályban hagyományos segédeszköz nélküli órát tartottam, majd óra végén az ismertetett módon visszakérdeztem a hallgatóktól az órán viszonylag egyenletesen elosztva tanult 10 új szót. A KszB-ben ugyanazt az anyagot magnetofon segítségével az E-ben diapozitív+ magnetofon segítségével dolgoztuk fel.

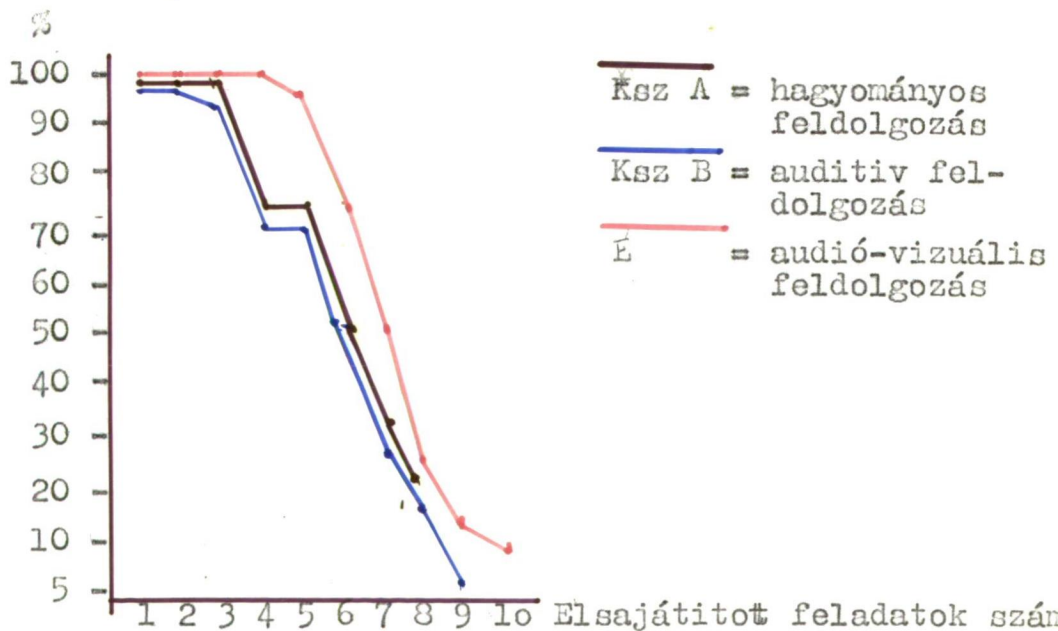
Az óra végén a tanulók a következő figyelemkoncentrációról tettek tanuságot. A következő táblázat 10 megismételt kísérlet összesített eredménye alapján készült.

II.sz.táblázat.

Megtanult ki- fejezések v. szavak száma	Megtanuló tanulók száma			Megtanuló tanulók száma %-ban.		
	KSzA	KSzB	Esz	KSzA	KSzB	Esz
1	20	20	20	100	100	100
2	20	20	20	100	100	100
3	20	19	20	100	95	100
4	15	14	20	75	70	100
5	15	14	19	75	70	95
6	11	10	15	55	50	75
7	6	5	10	30	25	50
8	4	3	5	20	15	25
9	-	1	3	-	5	15
10	-	-	2	-	-	10

A táblázat adatait a szemléletesség kedvéért ismét tüntessük fel grafikonon:

Megtanuló
hallgatók
száma

Az első pillantásra talán meglepő a grafikon,ugyanis a KszB-ben a magnó segítségével tartott órák nem hoznak jobb eredményt,mint a hagyományos órák,sőt némi/igen minimális/különbség adódott a magnós órák rovására. Ez azzal magyarázható,hogy a maagnetofon nagyon hamar megszokottá válik és természetesen nem tudja azt a pluszt nyújtani,amit a tanár személyisége,a tanulók többsége számára.

1./ Az ilyen kísérleti órákat természetesen nagyon gondos szakmai felkészülés is megelőzte,hogy pl.az új szavakat hasonló szituációkban tanulunk ily módon is ki-
küszbőlve az egyes szavak könnyebb,vagy nehezebb elsajátítását.

2./Nem tükröz sorrendiséget.

Csupán magnetofon/vagy lemez/az anyanyelvi gyakorláson kívül az órán nem jelent olyan eszközt,amely nagymértékben elősegitené a nyelv elsajátítását,tudásának gyarapítását.

Ezzel szemben ugrásszerűen megnő a hallgatók teljesítménye az audió-vizuális eszköz,tehát a magnó és a kép összekapcsolása révén.Itt csak számokkal akartam bizonyítani ezt az előző fejezetekben.

Eddigi kísérleteink során nyilvánvalóvá vált,hogy az audió-vizuális eszközök használatát kell a tanulók időkoncentrációjával korrelációba hozni.

Kiindulópontként azt vettem,hogy ha a tanulók tudása nagymértékben függ az órákon kifejtett figyelmi koncentrációtól - ami csak egy meghatározott időszakasz /általában 15-20-25 perc./ugy kell az audió-vizuális eszközöket a tanítás szolgálatába állítani,hogy

hatásukat maximálisan éppen ebben a legaktívabb idő-
szakban fejthessék ki.

Először megvizsgáltam, hogy vajon megnyújtható-e és ha igen milyen mértékben a figyelmi koncentráció ideje az audió-vizuális eszközök segítségével. A kísérleti osztályokban erre a harmadikos könyv az űrhajózásról szóló anyagát találtam legalkalmasabbnak. Bő kép és eredeti hanganyag/Gagarin hangja/ állt rendelkezésemre.

Az KszA-osztálynak ismét a hagyományos módszerű feldolgozás jutott, míg a másik kettőben audió-vizuális, azzal a különbséggel, hogy a KszB-ben az audió-vizuális új anyagközlés csak a figyelmi koncentráció idejében, tehát 5-25 percig tartott, az Ész-ben az egész óra audió-vizuális. Új anyag feldolgozó ~~szó~~ volt./A kísérletet 8 alkalommal ismételttem meg az év folyamán./ Azaz a KszA-ban a 8 új kifejezést/mindegyik alkalommal 8 új kifejezést, ill. szót vettünk/a 45 percben egyenletesen elosztva vettük, a KszB-ben az első 25 percben az É-ben ismét az egész órán egyenletesen elosztva/. A KszB-ben és az É-ben természetesen audió-vizuális feldolgozás volt./ Az elsajátítás foka a következő volt:

III.sz.táblázat.

Megtanult kif. ill.szavak sz.	Megtanuló tanulók száma			Megtanuló tanulók száma %-ban.		
	KszA	KszB	E	KszA	KszB	E
1	20	20	20	100	100	100
2	20	20	20	100	100	100
3	15	20	17	75	100	85
4	12	18	16	60	90	80
5	7	14	15	35	70	75
6	3	11	8	15	55	40
7	1	7	4	5	35	20
8	-	3	2	-	15	10

Tehát abban az osztályban ahol az audio-vizuális eszközök használata időben egybeesett a figyelmi koncentráció idejével/KszB/ ott jóval magasabb az oktatás hatékonysága mint a hagyományos oktatásnál. Következésképpen nem kell egész órán használni az audio-vizuális eszközöket, mert bebizonyítható tehát, hogy nem fogunk eredményesebben oktatni. Az audio-vizuális eszközök csak öncélúvá válnak és előbb-utóbb megszokják, sőt megunják a tanulók.

Az audio-vizuális eszközök hatékonyságának tehát van határa és ez a határ egyenlő a figyelmi koncentráció határával.

Tehát az audio-vizuális eszközök hatékonyságának a határa = a figyelmi koncentráció ideje+ mélységével.

Ez a megállapítás azonban nem azt jelenti, hogy nem is érdemes további kutatásokat végezni, hiszen az oktatás eredményessége érdekében további két út adódik/a dolgozat témáját érintő területen/

- 1./ növelni a figyelmi koncentrációban kifejtett oktatási tevékenység hatását,
- 2./ további vizsgálatokat folytatni a figyelmi koncentráció meghosszabbítása érdekében.

Az első feladat éppen olyan mértékben a technika fejlesztésének kérdéskörébe tartozik mint a pedagógia körébe. Tökéletesebb technikai eszközök, hozzáértő tanár kezében nagy erőt képviselnek az oktatásban, de nem pótolhatják a tanárt és mint fentebb kimutattam, optimális felhasználhatóságuknak megvan a határa, attól kezdve már egyáltalán nem hatnak, vagy csak negatívan az oktatásra.

Az audio-vizuális eszközök határhatékonyságával kapcsolatban végeztem el egy másik kísérletet 1975. októberében, amely kísérletet kontrollkísérletnek is szántam. Kaposvárott a Mezőgazdasági Főiskola I. évf. hallgatói közül az egyik tanulócsoportot tanítottam, mint óraadó tanár. A kísérlet lényege ugyanaz mint az előzőeknél. 10 új szót/5 alkalommal/kellett az órán feldolgoznom. Jól felszerelt nyelvi laborban dolgozhattunk, mégis az 50 perces óra első 20 percében hagyományos módszerrel vettünk 5 kifejezést, majd a fennmaradó 30 percben a másik ötöt de már a legmodernebb audio-vizuális eszközök segítségével. Az eredmény igazolta a már elmondottakat. Öt alkalommal megtanultunk 25 kifejezésből/hagyományos feldolgozással/20-at tudott a hallgatóság többsége. A nem kellő időben alkalmazott audio-vizuális feldolgozás során csupán 8-at sajátítottak el.

Ezt a tényt igazolja továbbá a közös mozilátogatás. Francia nyelvű film megtekintése során az első 15-20 percben/a hallgatók bevallása szerint/tudtak odafigyelni, a fennmaradó időben már csak a felírást nézték.

Ha az audio-vizuális eszközök hatékonysága tehát korlátozott, keresni kellett azt a lehetőséget, amely segítségével hatásuk fokozható.

A legjárhatóbb utnak a figyelmi koncentráció és hatékonyság összefüggéseinek vizsgálata tűnt.

A hipotézis a következő volt. Eddigi kísérletek arra utaltak, hogy igen erős korreláció található a figyelmi koncentráció ideje és az audio-vizuális eszközök hatékonysága között. A továbbiakban tehát arra kellett keresni a választ, hogy meghosszabbítható-e a figyelmi koncentráció lényegesen valamilyen más módon. Mert ha igen, akkor nagyobb lehet az elsajátítható tudásanyag. Abszolút értelemben, mint már kimutattam, nem lehet meghosszabbítani.

Ugyanis még a legmodernebb eszközök használata sem eredményezi azt, hogy 20-25 percnél tovább összpontosítsák figyelmüket a tanulók.

Igy a figyelmi koncentráció relatív meghosszabbítása került a vizsgálódásom középpontjába. Relatív alatt azt értem, hogy maradvá/azaz nem törekedve a 20-25 perces figyelmi koncentráció meghosszabbítására/az adott időhatáron belül az új feladatok feldolgozásának részidejét csökkenteni kell, éppen az audió-vizuális eszközök adta lehetőségek felhasználásával oly módon, hogy ez a részü idő minél kevesebb legyen az egészhez viszonyítva, mert akkor a fennmaradó - még mindig a figyelmi koncentráción belül - időben lehetőség nyílik további új anyag elsajátítására. Egyszerűen a munka intenzívebbé tételére kell a hangsúlyt helyezni.

Az idő intenzitás mérésére én a gyakorlatban a következő eljárást dolgoztam ki.

Időegységhez viszonyított hatékonyság mérése:

Ha az egy időegység alatt kifejtett hatékonyságot kívánom mérni, akkor tulajdonképpen arra keresem a választ, hogy egy feladatsorra szánt bruttó időmennyiség hány %-át használják fel a tanulók a feladatok elsajátítása során. Pl. ha 10 ismeretlenből álló új anyag feldolgozására 20 percet szánok, a hagyományos módszerekkel, akkor vajon az audió-vizuális eszközök használatának mi a szerepe - azaz elérhető-e segítségükkel, hogy csökkenjen a feldolgozás ideje az aktív figyelmi periódusokon belül.

Tehát:

$$\text{Hatékonyság} = \frac{\text{időegység}}{\text{viszonyítási alap}}$$

Képletben : $H_g = \sum \frac{i}{V_a} \cdot 100$
%-ban

/ a képletben szereplő jelek
feloldása a köv. oldal
lábjegyzetében található/

Pl: A kísérletemben szereplő osztályokat/20 hallgató/
veszem alapul és tudom, hogy a figyelési koncentráció
átlagosan 20 perc.

A KszA-ban 20 perc alatt/1.eset/ vettük az új anyagot
hagyományos módon,

A KszB-ben/2.eset/auditív feldolgozással/magnó-lemezjátszó/
az É-ben audió-vizuális feldolgozással/3.eset/.-A KszB-ben
és az É-ben közöltem a tanulókkal, hogy szóljanak, ha tudják
az új anyagot,/akkor leirattam velük a 6 új kifejezést,
a kísérleteket 10 alkalommal ismételt meg és az átlag-
eredmény a következő volt:

<u>1.eset</u>	<u>2.eset</u>	<u>3.eset.</u>
hagyományos m.	csak auditív	audió-vizuális
20 p.	/III.csak vizuális/ 17 p.	15 p.

Mivel a viszonyítási alap a figyelmi koncentráció 20 perce
volt az adatok ismeretében kiszámíthatók a hatékonysági
együtthetők.

<u>1.eset</u>	<u>2.eset</u>	<u>3.eset</u>
$Hg = 100 - \frac{20}{20} \cdot 100$	$Hg = 100 - \frac{17}{20} \cdot 100$	$Hg = 100 - \frac{15}{20} \cdot 100$
$Hg = 100 - 100$	$Hg = 100 - 85$	$Hg = 100 - 75$
$Hg = 0 \%$	$Hg = 15\%$	$Hg = 25\%$
=====	=====	=====

A képletben szereplő betűk jelentése:

Hg = hatékonysági együtthetők

i = időegység

Va = viszonyítási alap

Σ = summa /az egész egység, ill. százaléknál 100/

A példából is kitűnik, hogy a Hg- azaz a hatékonysági együttható - tehát egyenlő az intenzitási együtthatóval ugyanis azt mutatja, hogy meghatározott audio-vizuális eszközök használata hány %-al növelik relatív módon a figyelmi koncentráció idejét. Tehát ha 20 perc a figyelmi koncentráció időtartalma, akkor az 1. esetben, ahol a $Hg=0$, teljesen felhasználtuk az adott időt, kizárva esetleges új anyag elsajátításának lehetőségét. A 2. esetben ahol a $Hg=15\%$, a teljes időnek csak 85%-át használtuk fel, azaz 15%-a megmaradhat új ismeretek befogadására, esetleg az ismeretek tökéletesebb megszilárdítására. A 3. esetben már 25%-al több időt "takarítottunk" meg.

Ha a kérdést megfordítva, a megtanult - ill. megtanulható anyag mennyisége oldaláról nézzük még szemléletesebb a kapott kép: pl: ha 8 új kifejezést akarunk megtanítani 20 perc alatt a hagyományos módszerrel, akkor/az előbbi példa alapján/

<u>1. esetben</u>	<u>2. esetben</u>	<u>3. esetben</u>
<u>Hg= 0%</u>	<u>Hg= 15%</u>	<u>Hg= 25%</u>
azaz:	azaz:	azaz:
20 perc alatt 8	1,2 új kifejezés	2 új kifejezés
új kifejezés	tehát: 9,2 új	tanulható meg
tanulható meg.	kifejezés tanul-	tehát: 10 új
	ható meg ugyan-	kifejezés tanul-
	ennyi idő alatt.	ható meg ugyanennyi
		idő alatt.

Az elmondottakból következik, hogy éppen ebben a tényben, tehát a figyelmi koncentráció relatív meghosszabbításában van az audio-vizuális eszközök használatának fontossága. Számokkal bebizonyítható tehát, hogy a helyesen és kellő időben alkalmazott audio -vizuális segédeszközök a tanulás hatékonyságát hogyan és mómódon képesek növelni. Ennek az ismeretében és aktív felhasználásával a gyakorló pedagógus munkája sokkal eredményesebb.

Különösen jelentős ennek a ténynek a felismerése a nyelvoktatásban, ahol az új követelményeknek megfelelően sokkal kevesebb idő alatt, sokkal több új ismeretanyagot kell elsajátítani.

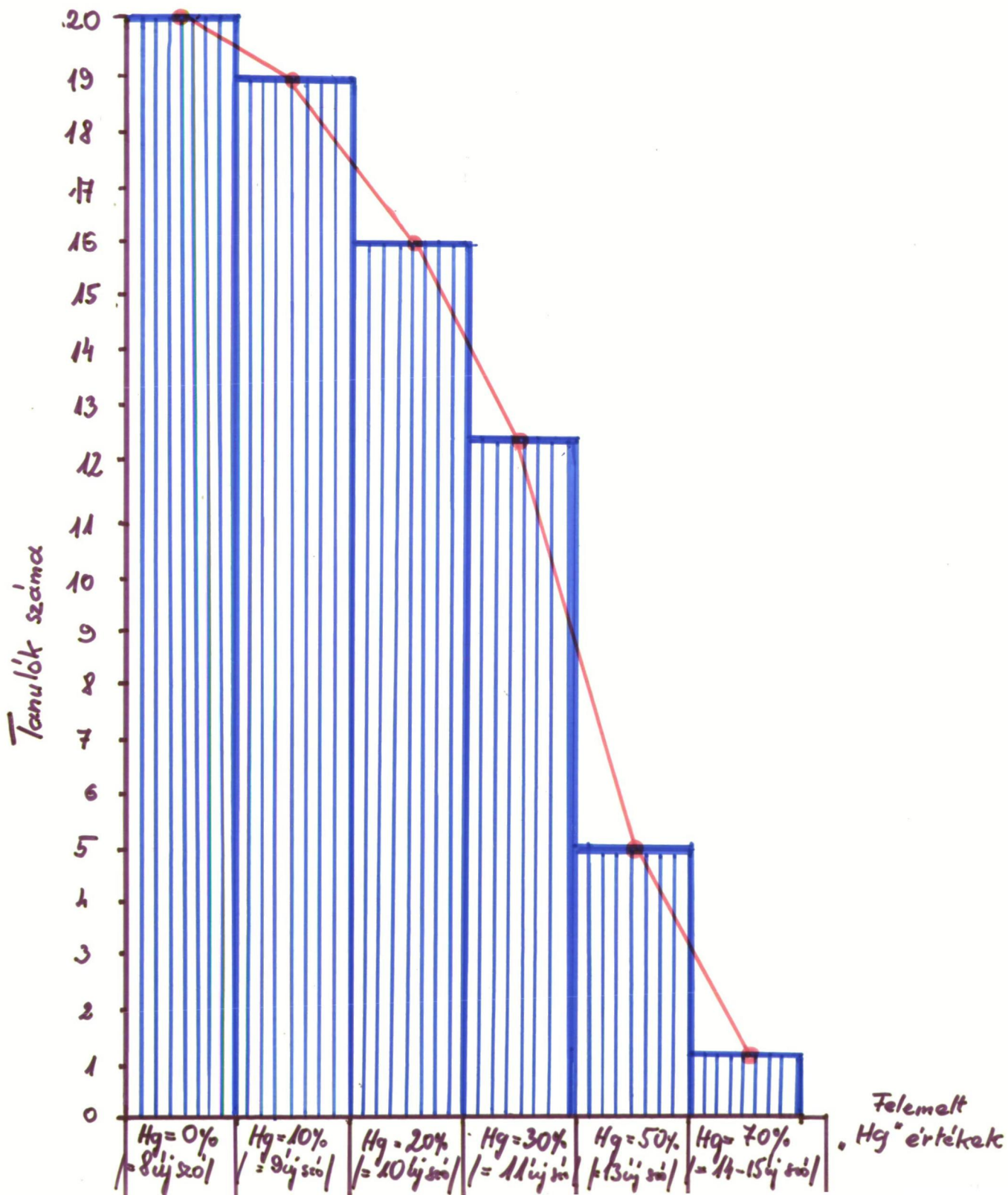
Abból az ismert pszichológiai tényből kiindulva, hogy a tanulók figyelmi koncentrációja nagyobb kezdeti megterhelést visel a nyelvi órán, igyekeztem a Hg-t minél magasabbra emelni. Elsősorban itt is az érdekelt, hogy hol van a hatékonyság határa. Amint már kimutattam a hatékonyság abszolút határa mindenképpen a figyelmi koncentráción belül keresendő. A következő megfigyeléseim tehát a Hg. magassági lehetőségeire koncentráltak.

A kísérletet a 3. osztálynál végeztem el, a 20-██ fővel. /Jelen esetben a kísérlet résztvevői nem tudtak a kísérletről, az anyag mennyiségi növekedését követelmény növekedésnek tüntettem fel./ A feldolgozás módja audió-vizuális/magnó, mozgófilm, és diafilm/. A kísérlet eredményét a ~~III~~. IV. V. VI. táblázat oszlopdiagramjai szemléltetik./ A kísérletet a 3 osztállyal 8 alkalommal azaz 24 esetben végeztem el./ Az ábrákról leolvasható, hogy a Hg-k emelése majdnem fordított arányosságban van a teljesítménnyel. Mindkét ábra azt tanúsítja, hogy az optimális határ a 25-33% között van. Ekkor ugyanis a hallgatók 55-66%-nál a felemelt Hg-érték megnövelt tudást jelent. Természetesen a gyakorlatban a lehetőségek kötöttek a különböző körülmények stb, miatt. Az én gyakorlatom azonban azt igazolja, - adatokkal alátámaszthatóan - hogy 30%-os Hg-emelés hozható létre az audió-vizuális eszközök használata folytán úgy, hogy a hallgatók többségénél ez tudásnövekedésben még megnyilvánul.

Ez tekinthető tehát egy általános határhatékonyságnak. Hangsúlyozom az érték az adott körülményektől függően változhat, nem stabil érték. De ugyanakkor egy nagyon fontos viszonzszám a Hg = 30%, amely azt mutatja, hogy átlagos

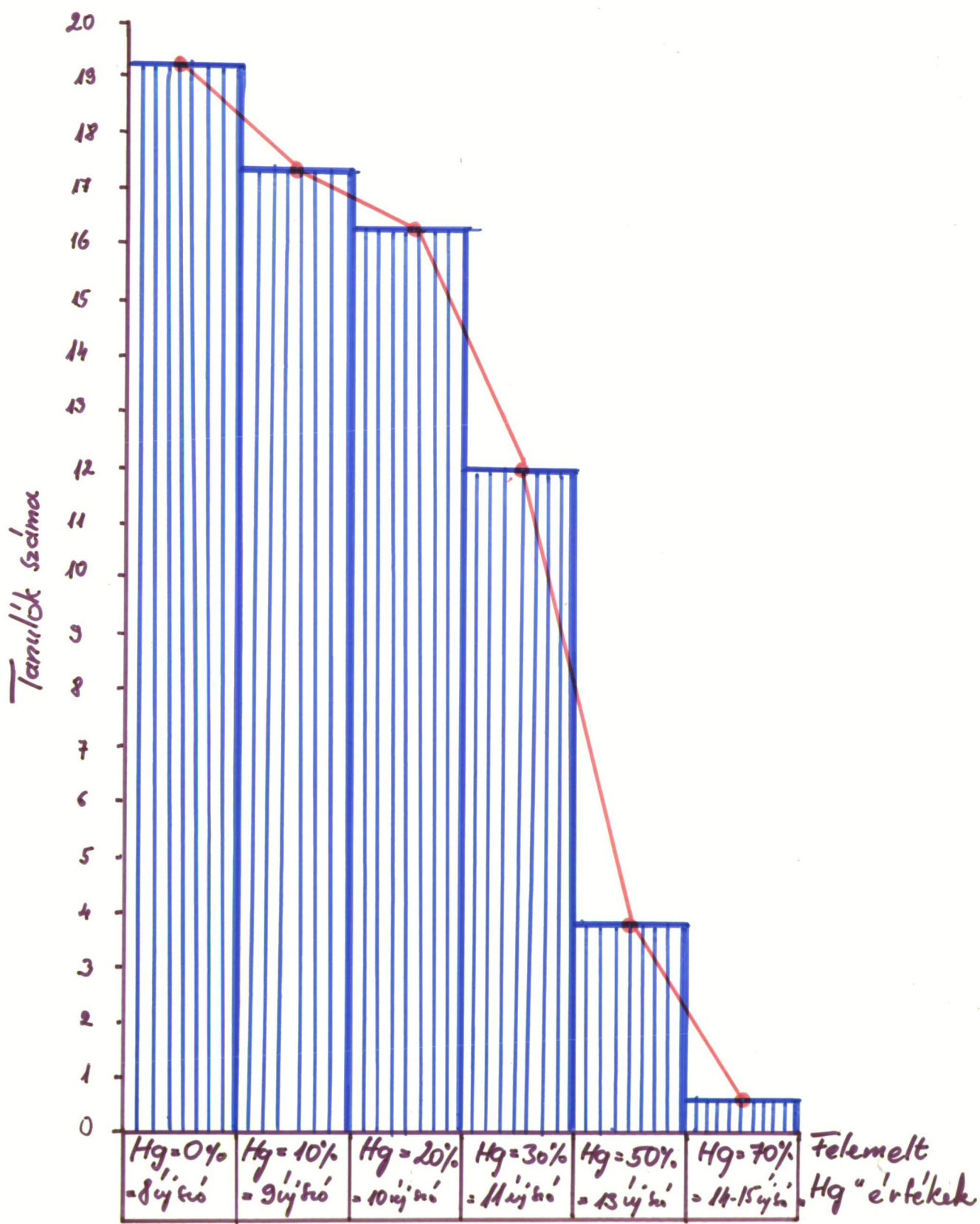
IV.sz.táblázat

A határhatékonyság vizsgálata felemelt Hg-értékek
mellett./KszA/

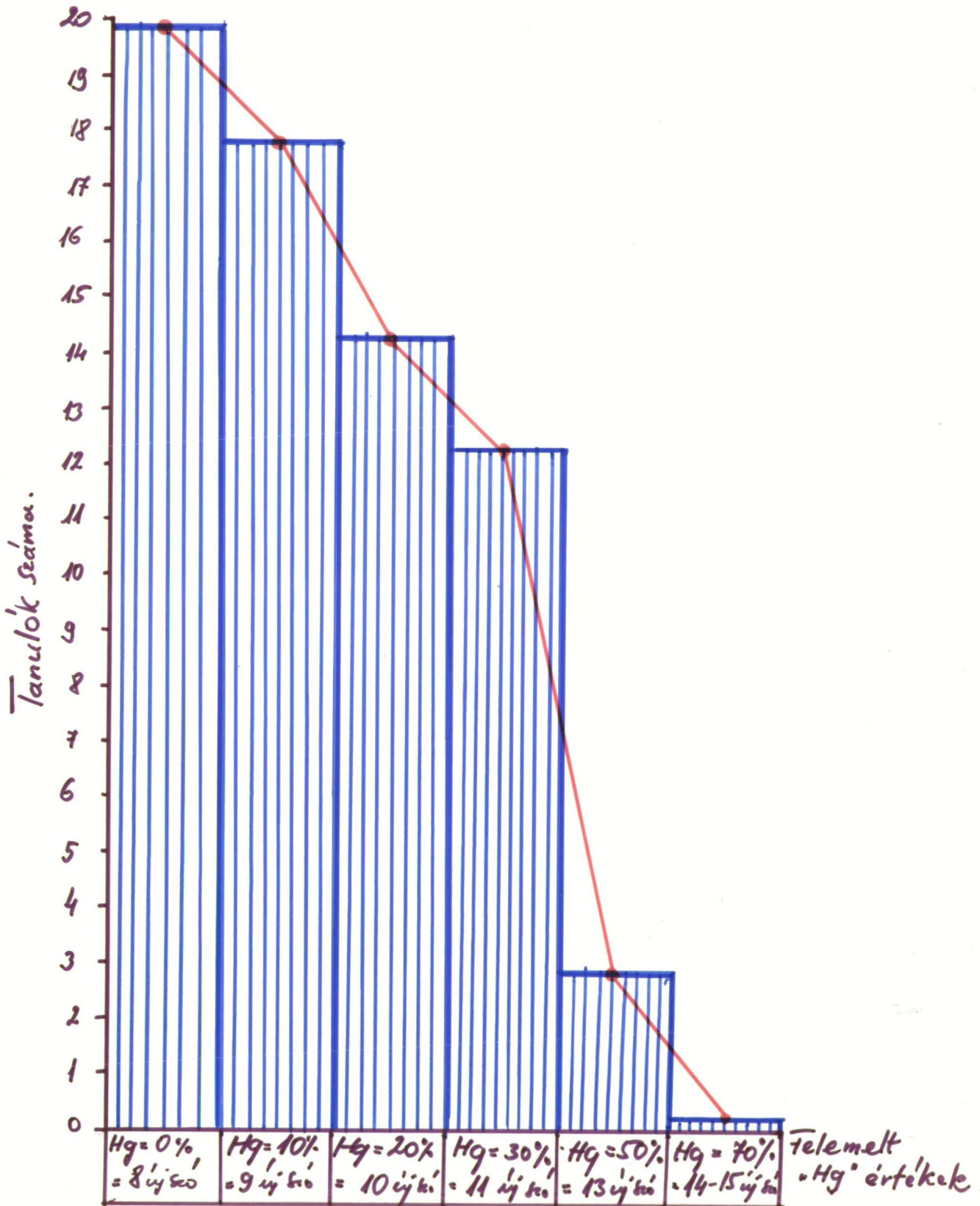
V.sz.táblázat.

Határhatékonyság vizsgálata felemelt Hg- értékek
mellett./KszB/

VI.sz.táblázat.

Határhatékonyság vizsgálata felemelt Hg.értékek
mellett. /E/

körülmények között, átlagos feltételek mellett az audio-vizuális eszközök használata 30%-al több tudás-anyag elsajátítását okozhatja, mint a hagyományos anyagfeldolgozás.

Ez a szám tetszés szerint növelhető vagy csökkenthető a pedagógus belátása - helyzetfelmérése alapján. De nagyban megkönnyíti a munkát pl. hatékony segítséget nyújt a pedagógiai tervezésben egy határérték ismerete.

A fentiek alapján az audio-vizuális eszközök használatának hagyományos anyagfeldolgozáshoz viszonyított határhatékonysági értékei és azok értékelése a következő:

Az audio-vizuális eszközök felhasználásának hatékonysága.

Gyengének ítéltető ha a Hg= 5-14 %

közepesnek "- ha a Hg= 15-25%

jónak ítéltető ha a Hg= 26-33%

/optimális viszonszám/ :Hg= 30% /

feszítettnek ítéltető ha a Hg= 35-50%

tulzónak ítéltető ha a Hg= 50% felett van.

A hatékonysági együttható kiszámítását megkönnyítő
táblázatok

$$\text{Képlet} = Hg = \sum -\frac{i}{V_a} \cdot 100$$

%-ban

Az adatok egy osztály/max.40.fő/,és egy tanítási óra /45 perc/ esetében előforduló valamennyi variánst tartalmazák.

		mazzák.									
		<u>i/perc/</u>									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Va	1	1,00	2,00	3,00	4,00	5,00	6,00	7,00	8,00	9,00	10,00
	2	0,50	1,00	1,50	2,00	2,50	3,00	3,50	4,00	4,50	5,00
	3	0,33	0,67	1,00	1,33	1,67	2,00	2,33	2,67	3,00	3,33
	4	0,25	0,50	0,75	1,00	1,25	1,50	1,75	2,00	2,25	2,50
	5	0,20	0,40	0,60	0,80	1,00	1,20	1,40	1,60	1,80	2,00
	6	0,17	0,33	0,50	0,67	0,83	1,00	1,17	1,33	1,50	1,67
	7	0,14	0,29	0,43	0,57	0,71	0,86	1,00	1,14	1,29	1,43
	8	0,12	0,25	0,38	0,50	0,62	0,75	0,88	1,00	1,13	1,25
	9	0,11	0,22	0,33	0,44	0,56	0,67	0,78	0,89	1,00	1,11
	10	0,10	0,20	0,30	0,40	0,50	0,60	0,70	0,80	0,90	1,00
Va	11	0,09	0,18	0,27	0,36	0,45	0,55	0,64	0,73	0,82	0,91
	12	0,08	0,17	0,25	0,33	0,42	0,50	0,58	0,67	0,75	0,83
	13	0,08	0,15	0,23	0,31	0,38	0,46	0,54	0,62	0,69	0,77
	14	0,07	0,14	0,21	0,29	0,36	0,43	0,50	0,57	0,64	0,71
	15	0,07	0,13	0,20	0,27	0,33	0,40	0,47	0,53	0,60	0,67
	16	0,06	0,12	0,19	0,25	0,31	0,38	0,44	0,50	0,56	0,62
	17	0,06	0,12	0,18	0,24	0,29	0,35	0,41	0,47	0,53	0,59
	18	0,06	0,11	0,17	0,22	0,28	0,33	0,39	0,44	0,50	0,56
	19	0,05	0,11	0,16	0,21	0,26	0,32	0,37	0,42	0,47	0,53
	20	0,05	0,10	0,15	0,20	0,25	0,30	0,35	0,40	0,45	0,50

21	0,05	0,10	0,14	0,19	0,24	0,29	0,33	0,38	0,43	0,48
22	0,05	0,09	0,14	0,18	0,23	0,27	0,32	0,36	0,41	0,45
23	0,04	0,09	0,13	0,17	0,22	0,26	0,30	0,35	0,39	0,43
24	0,04	0,08	0,12	0,17	0,21	0,25	0,29	0,33	0,38	0,42
25	0,04	0,08	0,12	0,16	0,20	0,24	0,28	0,32	0,36	0,40
26	0,04	0,08	0,12	0,15	0,19	0,23	0,27	0,31	0,35	0,38
27	0,04	0,07	0,11	0,15	0,19	0,22	0,26	0,30	0,33	0,37
28	0,04	0,07	0,11	0,14	0,18	0,21	0,25	0,29	0,32	0,36
29	0,03	0,07	0,10	0,14	0,17	0,21	0,24	0,28	0,31	0,34
30	0,03	0,07	0,10	0,13	0,17	0,20	0,23	0,27	0,30	0,33

31	0,03	0,06	0,10	0,13	0,16	0,19	0,23	0,26	0,29	0,32
32	0,03	0,06	0,09	0,12	0,16	0,19	0,22	0,25	0,28	0,31
33	0,03	0,06	0,09	0,12	0,15	0,18	0,21	0,24	0,27	0,30
34	0,03	0,06	0,09	0,12	0,15	0,18	0,21	0,24	0,26	0,29
35	0,03	0,06	0,09	0,12	0,15	0,18	0,21	0,24	0,26	0,29
36	0,03	0,06	0,08	0,11	0,14	0,17	0,19	0,22	0,25	0,28
37	0,03	0,05	0,08	0,11	0,14	0,16	0,19	0,22	0,24	0,27
38	0,03	0,05	0,08	0,11	0,13	0,16	0,18	0,21	0,24	0,26
39	0,03	0,05	0,08	0,10	0,13	0,15	0,18	0,21	0,23	0,26
40	0,03	0,05	0,08	0,10	0,12	0,15	0,17	0,20	0,22	0,25

	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
1	11,00	12,00	13,00	14,00	15,00	16,00	17,00	18,00	19,00	20,00
2	5,50	6,00	6,50	7,00	7,50	8,00	8,50	9,00	9,50	10,00
3	3,67	4,00	4,33	4,67	5,00	5,33	5,67	6,00	6,33	6,67
4	2,75	3,00	3,25	3,50	3,75	4,00	4,25	4,50	4,75	5,00
5	2,20	2,40	2,60	2,80	3,00	3,20	3,40	3,60	3,80	4,00
6	1,83	2,00	2,17	2,33	2,50	2,67	2,83	3,00	3,17	3,33
7	1,57	1,71	1,86	2,00	2,14	2,29	2,43	2,57	2,71	2,86
8	1,38	1,50	1,63	1,75	1,88	2,00	2,12	2,25	2,37	2,50
9	1,22	1,33	1,44	1,56	1,67	1,78	1,89	2,00	2,11	2,22
10	1,10	1,20	1,30	1,40	1,50	1,60	1,70	1,80	1,90	2,00

11	1,00	1,09	1,18	1,27	1,36	1,45	1,55	1,64	1,73	1,82
12	0,92	1,00	1,08	1,17	1,25	1,33	1,42	1,50	1,58	1,67
13	0,85	0,92	1,00	1,08	1,15	1,23	1,31	1,38	1,46	1,54
14	0,79	0,86	0,93	1,00	1,07	1,14	1,21	1,29	1,36	1,43
15	0,73	0,80	0,87	0,93	1,00	1,07	1,13	1,20	1,27	1,33
16	0,69	0,75	0,81	0,88	0,94	1,00	1,06	1,13	1,19	1,25
17	0,65	0,71	0,76	0,82	0,88	0,94	1,00	1,06	1,12	1,18
18	0,61	0,67	0,72	0,78	0,83	0,89	0,94	1,00	1,06	1,11
19	0,58	0,63	0,68	0,74	0,79	0,84	0,89	0,95	1,00	1,05
20	0,55	0,60	0,65	0,70	0,75	0,80	0,85	0,90	0,95	1,00

21	o,52	o,57	o,62	o,67	o,71	o,76	o,81	o,86	o,90	o,95
22	o,50	o,55	o,59	o,64	o,68	o,73	o,77	o,82	o,86	o,91
23	o,48	o,52	o,57	o,61	o,65	o,70	o,74	o,78	o,83	o,87
24	o,46	o,50	o,54	o,58	o,62	o,67	o,71	o,75	o,79	o,83
25	o,44	o,48	o,52	o,56	o,60	o,64	o,68	o,72	o,76	o,80
26	o,42	o,46	o,50	o,54	o,58	o,62	o,65	o,69	o,73	o,77
27	o,41	o,44	o,48	o,52	o,56	o,59	o,63	o,67	o,70	o,74
28	o,39	o,43	o,46	o,50	o,54	o,57	o,61	o,64	o,68	o,71
29	o,38	o,41	o,45	o,48	o,52	o,55	o,59	o,62	o,66	o,69
30	o,37	o,40	o,43	o,47	o,50	o,53	o,57	o,60	o,63	o,67

31	o,35	o,39	o,42	o,45	o,48	o,52	o,55	o,58	o,61	o,65
32	o,34	o,38	o,41	o,44	o,47	o,50	o,53	o,56	o,59	o,62
33	o,33	o,36	o,39	o,42	o,45	o,48	o,52	o,55	o,58	o,61
34	o,32	o,35	o,38	o,41	o,44	o,47	o,50	o,53	o,56	o,59
35	o,31	o,34	o,37	o,40	o,43	o,46	o,49	o,51	o,54	o,57
36	o,31	o,33	o,36	o,39	o,42	o,44	o,47	o,50	o,53	o,56
37	o,30	o,32	o,35	o,38	o,41	o,43	o,46	o,49	o,51	o,54
38	o,29	o,32	o,34	o,37	o,39	o,42	o,45	o,47	o,50	o,53
39	o,28	o,31	o,33	o,36	o,38	o,41	o,44	o,46	o,49	o,51
40	o,28	o,30	o,32	o,35	o,38	o,40	o,43	o,45	o,48	o,50

	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
1	21,00	22,00	23,00	24,00	25,00	26,00	27,00	28,00	29,00	30,00
2	10,50	11,00	11,50	12,00	12,50	13,00	13,50	14,00	14,50	15,00
3	7,00	7,33	7,67	8,00	8,33	8,67	9,00	9,33	9,67	10,00
4	5,25	5,50	5,76	6,00	6,25	6,50	6,75	7,00	7,25	7,50
5	4,20	4,40	4,60	4,80	5,00	5,20	5,40	5,60	5,80	6,00
6	3,50	3,67	3,83	4,00	4,17	4,33	4,50	4,67	4,83	5,00
7	3,00	3,14	3,29	3,43	3,57	3,71	3,86	4,00	4,14	4,29
8	2,62	2,75	2,87	3,00	3,12	3,25	3,37	3,50	3,62	3,75
9	2,33	2,44	2,56	2,67	2,78	2,89	3,00	3,11	3,22	3,33
10	2,10	2,20	2,30	2,40	2,50	2,60	2,70	2,80	2,90	3,00

11	1,91	2,00	2,09	2,18	2,27	2,36	2,45	2,55	2,64	2,73
12	1,75	1,83	1,92	2,00	2,08	2,17	2,25	2,33	2,42	2,50
13	1,62	1,69	1,77	1,85	1,92	2,00	2,08	2,15	2,23	2,31
14	1,50	1,57	1,64	1,71	1,79	1,86	1,93	2,00	2,07	2,14
15	1,40	1,47	1,53	1,60	1,67	1,73	1,80	1,87	1,93	2,00
16	1,31	1,38	1,44	1,50	1,56	1,63	1,69	1,75	1,81	1,88
17	1,24	1,29	1,35	1,41	1,47	1,53	1,59	1,65	1,71	1,76
18	1,17	1,22	1,28	1,33	1,39	1,44	1,50	1,56	1,61	1,67
19	1,11	1,16	1,21	1,26	1,32	1,37	1,42	1,47	1,53	1,58
20	1,05	1,10	1,15	1,20	1,25	1,30	1,35	1,40	1,45	1,50

21	1,00	1,05	1,10	1,14	1,19	1,24	1,29	1,33	1,38	1,43
22	0,95	1,00	1,05	1,09	1,14	1,18	1,23	1,27	1,32	1,36
23	0,91	0,96	1,00	1,04	1,09	1,13	1,17	1,22	1,26	1,30
24	0,88	0,92	0,96	1,00	1,04	1,08	1,13	1,17	1,21	1,25
25	0,84	0,88	0,92	0,96	1,00	1,04	1,08	1,12	1,16	1,20
26	0,81	0,85	0,88	0,92	0,96	1,00	1,04	1,08	1,12	1,15
27	0,78	0,81	0,85	0,89	0,93	0,96	1,00	1,04	1,07	1,11
28	0,75	0,79	0,82	0,86	0,89	0,93	0,96	1,00	1,04	1,07
29	0,72	0,76	0,79	0,83	0,86	0,90	0,93	0,97	1,00	1,03
30	0,70	0,73	0,77	0,80	0,83	0,87	0,90	0,93	0,97	1,00

31	0,68	0,71	0,74	0,77	0,81	0,84	0,87	0,90	0,94	0,97
32	0,66	0,69	0,72	0,75	0,78	0,81	0,84	0,88	0,91	0,94
33	0,64	0,67	0,70	0,73	0,76	0,79	0,82	0,85	0,88	0,91
34	0,62	0,65	0,68	0,71	0,74	0,76	0,79	0,82	0,85	0,88
35	0,60	0,63	0,66	0,69	0,71	0,74	0,77	0,80	0,83	0,86
36	0,58	0,61	0,64	0,67	0,69	0,72	0,75	0,78	0,81	0,83
37	0,57	0,59	0,62	0,65	0,68	0,70	0,73	0,76	0,78	0,81
38	0,55	0,58	0,61	0,63	0,66	0,68	0,71	0,74	0,76	0,79
39	0,54	0,56	0,59	0,62	0,64	0,67	0,69	0,72	0,74	0,77
40	0,52	0,55	0,57	0,60	0,62	0,65	0,68	0,70	0,73	0,75

	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
1	31,00	32,00	33,00	34,00	35,00	36,00	37,00	38,00	39,00	40,00
2	15,50	16,00	16,50	17,00	17,50	18,00	18,50	19,00	19,50	20,00
3	10,33	10,67	11,00	11,33	11,67	12,00	12,33	12,67	13,00	13,33
4	7,75	8,00	8,25	8,50	8,75	9,00	9,25	9,50	9,75	10,00
5	6,20	6,40	6,60	6,80	7,00	7,20	7,40	7,60	7,80	8,00
6	5,17	5,33	5,50	5,67	5,83	6,00	6,17	6,33	6,50	6,67
7	4,43	4,57	4,71	4,86	5,00	5,14	5,29	5,43	5,57	5,71
8	3,87	4,00	4,12	4,25	4,37	4,50	4,62	4,75	4,87	5,00
9	3,44	3,56	3,67	3,78	3,89	4,00	4,11	4,22	4,33	4,44
10	3,10	3,20	3,30	3,40	3,50	3,60	3,70	3,80	3,90	4,00

11	2,82	2,91	3,00	3,09	3,18	3,27	3,36	3,45	3,55	3,64
12	2,58	2,67	2,75	2,83	2,92	3,00	3,08	3,17	3,25	3,33
13	2,38	2,46	2,54	2,62	2,69	2,77	2,85	2,92	3,00	3,08
14	2,21	2,29	2,36	2,43	2,50	2,57	2,64	2,71	2,79	2,86
15	2,07	2,13	2,20	2,27	2,33	2,40	2,47	2,53	2,60	2,67
16	1,94	2,00	2,06	2,12	2,19	2,25	2,31	2,37	2,44	2,50
17	1,82	1,88	1,94	2,00	2,06	2,12	2,18	2,24	2,29	2,35
18	1,72	1,78	1,83	1,89	1,94	2,00	2,06	2,11	2,17	2,22
19	1,63	1,68	1,74	1,79	1,84	1,89	1,95	2,00	2,05	2,11
20	1,55	1,60	1,65	1,70	1,75	1,80	1,85	1,90	1,95	2,00

21	1,48	1,52	1,57	1,62	1,67	1,71	1,76	1,81	1,86	1,90
22	1,41	1,45	1,50	1,55	1,59	1,64	1,68	1,73	1,77	1,82
23	1,35	1,39	1,43	1,48	1,52	1,57	1,61	1,65	1,70	1,74
24	1,29	1,33	1,38	1,42	1,46	1,50	1,54	1,58	1,63	1,67
25	1,24	1,28	1,32	1,36	1,40	1,44	1,48	1,52	1,56	1,60
26	1,19	1,23	1,27	1,31	1,35	1,38	1,42	1,46	1,50	1,54
27	1,15	1,19	1,22	1,26	1,30	1,33	1,37	1,41	1,44	1,48
28	1,11	1,14	1,18	1,21	1,25	1,29	1,32	1,36	1,39	1,43
29	1,07	1,10	1,14	1,17	1,21	1,24	1,28	1,31	1,34	1,38
30	1,03	1,07	1,10	1,13	1,17	1,20	1,23	1,27	1,30	1,33

31	1,00	1,03	1,06	1,10	1,13	1,16	1,19	1,23	1,26	1,29
32	0,97	1,00	1,03	1,06	1,09	1,13	1,16	1,19	1,22	1,25
33	0,94	0,97	1,00	1,03	1,06	1,09	1,12	1,15	1,18	1,21
34	0,91	0,94	0,97	1,00	1,03	1,06	1,09	1,12	1,15	1,18
35	0,89	0,91	0,94	0,97	1,00	1,03	1,06	1,09	1,11	1,14
36	0,86	0,89	0,92	0,94	0,97	1,00	1,03	1,06	1,08	1,11
37	0,84	0,86	0,89	0,92	0,95	0,97	1,00	1,03	1,05	1,08
38	0,82	0,84	0,87	0,89	0,92	0,95	0,97	1,00	1,03	1,05
39	0,79	0,82	0,85	0,87	0,90	0,92	0,95	0,97	1,00	1,03
40	0,77	0,80	0,83	0,85	0,88	0,90	0,93	0,95	0,98	1,00

	41	42	43	44	45
1	41,00	42,00	43,00	44,00	45,00
2	20,50	21,00	21,50	22,00	22,50
3	13,67	14,00	14,33	14,67	15,00
4	10,25	10,50	10,75	11,00	11,25
5	8,20	8,40	8,60	8,80	9,00
6	6,83	7,00	7,17	7,33	7,50
7	5,86	6,00	6,14	6,29	6,43
8	5,12	5,25	5,37	5,50	5,62
9	4,56	4,67	4,78	4,89	5,00
10	4,10	4,20	4,30	4,40	4,50

11	3,73	3,82	3,91	4,00	4,09
12	3,42	3,50	3,58	3,67	3,75
13	3,15	3,23	3,31	3,38	3,46
14	2,93	3,00	3,07	3,14	3,21
15	2,73	2,80	2,87	2,93	3,00
16	2,56	2,62.	2,69	2,75	2,81
17	2,41	2,47	2,53	2,59	2,65
18	2,28	2,33	2,39	2,44	2,50
19	2,16	2,21	2,26	2,32	2,37
20	2,05	2,10	2,15	2,20	2,25

21	1,95	2,00	2,05	2,10	2,14
22	1,86	1,91	1,95	2,00	2,05
23	1,78	1,83	1,87	1,91	1,96
24	1,71	1,75	1,79	1,83	1,88
25	1,64	1,68	1,72	1,76	1,80
26	1,58	1,62	1,65	1,69	1,73
27	1,52	1,56	1,59	1,63	1,67
28	1,46	1,50	1,54	1,57	1,61
29	1,41	1,45	1,48	1,52	1,55
30	1,37	1,40	1,43	1,47	1,50

31	1,32	1,35	1,39	1,42	1,45
32	1,28	1,31	1,34	1,38	1,41
33	1,24	1,27	1,30	1,33	1,36
34	1,21	1,24	1,26	1,29	1,32
35	1,17	1,20	1,23	1,26	1,29
36	1,14	1,17	1,19	1,22	1,25
37	1,11	1,14	1,16	1,19	1,22
38	1,08	1,11	1,13	1,16	1,18
39	1,05	1,08	1,10	1,13	1,15
40	1,03	1,05	1,08	1,10	1,13

KÖVETKEZTETÉSEK

K ö v e t k e z t e t é s e k

Az idegennyelv-oktatás folyamán alkalmazott audió-vizuális módszer abban az esetben válhat hatékonyá, ha az oktatás gyakorlata során megvalósul a pedagógiai cél és módszerkomplexum és a technikai eszközök korrelációja. Ebben a kölcsönös kapcsolatban a meghatározó szerepet a pedagógiai tényezők játsszák.

Az audió-vizuális eszközök alkalmazása önmagában még nem hoz szenzációs eredményt, mert a technika önmagában nem tud oktatni, tanári irányítás és az audió-vizuális oktatás pedagógiai elveinek érvényesülése nélkül.

Az audió-vizuális módszer figyelemmel kíséri a technika és a tudomány fejlődését, maga a módszer is állandó fejlődésben van. /I. fejezet/

Ez a fejlődési állapot biztosítja a módszer állandó tökéletesedését, amelyet a nyelvészet, pszichológia, pedagógia legújabb eredményeinek alkalmazásával ér el. A hatékony technikai modernizálódás alapvető feltétele, hogy a pedagógiai módszerek determinálják a technikának az oktatásban való alkalmazásának mennyiségét és minőségét. Tehát csak a pedagógiai módszerekkel való korrelációban lehetséges az effektív és a negatív tényezőktől mentes felhasználás.

A társadalmi szükséglet megköveteli a gyakorlati nyelvtudás mind tömegesebbé válását. A gyakorlati, hatékony nyelvtudás feltételezi és megköveteli az idegennyelvi ismeretanyag azonnali hibátlan alkalmazását. Az audió-vizuális módszer helyes alkalmazása éri el eredményesen az előbbiekben felvázolt komplex ismeretkialakítást az

1. idegennyelvi anyag megtanításával;

2. az idegennyelvi közlési tevékenység elsajátíttatásával

- az idegennyelvi anyag megtanításának feltételei

a/ technikailag: - kettős szemléltetés /auditív és vizuális/

- a visszacsatolás lehetősége.

b/ didaktikailag: a tanulók aktív, fizikai részvétele az új ismeretek felfedezése, gyakorlása során, vagyis az aktív ismeretszerzésben és elsajátításában.

Az előbbiekben felvázolt a/ és b/ feltételek létrehozója és megteremtője a tanár tapasztalattervező tevékenysége. A tanári munka abban az esetben nevezhető eredményesnek, ha ezeket a feltételeket koordinálni tudja.

Az idegennyelvi közlési tevékenység elsajátíttatásának alapja a beszédközpontúság realizálása az oktatás folyamán. Az audió-vizuális módszer az idegennyelvet a tanulás kezdetétől fogva a nyelvi kommunikáció, az önkifejezés és a környezettel való kapcsolatteremtés eszközeként tanítja. Nem az idegennyelvről tanít, hanem az idegennyelvet tanítja szituációkban, amelyek a gyakorlatban való és alkalmazható idegennyelvi tudást alakítanak ki.

A tanári koordináló munka során a pedagógiai előkészítő, szervező és tapasztalattervező feladatának meghatározója az oktatásban résztvevő megismerő alany /a tanuló/, aki felé irányul az ismeretközlés. A gépi technika, mint az új ismeretek tolmácsolója, hiába végzi el ismeretközlő szerepét, ha az ismeret-befogadó alany /a tanuló/ nincs az ismeretek befogadására kondicionálva. Ebben az esetben a technikai eszközök alkalmazása nem eredményez hatékony ismeretelsajátítást. A technikai eszközök alkalmazásának ebben az esetben nincs hatékony eredménye.

A kudarc oka a befogadó alany figyelmi állapotának és motiváltságának a figyelmen kívül hagyásában rejlik.

A technikai eszközök alkalmazásakor mindenképpen a hatékonyság határán belüli alkalmazásra kell törekednünk. Ellenkező esetben feleslegesen használjuk fel az audió-vizuális eszközök legmodernebb válfajait.

Az idegennyelvi óravezetés

- intenzív időbeosztást, előrelátó pedagógiai tervezést,
- figyelemirányítást követel, mivel a technikai eszközöket a hatékonyság határain belül kell működtetni.

A hatékonyság működtetési forrása a tanulói befogadóképességhez való alkalmazkodás.

Ahhoz azonban, hogy a pedagógus munkája tervszerűbbé és hatékonyabbá váljon, mindenekelőtt arra van szükség, hogy felmérje azokat a lehetőségeket, amelyek munkáját előreviszik.

A dolgozatomban leírt kísérleteim alapján a felmérő munkának három fázisát különböztetem meg:

1. Az adott osztályban a figyelmi koncentráció /abszolút/ idejének, hosszának meghatározása. Ugyanilyen fontos annak a meghatározása is, hogy az óra melyik részét foglalja el a figyelmi koncentráció.
2. A pedagógiai tervezés során arra kell törekedni, hogy az audió-vizuális eszközök használatának túlsúlya^a figyelmi koncentráció idejére essen, mivel mint a kísérleteim, illetve méréseim bizonyítják /III. fejezet, III. sz. tábl./ ott, ahol az audió-vizuális eszközök használata időben egybeesett a figyelmi koncentráció idejével /KSzB/, ott jóval magasabb szintet ért el az oktatás hatékonysága is.
3. A figyelmi koncentráció abszolút idejének meghatározása után az adott osztályban az oktatási hatékonyság növelé-

sének érdekében törekedni kell a figyelmi koncentráció relativ növelésére /éppen az audió-vizuális eszközök felhasználásával elérhető intenzitás fokozásával/.

Ehhez, a 3. pontban érintett tevékenységhez dolgoztam ki - a mérések, illetve kísérletek eredményeként - a hatékonysági együttható meghatározásának módszerét /III. fejezet/.

Szükség volt ugyanis egy olyan mutatóra, amely megadja, hogy a figyelmi koncentráció relativ módon hány százalékkal növelhető az audió-vizuális eszközök használata folytán. Másrészt ez a százalék megmutatja, hogy az abszolút figyelmi koncentrációban megtanult szavak, vagy kifejezések számához viszonyítva - az audió-vizuális eszközök használata folytán elért intenzitás következtében - mennyivel több új ismeret közlésére, illetve befogadására nyílik lehetőség.

A határhatékonyságot keresve kísérleteket folytattam a különböző Hg értékekkel /III. fejezet/, ~~vagy~~ amelyek eredményeként megállapítható, hogy az optimális hatékonysági együttható /=általános határhatékonysági együttható/ a $H_g = 30 \%$, azaz átlagos körülmények között, átlagos feltételek mellett az audió-vizuális eszközök használata 30 százalékkal több tudásanyag elsajátítását teszi lehetővé, mint a hagyományos anyagfeldolgozás!

I R O D A L O M J E G Y Z É K

I R O D A L O M J E G Y Z É K

ÁGOSTON GYÖRGY - NAGY JÓZSEF - OROSZ SÁNDOR:

Méréses módszerek a pedagógiában
Budapest, 1974. Tankönyvkiadó

BR BODÓ LÁSZLÓ:

A televízió és a film felhasználásának módszertani
kérdései
OPI, 1970.

BORIELLO T.:

Didaktikai kísérletek a TV-vel
Audiovisivi 8,5, 1968.
ford.: Katské Béla

BURNEY P. - DAMOISEAU R.:

La Classe de conversation
Paris, 1971, Hachette

CAPELLE GUY:

La France en direct, 1969, Le Français dans le Monde
1973 octobre-novembre

CLARAC P.:

L'enseignement du français, Paris, Presse Universitaire

COHEN S.:

Az audio-vizuális oktatás, Audiovisual Instruction
1965. március p. 196-199.

LE CORRE:

Les auxiliaires audio-vizuels; École et la Nation
1963. N°123 p. 24.

COSTE D.:

Le renouvellement méthodique dans l'enseignement du
français langue étrangère 1970, 73,
Le Français dans le Monde

COSTE D.:

Méthodologie et moyens audio-vizuels
1969, 65, Le Français dans le Monde

DELATTRE P.:

Les exercices structuraux pour quoi faire?
1971, Paris

DIEUZEIDE H.:

Les techniques audio-vizuelles dans l'enseignement
1965, Paris

DUCASSÉ P.:

Le rôle du magnétophon dans le perfectionnement des
moyens d'expressions
Art, Technique, Science N°-139 p. 20.

ECKERT CH.:

Les émissions scolaires, la radio et l'enseignement de
l'allemand
Éducation Nationale 1965. N° 136 p. 28-30

FAUQUET:

Ni iconoclaste ni idolâtre
Éducation Nationale 1965. No-15-16

DR FEKETE JÓZSEF:

A televízió és a programozott oktatás néhány kérdése
Tévépedagógia. 1970/6 p. 8.

GÁRDUS JÁNOS:

A nyelvtanítás néhány pszichológiai és pszicholingvisz-
tikai kérdése;
Modern Nyelvoktatás IX. 1-2 p. 104

GIRAUD J.:

Comment enseigner par les moyens audio-vizuels
Paris, 1957, Nathan

GOROGYILOVA G.G.:

A technikai eszközök szerepe az orosz nyelv, idegen
nyelvkénti oktatásában II.
Ruszkij jazük za rubézsom 1965/5. p. 46.

GUBERINA P.:

La méthode audio-visuelle structuro-globale
ford. Banó István
Tankönyvkiadó, Budapest, 1964.

GYÖNGYÖSI ISTVÁNNÉ:

Szemponatok a nyelvi laboratórium munkájának megszerve-
zéséhez
Audio-Vizuális Közlemények 1972. IX. 1. p. 107.

HICKEL R.:

L'enseignement des langues, vivantes par la TV
Strasbourg, 1966. 123. L'Éducation en Europe

HOFFMAN LÁSZLÓ:

"Természetes szituáció - "pedagógiai" szituáció
Modern Nyelvoktatás, IX. 1-2-3. p. 91

KISS ÁRPÁD:

A tanulás programozása
Bp. Tankönyvkiadó 1973.

LENGYEL GABRIELLA:

Az idegennyelvi kommunikativ készség mérése
Idegennyelvek Tanítása 1975/4 p. 102

LEONTYEV A. A.:

Az orosz nyelv idegennyelvként történő oktatásának
néhány problémája; 1970. MGV

MAGYARI LÁSZLÓ:

Az audio-vizuális eszközök helye az ismeretszerzés
folyamatában.
Audió-Vizuális Közlemények, 1974. XI. 3. p. 336.

DR MAJOR FERENCNÉ:

Humoros képsorok az orosz nyelv oktatásában
Audió-Vizuális Közlemények, 1973./X. 2. p. 253.

MANDRA R.:

L'enseignement et ses supports
Éducation Nationale, 1965. N° 29 p. 15

MAUGER M. - FERENCZI V.:

Utilisation du cinéma avec emploi de vues fixes dans
la classe de français langue étrangère
1970/88., Le Français dans le Monde

MENAC A. - VOLOS Z.

Méthode audio-vizuelle de Russe
Préface

PRESSZMAN L.P. - SAPOVALENKO Sz.G.

A TV adásoknak mint oktatási eszközöknek TV pedagógiai
vizsgálata;
Tévépedagógia 1970. III. 6. p. 13

RADNAI BÉLA:

Az ifjúkor pszichológiája

ROSEN G.:

Le cinématographe; Hommes et Techniques, 1966. 22. p.
603.

RUBINSTEIN SZ.L.:

Az általános pszichológia alapjai I.

Akadémia, Bp. 1964.

SIPKA SÁNDORNÉ:

A tudományos kutatások legújabb eredményei; és az idegennyelv oktatás
Modern Nyelvoktatás; X. 1. p. 130.

STOURDZÉ C.:

Méthode structurale et la pédagogie active,
1967, CIEP, Sévres

SUBIN E.P.:

Nyelvi kommunikáció és az idegennyelvtanítás
1972, Moszkva

SUBIN E.P.:

Az idegennyelvoktatás metodikájának általános alap-
elvei
1963, Moszkva

SZABÓ MÓZSES:

Mire jó a magnetofon?
Tanügyi újság, 1966. N° 45 p. 2.

SZEBENI MÁRTON:

Az audio-vizuális oktatás kézikönyve, Bp. 1968.

SZENTIVÁNYI ÁGNES:

Kommunikációs elmélet, nyelvoktatás
Modern nyelvoktatás; IX.

UJHEGYI LAJOS:

Az ITV hatékonyságának pszichológiai problémái
Audió-Vizuális Közlemények, 1974.X. 2. p. 211.

VÁRADI GYULÁNÉ:

Írásvetítő a francia nyelvoktatásban
Audió-Vizuális Közlemények, 1975. 12. 2.

VASAS SAMU:

Hangosfilm a tanórán
Tanügyi Újság 1966. N° 45 p. 2.

WODOWSKI:

Le laboratoire de langue á l'Université de Tel-Aviv
1969. 64. Le Français dans le Monde

T a r t a l o m j e g y z é k

I.

Az audio-vizuális eszközök felhasználásának pozitív eredményei az idegennyelvoktatás területén

1. Az audio-vizuális eszközök motivációs szerepe
2. Szerepük az oktatás folyamatában
3. Az audio-vizuális eszközök pedagógiai jelentősége.....

II. FEJEZET:

Az audio-vizuális eszközök használata és a pedagógiai módszerek

1. Külön módszer-e?
- a/ az audio-vizuális módszer az idegennyelvoktatásban
2. Az audio-vizuális módszer izolált használata
- a/ a módszer tereteinek kibővítése.....
3. Az audio-vizuális eszközök és a pedagógiai módszerek kölcsönhatása

III. FEJEZET

Az optimális felhasználhatóság, a határhatékonyság meghatározása, mérés

1. Meghatározható-e egy konkrét pont, ahol már nem hatásos a felhasználásuk?
2. A határhatékonyság vizsgálata /kutatási eredmények alapján/.....

M e l l é k l e t : A hatékonysági együtttható kiszámítását megkönnyítő táblázatok /egy osztály-lyal, max. 40 fő, és 45 perces órával számolva/.

KÖVETKEZTETÉSEK

IRODALOMJEGYZÉK